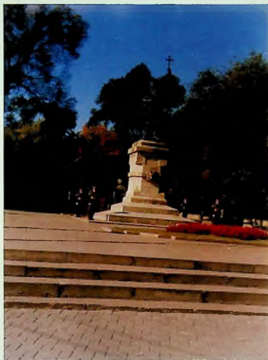
Ilie Şandru



BASARABIA

iarăşi şi iarăşi ...

Editura APP Bucureşti, 2003

ILIE ŞANDRU
BASARABIA
Iarăşi şi iarăşi ..

limba
romana se afla la ea acasa! Din pacate acest adevar se afla intr-o situatie nefireasca fiindca limba in Republica Moldova nu mai este o chestiune stiintifica, ci una politica!"

ILIE ŞANDRU

BASARABIA

iarăşi şi iarăşi ...

Publicistică 1990-2002

Prietenului şi omului de cultură şi
de suflet românesc, dl. Dr.
Ioan Lăcătuşu, cu toată dragostea
şi prietenia autorului!

I. Şandru.

Editura A.P.P. Bucureşti 2003

[illegible], 19 oct. 2003 –

Culegere şi tehnoredactare
computerizată: ing. Florin Popa
Corector: Paula Şandru

Descrierea CIP A Bibliotecii Naţionale a României
ŞANDRU, ILIE
BASARABIA iarăşi şi iarăşi ...
Editura A.P.P. Bucureşti 2003

ISBN 973-9073-06-9

“ Trei culori şi-o singură vorbire
Românească!

“ Trei culori şi-o singură credinţă
Românească!

“ Trei culori şi-o singură fiinţă
Românească!”

VORBEAU AZI NOAPTE DOUĂ APE
de Octavian Goga

Venea un vifor să ne-ngroape
Şi grindina-mi bătea în geam,
Vorbeau azi noapte două ape
Şi vorba lor o-nţelegeam,
Îşi lumina necunoscutul
Cu fulgere din deal în deal
Şi chicotind prin neguri Prutul
Vorbea cu Mureşu-n Ardeal:

„În taina apelor afunde
Un ţintirim de veacuri port,
Mi-e albul înspumatei spume
Mai trist ca giulgiul unui mort...
Din vreme-n vreme mă străbate
Un lung îndepărtat fior,
Şi-necheiturile trunchiate
Atâta de cumplit mă dor...

N-auzi cum strigă Basarabii
Blestemul zilelor ce vin,
Cum sună-n bucium pârcălabii
De la Soroca la Hotin?
Eu simt cum matca mea tresare
De-al amintirilor şuvoi,
Arcaşii lui Ştefan cel Mare
Îmi cer azi moaştele-napoi"...

Aşa tulburător de ţară
Vuia ne-nduplecatul glas
Pân' fulgerele se curmară
Şi-o ploaie blândă a rămas.
Atunci o-ntunecată noapte
Pe creasta codrilor cădea,
Şi-n plânset lin urzit de şoapte
Batrânul Mureş răspundea:

„În valul meu de veacuri plânge
Acelaşi vaier stins şi mut,
Mai multe lacrimi decât sânge
Nisipul meu a cunoscut.
Tu-ţi plângi mărirea îngropată,
Eu jalea veche an de an,
Tu ai avut părinţi odată,
Eu veci de veci am fost orfan"...

Aşa vorbeaţi îndurerate,
Sub cerul înnorat si crud,
Bolnave râuri tulburate
Şi-acum durerea v-o aud...
Nedumerirea mă supune
Când rostul patimii v-ascult,
Căci inima nu-mi poate spune,
Pe care să vă plâng mai mult!...

(Poem scris în 1912, cu prilejul comemorarii unui veac de la răpirea Basarabiei)

CUVÂNT ÎNAINTE CĂTRE TOATĂ SEMINŢIA ROMÂNEASCĂ

Viaţa poporului român, din zorii istoriei sale milenare şi până în prezent, nu a fost decât o permanentă luptă cu încercările destinului, având de înfruntat, din toate părţile, furtuni şi invazii, pe cât de numeroase, pe atât de înfricoşătoare, în fruntea lor aflându-se împăraţi şi hani războinici pe care *„lumea nu putea să-i mai încapă"*. Dar, vorba poetului *„cum veniră, se făcură tot o apă şi-un pământ"*.

Referindu-se la toate vicisitudinile care au trecut peste noi, marele patriot român transilvănean, Simion Bărnuţiu, spunea: *„fost-am cu hunii, dar nu ne-am făcut huni; fost-am cu avarii, şi nu ne-am făcut avari;fost-am cu bulgarii, şi nu ne-am făcut bulgari; fost-am cu ruşii, şi nu ne-am făcut ruşi;cu ungurii, şi nu ne-am făcut unguri; cu nemţii, şi nu ne-am făcut nemţi...Nu ne-am ungurit, nu ne-am rusit, nu ne-am nemţit"!*

Nici unul dintre popoarele contemporane cu strămoşii noştri daci nu mai supravieţuieşte. Vremurile şi pulberea le-au înghiţit pe toate! Dar dacii, transformaţi prin altoiul roman, continuă a trăi şi a înflori pe milenarele lor meleaguri. Sunt românii de astăzi! Sunt românii dintotdeauna! Peste veacuri învolburate, prin sabia lui Mihai Viteazul, Dacia lui Burebista şi a lui Decebal a prins aripi noi în conştiinţa poporului român, ea devenind de atunci năzuinţa permanentă a aspiraţiilor tuturor românilor.

În 1859 s-a realizat astfel unirea Principatelor Române, care, în 1862, au luat numele de România. În 1877 aceasta şi-a câştigat independenţa de stat, iar în 1918, prin voinţa întregului neam românesc „de la Nistru pân' la Tisa", s-a înfăptuit visul de veacuri al voievozilor viteji, al cărturarilor şi ţăranilor, al negustorilor şi târgoveţilor, al întregului popor român – România Mare! Acum când se împlinesc 74 de ani de la memorabilul eveniment istoric, să ne aducem cu toţii aminte de cuvintele memorabile ale lui Nicolae Bălcescu, scrise în 1850, cu ocazia apariţiei revistei „România

viitoare": *„Niciodată încrederea în viitorul României, una, mare şi nedespărţită, nu a ieşit din inima noastră. Niciodată dezunirea nu va fi păcatul în care vom cădea. Datoriile ce avem către patrie nu sunt încă împlinite, sângele nostru este al nostru, virtutea noastră este a noastră, noi le cruţăm pentru noi şi pentru mântuirea ţării"!*

(noiembrie, 1992)



octombrie 2002
Chişinău
Biblioteca
„B.P. Haşdeu"



august 2002
Chişinău
Biblioteca
„Transilvania"

„CÂND A PUS MUSCALU PIATRĂ DE HOTAR LA PRUT..."

„De-amu cine să mai ştie,
Dacă o mai fi să fie
Slobod Prutul să-l mai trecem,
Cu fraţii să ne petrecem".

(Folclor basarabean)

La începutul secolului al XIX-lea s-au petrecut importante schimbări pe harta politică a Europei, inclusiv în părţile sale răsăritene. Astfel Hanatul tătărăsc al Crimeiei a încetat a mai fi o forţă militară, el fiind înghiţit de expansiunea rusă spre sud şi sud-vest. Ofiţerul rus I.R.Koliarski, participant la războiul ruso-turc din 1806-1812, nota: *„Tătarii, acest popor barbar, s-a dat încetul cu încetul cu ruşii"*. Aceeaşi soartă au avut-o şi tătarii din Bugeac. Iată ce se scrie într-un document al vremii: *„Tătarii dispăruseră, emigrând în masă. Târgurile lor dispăruseră odată cu ei(...). După o lună de zile nu vedeai nici o urmă din mulţimea satelor care populau Bugeacul(...). Când te apropiai de o casă părăsită auzeai strigăte, ţipete, urlete şi o mulţime de pisici, de curcani, de găini, de gâşte, de raţe, care veneau să ceară mila omului, ocrotitorul lor firesc. Multă vreme cazacii şi ostaşii ruşi nu se hrăneau decât cu păsări"*. (Este vorba tocmai de intrarea primelor trupe ruseşti în Basarabia, în urma ordinului primit, la 22 noiembrie 1806, de către generalul rus Michelson de a ocupa Principatele Române).

Trebuie, de asemenea, consemnat un fapt important, anume că nici Moldova, nici Ţara Românească nu au opus rezistenţă la intrarea trupelor ruse, care erau socotite ca o armată eliberatoare a unei puteri creştine ortodoxe. Aşa se explică că în ziua de Crăciun ruşii ajunseră deja la Bucureşti. Totodată o mulţime de voluntari români, în frunte cu Tudor Vladimirescu, s-au înrolat în armata rusă, pentru a lupta împotriva turcilor. În cele din urmă turcii au fost

înfrânţi. Pacea care s-a încheiat la Bucureşti în 16/28 mai, 1812, prevedea ca hotarul dintre cele două imperii să fie stabilit pe râul Prut, de la pătrunderea acestuia pe teritoriul Moldovei, până la vărsarea sa în Dunăre, apoi pe braţul Chilia. Totodată, teritoriul dintre Prut şi Nistru (Basarabia) urma să intre în posesia Rusiei. La aflarea acestei veşti, mitropolitul Veniamin Costache a îndemnat la rezistenţă şi a susţinut aducerea cazului în faţa Congresului de Pace de la Viena.

Cedarea Basarabiei era cea de a doua ticăloşie pe care turcii au comis-o faţă de români. Prima fusese cedarea Bucovinei către austrieci, în 1775. Şi acum, ca şi atunci, Turcia nu putea oferi un teritoriu care nu-i aparţinea! Deoarece, Ţările Române nu au fost transformate niciodată în paşalâc turcesc şi, deci, nu au fost parte integrantă a teritoriului turcesc, asupra căruia statul să-şi exercite autoritatea.

Este semnificativ şi faptul că în manifestul pe care ţarul Alexandru I l-a adresat nobilimii ruse, cu ocazia încorporării Basarabiei, nu se făcea nici o referire la vreun drept istoric al Rusiei asupra acestui teritoriu, ci pur şi simplu se vorbea de „noua provincie", în care nobilimea rusă era îndemnată să se statornicească, fiindcă aici va găsi pământ roditor, păduri, iazuri cu peşte, nesfârşite herghelii, cirezi de vite şi turme de oi. Şi încă un lucru demn de a fi consemnat: dacă Congresul de Pace de la Viena (1814) fixa graniţele vestice ale Rusiei pe teritoriile actuale ale Poloniei şi Finlandei, despre Basarabia nu se amintea nici un cuvânt, ceea ce denotă că diplomaţia rusă nu era convinsă că acest teritoriu aparţinea cu adevărat Rusiei, motiv pentru care hotarul de pe Prut era considerat vremelnic. Cu toate acestea, stăpânirea Rusiei asupra Basarabiei va dura„provizoriu" mai bine de o sută de ani , de când, *„în 1812, ca să se ştie, a pus muscalu Piatră de hotar la Prut şi a rupt biata noastră Moldovă în două"*, aşa cum a însemnat, pe o veche carte bisericească, mâna unui preot român basarabean, ca să rămână pentru generaţiile de români.

(iulie, 1992)

ASCUNZIŞUL VAGABONZILOR RUSIEI

Ruptă mişeleşte din trupul Moldovei, în urma războiului ruso-turc din 1806-1812, încheiat cu pacea de la Bucureşti (16 mai 1812) *„ţara numită Basarabia şi locuită în principal de valahi, a fost alipită Rusiei"*. Aşa se află scris în lucrarea *„Descrierea etnografică a popoarelor Rusiei"* tipărită la Petersburg, în 1862. Şi mai departe: *„Deja în timpul Ecaterinei a II-a graniţa de vest rusă a ajuns până la Nistru, cuprinzând astfel o mare parte din teritoriul locuit de valahi"*.

Această *„ţară valahă"* îşi sprijinea, din cele mai vechi timpuri, hotarul de apus pe meterezele Carpaţilor, iar cel de răsărit pe puternicile cetăţi de graniţă: Hotinul, Soroca, Orhciul, Tighina şi Cetatea Albă, datând încă din sec. XIV, de pe vremea domniei lui Roman I (1392- 1394), care îşi luase titlul de *„mare domn, singur stăpânitor al Moldovei de la munte la mare"*. Aceste cetăţi au fost apoi consolidate pe vremea lui Alexandru cel Bun (1400 – 1432), pentru a ajunge la apogeul puterii sub glorioasa domnie a lui Ştefan cel Mare şi Sfânt (1457- 1504), când Moldova a cunoscut cea mai înfloritoare epocă a sa.

Doar la câţiva ani de la ocuparea sa, o statistică rusească din 1817 consemna o realitate incontestabilă: majoritatea absolută a populaţiei Basarabiei, respectiv 86 la sută, era formată din români şi doar 6,5 la sută din ruşi, ucraineni şi ruteni. Pentru a întări parcă şi mai mult aceste date, guvernatorul rus al Basarabiei, Timkovski, scria într-un raport din 1827: *„Provincia Basarabia se compune din două categorii de locuitori: moldovenii autohtoni şi vagabonzii care reuşesc să se strecoare încoace. Tot ce e mai criminal în Rusia, caută să-şi facă drum aici, în speranţa de a se putea ascunde de crimele lor"*.

Puternica acţiune de deznaţionalizare a populaţiei româneşti autohtone şi de strămutare a acesteia, dublate de o masivă colonizare a altor populaţii (ruşi, bulgari, găgăuzi, germani etc.) au

început să dea roade, astfel că într-un interval relativ scurt, de nici trei decenii, populaţia românească a Basarabiei mai reprezenta doar 66,4 la sută, rămânând totuşi populaţia majoritară a provinciei.

În *„Lista localităţilor din imperiul rus"*, publicată la Petersburg, în 1862, este consemnat faptul că *„românii sunt cei mai vechi şi cei mai numeroşi locuitori ai Basarabiei"*. Într-o altă lucrare a căpitanului de stat major, Zasciuk (ajuns general), publicată tot la Petersburg, se scria: *„Moldovenii formează majoritatea populaţiei, aproape / la sută din cifra totală (a Basarabiei, n.n.). Moldovenii locuiesc foarte de mult în regiunea de centru şi de nord a Basarabiei şi pot fi socotiţi aborigenii acestei regiuni(...) Limba lor are rădăcini latine şi păstrează mai multe particularităţi originale ale vechii limbi a romanilor decât limba italiană"*.

În lucrarea amintită la început (Descrierea etnografică a popoarelor Rusiei), autorul ei, etnograful T. de Pauly, referindu-se la vechimea şi originea poporului român, scrie: *„Valahii sau rumânii sunt un popor ieşit în primele secole ale erei noastre, prin amestecul de daci, romani şi slavi. Poporul rumânesc e cu totul distinct de vecinii săi slavi şi maghiari şi numără în total vreo opt milioane de suflete, din care 770.000 trăiesc în imperiul rusesc, locuind în cea mai mare parte în Basarabia (620.000) iar restul în guberniile Herson, Ecaterinoslav şi Podolia"*.

Între acţiunile iniţiate de autorităţile ţariste pentru rusificarea românilor basarabeni s-a înscris şi actul samavolnic din 1867, prin care limba română a fost scoasă din toate şcolile din Basarabia, învăţământul desfăşurându-se numai în limba rusă. Peste puţin timp, în 1871, Basarabia a fost transformată în gubernie rusească, supunându-se în totalitate legilor ruseşti, la fel ca toate celelalte gubernii. Ca urmare, toate posturile de conducere administrative, ca şi cele religioase, au fost ocupate de ruşi. În fruntea bisericii basarabene a fost instalat unul dintre specialiştii în rusificare, episcopul Pavel Lebedev, care a început imediat o adevărată prigoană spirituală împotriva românilor basarabeni, menită să şteargă orice urmă de românism aici. A fost desfiinţată

catedra de limbă română de la Seminarul teologic din Chişinău, a fost închisă vechea tipografie eparhială, înfiinţată în 1813 de mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni, au fost alungaţi preoţii români din parohii, înfiinţându-se aşa numitele „strane ruseşti", pentru oficierea liturghiei în limba rusă.

Această teribilă acţiune de rusificare a populaţiei româneşti din Basarabia şi urmările sale nefaste este consemnată chiar de o serie de istorici ruşi. Aşa de exemplu, N.N.Durnovo, în lucrarea „*Politica panslavistă rusă*", apărută la Moscova, în 1908, scrie: „*Poporul basarabean, mulţumită rusificării silnice, e transformat într-o hoardă de robi muţi şi ignoranţi. Acestui popor i s-a interzis să înveţe limba sa natală în şcoli, i s-a interzis să se roage lui Dumnezeu în graiul părinţilor săi, sute de mii de deseatine din pământul său au fost împărţite coloniştilor ruşi, bulgari şi germani, şi aceasta numai de a-l sili să-şi părăsească ţara. Numai într-un singur an, 885 de familii ţărăneşti basarabene au trebuit să plece în Siberia spre a o coloniza. Bieţii oameni îşi lasă holdele roditoare pentru că nu mai pot trăi în ţara lor*".

În ce priveşte colonizarea Basarabiei cu străini, de care aminteşte istoricul rus, voi arăta că numai în primii ani de după războiul ruso-turc din 1806-1812 au fost aduse aici 2.487 de familii, cu 10.218 suflete, din care 1.479 de familii, cu 6.171 suflete erau bulgari şi găgăuzi (populaţie de origine turco-cumană trecută la creştinism). Acţiunea de colonizare a Basarabiei a continuat şi în anii următori, astfel că până în 1827 au fost înfiinţate aici 42 de colonii bulgăreşti şi găgăuze, la care s-au adăugat alte 24 de colonii germane.

(iunie, 1993)

DE LA LEBEDEV LA LEBED - UN SECOL DE RUSIFICARE ÎN BASARABIA!

După intrarea Basarabiei în componenţa imperiului rus, în 1812, împotriva românilor basarabeni a început un aprig proces de deznaţionalizare şi de rusificare. În 1867 limba română a fost scoasă din toate programele de învăţământ ale şcolilor, ca fiind înlocuită cu limba rusă. După câţiva ani Basarabia a fost declarată gubernie rusească, la fel ca toate celelalte gubernii din imperiul ţarist. Iar pentru a înăbuşi definitiv năzuinţele românilor basarabeni spre libertate, guvernul ţarist a trimis în Basarabia, între mulţi alţi „specialişti în rusificare", şi pe episcopul Pavel Lebedev (1871-1882). Odată cu venirea acestuia a început o aprigă prigoană împotriva a tot ce era românesc: a fost desfiinţată catedra de limbă română de la Seminarul Teologic din Chişinău, s-a închis vechea Tipografie Eparhială, ce fusese înfiinţată încă în 1813, de către mitropolitul Gavriil Gavrilescu-Bodoni, au fost alungaţi din parohii toţi preoţii români, pentru că nu ştiau să oficieze slujba în limba rusă, în fiecare biserică s-a înfiinţat „strana rusească", la care se cânta şi se citea numai în limba rusă etc. Câtă dreptate avea istoricul N.N. Durnovo când sria că *„acestui popor (moldovenesc) i s-a interzis să înveţe în limba sa natală în şcoli, i s-a interzis să se roage lui Dumnezeu în graiul părinţilor săi"*.La aceasta s-a adăugat exilarea în masă a românilor din Basarabia în îndepărtata Siberie. Numai într-un singur an 855 de familii de ţărani au fost nevoite să-şi părăsească casele şi pământurile şi să plece în Siberia, spre a o coloniza.

Aşadar, în urmă cu mai bine de o sută de ani basarabenilor le-a fost trimis, în calitate de pacificator – a se citi rusificator! - un fel de slujitor al lui Dumnezeu, cam cum este şi papistaşul Tokes în zilele noastre!, Acum, la sfârşit de secol XX ei îl au pe cap pe generalul Lebed, numit la comanda Armatei a XIV-a rusă, tocmai pentru a instaura ordinea şi liniştea pe pământul martirizat al Basarabiei. Generalul Lebed are idei foarte personale şi originale în

legătură cu pericolul fascist, acesta fiind reprezentat de prezenţa tricolorului românesc! Pentru că sub faldurile acestuia Armata română a trecut Prutul, în 1941. El se face că uită că la 28 iunie 1940, armata rusă a fost cea care a trecut Nistrul, spre a ocupa prin forţă Basarabia, Bucovina de nord şi ţinutul Herţa, ca urmare a înţelegerii tâlhăreşti dintre Stalin şi Hitler, din 1939. Iar dacă pentru Lebed tricolorul românesc şi generalul Antonescu înseamnă fascism, ce o fi însemnând atunci acea înţelegere dintre cei doi dictatori şi asasini, care a împins omenirea în cel mai distrugător război de până acum? Tragem nădejdea însă că Lebed şi toţi cei de teapa lui reprezintă ultima ariergardă a celor care mai speră încă la renaşterea imperiului roşu, sovietic. Pentru că ceea ce a ajuns odată la lada de gunoi a istoriei acolo rămâne în veci pururea!

(noiembrie, 1992)



Chişinău: sâmbătă, 14 octombrie 2000 - Catedrala neamului
Hramul Chişinăului

„BASARABIA NOASTRĂ ESTE O ŢARĂ ROMÂNEASCĂ"

BASARABIA – străvechi pământ românesc, la marginile căruia stau şi acum de strajă vechile cetăţi ale lui Ştefan cel Mare şi Sfânt, de pe apa Nistrului. Ruptă din trupul Moldovei în 1812 şi transformată în gubernie rusească, Basarabia se întindea pe o suprafaţă de 45.630 kmp., iar populaţia ei era în proporţie de 86 la sută românească. Cu toate acestea, limba română a fost scoasă din programul de învăţământ al tuturor şcolilor şi înlocuită cu limba rusă, pe care o vorbeau doar 6,5 la sută dintre locuitori! Aşa a început teribilul proces de deznaţionalizare a românilor basarabeni.

După 60 de ani de rusificare, în 1871, statisticile ruse consemnau reducerea elementului românesc din Basarabia la numai 66 la sută. Aceasta era situaţia Basarabiei la începutul primului război mondial. În contextul istoric al vremii, determinat de desfăşurarea războiului, în urma prăbuşirii imperiului austro-ungar şi a victoriei revoluţiei bolşevice din Rusia, lupta pentru unitatea naţională a tuturor românilor a intrat într-o fază finală, antrenând toate forţele sociale, atât a celor din ţară, cât şi a celor din provinciile aflate sub stăpânire străină. Conştiinţa naţională a românilor basarabeni şi voinţa lor de a se uni cu România au fost stimulate chiar de urmările revoluţiei ruse din februarie 1917. Reprezentanţii Partidului Naţional Moldovenesc, participanţi la Congresul Naţionalităţilor din Rusia (8-14 septembrie 1917), au făcut următoarele precizări în faţa delegaţilor: *„Mulţi aţi auzit de moldoveni, dar puţini ştiu că naţiunea moldovenească nu există. Este o naţiune română. Numele de moldovean şi moldoveni este numai teritorial, dar nu naţional"*.

La 20 octombrie 1917 s-a desfăşurat, la Chişinău, Congresul soldaţilor moldoveni, care a adoptat zece rezoluţii, între care: declararea autonomiei teritoriale şi politice, oprirea colonizării

străinilor, înfiinţarea Sfatului Ţării pentru ocârmuirea Basarabiei, respectarea dreptului tuturor noroadelor mici din Basarabia etc. Pe baza hotărârii congresului, la 4 decembrie 1917 şi-a început lucrările Sfatul Ţării. Bazându-se pe Declaraţia drepturilor popoarelor din Rusia Sfatul a adoptat, la rândul său, Declaraţia Solemnă, în care se stipula că: *„se declară de azi înainte Republica Democratică Moldovenească".* La 24 ianuarie 1918, o nouă Declaraţie Solemnă *„proclamă independenţa Republicii Democrate Moldoveneşti, rupându-se orice legături de dependenţă cu Rusia. Acest act istoric s-a făcut cu votul unanim al deputaţilor din Sfatul Ţării şi cu asentimentul entuziast al întregului popor din Republica Moldovenească".* Cu acest prilej, Comitetul Central al Studenţilor români din Basarabia a adresat o Chemare către întregul tineret basarabean, în care se spunea: *„Basarabia noastră este ţară românească tocmai ca şi celelalte ţări de peste Prut, locuite de fraţii noştri(...). Noi socotim că mântuirea neamului nostru este numai în unirea tuturor fiilor noştri într-o singură ţară. Noi de la străini nu mai aşteptăm nimic, toată nădejdea ne-o punem în viaţa la un loc cu toţi fraţii noştri români(...). Noi vrem o Românie a tuturor românilor"* (România nouă nr.8/1918).

Telegrame, moţiuni, declaraţii au fost adoptate pe întreg cuprinsul Basarabiei şi în România. Astfel, în Chemarea scriitorilor din România, Transilvania şi Bucovina, adresată locuitorilor din Basarabia, la 23 ianuarie 1918, se spunea: *„...A venit, fraţilor, vremea ca neamul nostru să nu mai cunoască hotar pentru dragostea lui, pentru limba noastră cea dulce. Cultura, limba, şcoala noastră de acum trebuie să se unească pe veci şi nedespărţiţi vrem să rămânem până la sfârşitul sfârşitului".*

La 27 martie 1918, Sfatul Ţării, dând glas opiniei exprimate de populaţia Basarabiei, a adoptat hotărârea unirii Republicii Moldoveneşti cu România: *„Republica Democratică Moldovenească (Basarabia) în hotarele ei dintre Prut şi Nistru, Marea Neagră şi vechile graniţe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută şi mai bine de ani din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric şi dreptului de neam, pe baza principiilor că*

noroadele singure să-şi hotărască soarta lor, de azi înainte şi pentru totdeauna se uneşte cu mama sa, România" (România nouă nr.12/1918, Chişinău). Rezultatul votului: 68,8 la sută – pentru, 2,4 la sută – contra, 22,4 la sută – abţineri, a fost adus la cunoştinţa primului ministru al României, invitat la Chişinău, care, în scurta lui alocuţiune, a spus: *„În numele poporului român cu mândrie iau act de declaraţia domniilor voastre pentru unire şi declar că Basarabia este de acum înainte pe vecie cu România unită şi nedespărţită... Am luat act de declaraţia dumneavoastră şi în numele Guvernului român declar că o primesc... "* (I.Nistor, Istoria Basarabici, ediţia a II-a, Chişinău, 1923).

După cum se ştie, după numai două decenii, aveau să se petreacă evenimentele tragice din 1940, care au dus la dezmembrarea României. Basarabia a fost din nou ruptă din trupul ţării, *„de la sânul mamei sale"*, nu de ţarismul rus, ci de stalinismul roşu, sovietic, care s-a dovedit la fel de rapace. Nenorociri şi mai mari s-au abătut peste românii basarabeni, supuşi unei aprige prigoane naţionale, politice, culturale, sociale şi religioase, cu scopul deznaţionalizării totale. Dar ei au rezistat, fiindcă tradiţiile, obiceiurile strămoşeşti şi limba lor maternă românească erau prea puternic înfipte în istoria locurilor şi în fiinţa lor ca să poată fi alungate de nişte legi venite de la stăpânii din Moscova. Şi, totuşi, teribilul proces de deznaţionalizare şi de rusificare forţată n-a putut rămâne fără urmări. Rămaşi majoritari, românii basarabeni au cunoscut un recul puternic în privinţa procentajului, reprezentând acum doar 64,4 la sută din populaţia republicii. Cu toate acestea ei nu-şi pierd nădejdea că ziua eliberării lor depline de sub stăpânirea moscovită nu mai poate fi departe. Semnele ei încep să fie tot mai evidente de pe acum. Astfel, chiar dacă mai este încă o republică sovietică, deasupra Parlamentului din Chişinău flutură drapelul tricolor, acelaşi cu cel românesc, iar „Limba noastră cea română" a devenit, începând din 1990, sărbătoare naţională pentru toţi românii dintre Prut şi Nistru.

(martie, 1991)

DIN CULISELE ISTORIEI
PLANUL BOLŞEVICILOR RUŞI: REVOLUŢIE PROLETARĂ ÎN ROMÂNIA!

La sfârşitul anului 1917, România avea de făcut faţă unei situaţii deosebit de complexe. Pe de o parte a fost nevoită, împotriva voinţei sale, să accepte armistiţiul cu Puterile Centrale; pe de altă parte, strădania de a stăpâni situaţia, devenită anarhică, din rândul armatei ruse, aflată pe teritoriul românesc. O parte a acesteia recunoscuse noua putere sovietică, alta, comandată de generalul Scerbacev, nu o recunoscuse. Confruntarea dintre cele două tabere tindea să se transforme într-un adevărat război civil.

În această situaţie, Consiliul de Miniştri, întrunit în noaptea de 22/23 decembrie 1917, la Iaşi, a hotărât măsuri excepţionale pentru curăţirea teritoriului românesc de trupe străine. Ca urmare, în cursul aceleaşi nopţi, Divizia a 16-a a dezarmat trupele ruseşti din Iaşi şi din Socola, le-a îmbarcat în trenuri şi le-a expediat peste Prut. Această acţiune a continuat şi în zilele care au urmat. Acţiunea Armatei române a stârnit o reacţie violentă a guvernului bolşevic de la Petrograd, condus de Lenin. La 31 decembrie 1917, V.I.Lenin, I.V.Vrâlenko şi N.I.Podroiski au trimis o notă ultimativă României, care semăna cu o adevărată declaraţie de război! Concomitent, printr-un ordin semnat de Lenin, ministrul român la Petrograd, C.Diamandy, împreună cu tot personalul diplomatic, consular şi cu misiuni militare, au fost arestaţi.

Acţiunile guvernului roşu de la Petrograd, îndreptate împotriva României, nu erau întâmplătoare. Din documentele descoperite în Arhivele Statului din Bucureşti, reiese clar că *planul bolşevicilor ruşi era acela de a instiga la izbucnirea unei revoluţii proletare în România şi intrarea acesteia, împreună cu Basarabia, ca republică românească, ca un tot unitar, în componenţa Republicii Federative Ruse !*

Personalul diplomatic al României a fost eliberat după două zile, la 1 ianuarie 1918, şi numai după notele de protest adresate lui Lenin de către douăzeci de şefi de misiuni diplomatice. Consiliul Comisarilor Poporului (guvernul) al R.F.Ruse a hotărât însă, fără nici un temei, ruperea relaţiilor diplomatice cu România, precum şi sechestrarea fondului românesc de aur (tezaurul ţării), aflat la Moscova, ca urmare a evenimentelor din toamna şi iarna anilor 1916-1917. Cu toate că, în urma strădaniilor depuse de Guvernul român, la 9 februarie 1918 a fost încheiat tratatul de pace cu Ucraina şi apoi cu R.F.Rusă, noua putere sovietică instalată la Kiev a trecut la arestarea unui mare număr de români, persoane particulare şi oficiale, refugiaţi la Odesa, închiderea Consulatului României de la Kiev, expulzarea personalului său, sechestrarea bunurilor publice româneşti. Toate acestea făceau parte din acelaşi scenariu conceput la Petrograd, lucru ce reiese clar din ultimatumul trimis de la Kiev autorităţilor române: „Poporul român dar nu guvernul poate să conteze pe ajutorul frăţesc al Rusiei". Trebuie precizat faptul că ultimatumul respectiv era o înscenare fără obiect, deoarece motivul invocat: intervenţia Armatei române pe teritoriul R.F.Ruse, era lipsit de orice temei. Armata română nu putea fi prezentă pe teritoriul R.F.Ruse deoarece la acea dată cele două state nu aveau frontieră comună, între ele existând R.D.Moldovenească.

Evenimentele care au urmat, în special cele legate de desfăşurarea operaţiunilor militare, au făcut ca atenţia principală a autorităţilor româneşti să fie îndreptată spre ruperea tratatului de pace cu Puterile Centrale, mobilizarea armatei şi reluarea operaţiilor militare pentru eliberarea teritoriului românesc ocupat, ceea ce va grăbi terminarea războiului, în urma căruia s-a dezmembrat Imperiul austro-ungar, creându-se astfel condiţii favorabile pentru realizarea visului românilor de pretutindeni de a se uni cu toţii într-un singur stat naţional, unitar şi independent.

(martie, 1992)

NAŢIUNEA MOLDOVENEASCĂ NU EXISTĂ. EXISTĂ O NAŢIUNE ROMÂNĂ!

Pornind de la teza că *„recunoaşterea dreptului naţiunilor la autodeterminare este de o deosebită urgenţă în epoca prin care trecem"*, V.I. Lenin aprecia că în Rusia există popoare care au dreptul inalienabil de a se despărţi de statul rus şi de a-şi alcătui state proprii, independente, sau de a se uni cu conaţionalii lor cu care se învecinează şi care îşi au statele lor suverane. El îi amintea în acest sens pe finlandezi, polonezi şi români.

Pe această bază - şi a noilor realităţi din Rusia Sovietică - mişcarea naţional-patriotică a luat o amploare deosebită şi în teritoriul dintre Prut şi Nistru. Conştiinţa naţională a românilor basarabeni, voinţa lor fierbinte de a se uni cu România, au fost stimulate chiar de victoria revoluţiei ruse, din februarie 1917. Mai mult, românii basarabeni ştiau acum fraţii lor din vechiul regat acţionează pentru eliberarea românilor aflaţi sub stăpânire austriacă şi maghiară. După atâtea decenii de stăpânire străină, românii basarabeni au avut atunci revelaţia că vorbesc aceeaşi limbă ca cei de dincoace de Prut şi că sunt tot atât de români ca şi cei din România!

În acest context istoric, acţiunile revoluţionare, cu un pronunţat caracter naţional, au început să se înmulţească pe teritoriul Basarabiei şi Ucrainei. Astfel, cercul studenţilor români de la Kiev şi-a înscris în programul său *„lupta pentru autonomia Basarabiei, învăţământ şi slujbe religioase în limba poporului"*. Partidul Naţional Moldovenesc, înfiinţat în aprilie 1917, şi-a fixat ca obiectiv *„lupta alături de celelalte popoare ale Rusiei pentru slobozenia naţiunilor, pentru dobândirea celei mai largi autonomii administrative, judecătoreşti, bisericeşti, şcolare şi economice a Basarabiei"*.

La adunarea celor zece mii de ostaşi moldoveni din armata

ţaristă, din mai 1918, s-a hotărât că: *„Ţara Basarabiei să nu se mai ocârmuiască decât prin aleşii săi, care vor întocmi Sfatul Ţării".* Tot în acest sens s-au pronunţat conducerea Partidului Naţional Progresist din Odesa, primul Congres al ţăranilor din Basarabia, cel dintâi Congres al corpului didactic din Basarabia etc.

Simţind pericolul ce venea din partea acestor mişcări naţionale, care se pronunţau pentru autonomia Basarabiei, conducerea centrală bolşevică a hotărât trimiterea în Basarabia a unor activişti cu mare experienţă de la Petrograd, Moscova şi Kiev. Acest lucru a determinat protestul hotărât al Sovietului soldaţilor şi ofiţerilor din Odesa şi din Chişinău. Aplicarea în viaţă a dreptului la autodeterminare a devenit idealul de luptă al tuturor patrioţilor basarabeni. Teofil Iancu, unul dintre participanţii la Congresul naţionalităţilor care s-a desfăşurat la Kiev, între 8 şi 14 septembrie 1917, ca delegat al Partidului Naţional Moldovenesc, a declarat: *„Salut Congresul naţiunilor în numele românilor din Basarabia! Mulţi aţi auzit de moldoveni, dar puţini cred că ştiu că naţiunea moldovenească nu există. Există o naţiune română. Numele de moldovean şi moldoveni este numai regional, dar nu naţional".*

La 20 octombrie 1917 a avut loc, la Chişinău, Congresul soldaţilor moldoveni. Cei opt sute de delegaţi au hotărât *„autonomia teritorială şi politică a Basarabiei în cadrul R.F.D.Ruse",* oprirea colonizării Basarabiei cu străini, având dreptul de a reveni acasă doar acei basarabeni care, sub stăpânire străină, au fost nevoiţi să părăsească ţara. Congresul a hotărât alcătuirea Sfatului Ţării, pentru „ocârmuirea Basarabiei", care să fie format din 120 de deputaţi, din care 84 moldoveni, adică 70 la sută.

(martie, 1992)

„NOI VREM O ROMÂNIE A TUTUROR ROMÂNILOR"

Sfatul Ţării şi-a deschis lucrările la 21 noiembrie 1917, cu un număr sporit de deputaţi faţă de de cel stabilit de Congresul soldaţilor moldoveni: 105 români, 15 ucraineni, 14 evrei, şapte ruşi, doi germani, doi bulgari, doi găgăuzi, un polonez, un armean şi un grec. Adică cu un număr proporţional cu structura etnică a populaţiei Basarabiei. Pe baza drepturilor cuprinse în Declaraţia drepturilor popoarelor din Rusia, Sfatul Ţării a adoptat Declaraţia solemnă, conform căreia *„Basarabia, sprijinindu-se pe trecutul său istoric, se declară de azi înainte, Republica Democratică Moldovenească".* La 25 noiembrie 1917 a fost format guvernul R.D.M., care se numea Consiliul Directorilor. Însă la 6 ianuarie 1918, trupele ruse de sub comanda lui Kaabak, au arestat la Chişinău pe preşedintele Sfatului Ţării, I.Inculeţ şi pe preşedintele Consiliului Directorilor, P.Erhan, care au fost însă eliberaţi în aceeaşi zi de către un detaşament al gărzilor naţionale moldoveneşti.

Situaţia care s-a creat în Basarabia punea în pericol spatele frontului românesc, motiv pentru care Guvernul român a ordonat ca divizia comandată de generalul Ernest Broşteanu să treacă Prutul şi să se îndrepte spre Chişinău, unde a ajuns în seara zilei de 13 ianuarie. Divizia română a fost pusă la dispoziţia Sfatului Ţării şi a Consiliului Directorilor. În condiţiile retragerii ultimelor detaşamente ale armatei ruse din Basarabia, la 24 ianuarie 1918 a fost proclamată independenţa Republicii Autonome Democratice Moldoveneşti. La 17 februarie, într-o notă adresată de Sfatul Ţării, din Chişinău, Guvernului român, de la Iaşi, se spune *„Republica noastră a rupt orice raporturi de dependenţă cu Rusia şi s-a declarat cu totul neatârnată... Acest act istoric s-a făcut cu votul unanim al deputaţilor din Sfatul Ţării şi cu asentimentul entuziast al întregului popor din Republica Moldovenească".*

În totală contradicţie cu această realitate, în nota guvernului Ucrainei sovietice, adresată Guvernului român, german, austro-ungar, turc şi bulgar se arată că „din punct de vedere etnografic, economic şi politic, Basarabia formează o unitate indivizibilă cu teritoriul Ucrainei".

Făcându-se ecoul entuziasmului popular, care a cuprins masele largi de locuitori ai Basarabiei, Chemarea Comitetului Central al studenţilor români basarabeni spunea: *„Basarabia noastră este o ţară românească, tocmai ca şi celelalte ţări de peste Prut locuite de fraţii noştri(...). Noi sub stăpânire rusească n-am avut şcoală, n-am avut biserică, n-am avut limbă, n-am avut nimic din ce îi trebuie unui popor pentru ca să poată înainta. Pământurile ni s-au luat de străinii colonizaţi aici. Drepturile avute de vechea Moldovă ne-au fost răpite rând pe rând de veneticii aşezaţi printre noi. Din popor băştinaş ce am fost, am ajuns „cap de bou", luat în râs de toţi, chiar în casa şi în ţara noastră. Aşa de bine au ştiut străinii să ne dezguste de noi înşine şi de fraţii noştri, încât mulţi moldoveni s-au lepădat de neam şi au ajuns să-i socotească duşmani pe înşişi fraţii noştri români(...). Noi socotim că mântuirea noastră este numai în unirea tuturor fiilor noştri într-o singură ţară. Noi de la străini nu mai aşteptăm nimic; toată nădejdea ne-o punem în viaţa la un loc cu toţi fraţii noştri români(...). Noi vrem o Românie a tuturor românilor!"*

Această chemare a studenţilor români basarabeni a fost îmbrăţişată, cu entuziasm, de întreaga populaţie românească a Basarabiei, iar ea a avut un ecou extraordinar şi în România. Dând glas acestei opinii generale exprimată de masele largi populare, *Sfatul Ţării a hotărât, la 27 martie 1918, unirea Basarabiei cu România: „Republica Democratică Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Marea Neagră şi vechile graniţe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută şi mai bine de ani din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric şi dreptului de neam, pe baza principiului că popoarele singure să-şi hotărască soarta lor, de azi înainte şi pentru totdeauna se uneşte cu mama sa România".* (Ziarul „Cuvânt moldovenesc", Chişinău, 1 aprilie 1918).

Hotărârea de unire a Sfatului Ţării a fost adoptată cu 86 de voturi pentru (68,8 la sută), trei voturi contra (2,4 la sută) şi 26 abţineri (28,8 la sută). Rezultatul votului a fost adus la cunoştinţa primului ministru al României, Alexandru Marghiloman, care a fost invitat la Chişinău. În faţa deputaţilor din Sfatul Ţării acesta a făcut o scurtă declaraţie: *„În numele poporului român cu mândrie iau act de declaraţia domniilor voastre pentru unire şi declar că Basarabia este de acum unită cu România...”.*

(martie, 1992)



Chişinău: 14 octombrie 2001, pe „Aleea florilor" cu poetul Lazăr Lădariu



noiembrie'99 la Orheiul Vechi

CUM S-A FORMAT R.S.S. MOLDOVENEASCĂ

Privirea critică a unui simplu cititor de istorie este şocată, în primul rând de tonul triumfalist, entuziasmat al tuturor scrierilor sovietice care tratează eveminetele de după 28 iunie 1940 ca pe un carnaval ca pe o manifestare sărbătorească de masă.Lipsesc, din păcate, din aceste scrieri, vuietul tancurilor, împuşcăturile, ţipetele şi vaietele celor torturaţi şi schingiuţi de N.K.V.D. Lipseşte frica şi desnădejdea sutelor de mii de oameni care nu mai erau stăpâni pe destinul lor; lipseşte tristeţea sutelor de mii de refugiaţi, calvarul altor sute de mii de deportaţi în Siberia. Sunt multe, foarte multe întrebări ce s-au sedimentat în conştiinţa românilor basarabeni, terorizată şi diformată. Sunt multe, foarte multe întrebări şi încă vor mai fi...

*

Câteva dintre acestea, legate de evenimentele de după 28 iunie 1940 sunt clarificate cu ajutorul a doi istorici basarabeni:

ANTON MORARU şi PETRU SĂNDULACHE.

- Armata sovietică a intrat în Basarabia şi în Bucovina de nord în ziua de 28 iunie 1940, dar R.S.S.Moldovenească a fost creată numai în 2 august, adică la mai mult de o lună. Cine şi cum a administrat acest teritoriu în acel interval de timp?

ANTON MORARU: Înainte de sesiunea Sovietului Suprem al URSS au fost adoptate mai multe hotărâri care au avut o imensă importanţă politică. Astfel, la 2 iulie 1940, în cadrul şedinţei Biroului Politic al PCUS, I.Stalin, V.Molotov, N.Hrusciov, M.Calinin, L.Beria, M.Kaganovici şi alţii au discutat „Problemele C.C. al PCUS din Ucraina", respectiv chestiunea formării comitetelor de partid judeţene şi a comitetelor executive judeţene din Basarabia şi Bucovina de nord. Însă nu e clar de ce chestiunea nu a fost formulată „Problemele Comitetului Regional

Moldovenesc al P.C. din Ucraina şi ale P.C.P. al R.A.S.S.M."*, deoarece, după 28 iunie 1940, după cum se ştie, puterea lor s-a extins temporar şi asupra teritoriului Basarabiei. Nu este exclus ca aceasta să fi fost una dintre tentativele lui N.Hruşciov şi a unor altor lideri din Ucraina, de a lăsa intact statutul de mai înainte al R.A.S.S.M. şi al organizaţiei de partid moldoveneşti în vigoare, de a include Basarabia în componenţa R.S.S.Ucrainene, deoarece V.Molotov a menţionat în nota sa din 28 iunie 1940 că Basarabia „e populată, în temei, cu ucraineni".

Pentru I.Stalin nu avea vreo importanţă esenţială în ce mod va fi rezolvată chestiunea Moldovei. Dar în urma discuţiilor şi a schimbului de opinii, la 2 iulie 1940 Biroul Politic al C.C. al PCUS a adoptat următoarea hotărâre:

„Înainte de formarea raioanelor, a se permite C.C. al P.C.din Ucraina să formeze în Basarabia şi în partea de nord a Bucovinei comitete judeţene ale P.C. al Ucrainei şi comitete executive judeţene în următoarele judeţe: Chişinău, Hotin, Soroca, Akerman, Cahul, Bender şi Cernăuţi". Aceasta este prima hotărâre oficială a Biroului Politic al C.C. al PCUS în chestiunea construcţiei de partid şi de stat din Basarabia. Biroul Politic a stabilit că „componenţa comitetelor judeţene ale P.C. al Ucrainei şi a comitetelor executive judeţene se aprobă de P.C. din Ucraina, nu de Biroul Politic al P.C. din toată Uniunea Sovietică, după cum era de aşteptat, avându-se în vedere statutul poporului moldovenesc. S-a mai hotărât: *„Componenţa comitetelor executive judeţene se publică în ziarele judeţene din partea Prezidiului Sovietului Suprem al R.S.S. Ucrainene"*, nu din partea Prezidiului Sovietului Suprem al URSS. În acest mod, Stalin a lăsat toate chestiunile creării organelor de partid şi de stat din Basarabia, determinarea soartei poporului moldovenesc în mâinile lui N.Hruşciov şi ale altor lideri din Ucraina.

(*Republica Autonomă Socialistă Sovietică Moldovenească, creată în 1924, în componenţa R.S.S.Ucrainene)

*

Faptul că I.V.Stalin a lăsat destinul Basarabiei pe mâinile lui N.Hruşciov şi ale altor lideri ucraineni s-ar părea neimportant, în realitate, el a jucat un rol nefast pentru viitorul Basarabiei şi a locuitorilor săi. În baza hotărârii Biroului Politic al P.C. al PCUS, la 9 iulie 1940, C.C. al P.C. din Ucraina a aprobat componenţa comitetelor judeţene ale P.C.al Ucrainei în Basarabia Sovietică şi în Bucovina de nord. Dintre toţi membrii acestora doar doi erau moldoveni: T.A.Konstantinov şi S.S.Zelenciuc, însă nici aceştia nu erau orginari din Basarabia.

La câteva zile Prezidiul Sovietului Suprem al URSS a confirmat componenţa comitetelor executive din Basarabia şi Bucovina de nord, care exercitau funcţiile puterii sovietice în judeţe. Între cei 75 de membri ai comitetelor executive judeţene, 71 erau ruşi şi ucraineni şi doar 4 moldoveni. Iar între cei 51 de membri ai celor nouă comitete judeţene al P.C. al Ucrainei au fost confirmaţi doar doi moldoveni, cu toate că în ţinut activau aproximativ 400 de foşti ilegalişti din Basarabisa.

*

PETRU SĂNDULACHE: Esenţial este acum să răspundem la următoarea întrebare: unde a dispărut organizaţia de partid din Basarabia, care număra aproximativ 400 de membri? Doar ca, conform logicii, ar fi trebuit să se situeze în fruntea evenimentelor politice ce s-au desfăşurat şi aveau să se desfăşoare. De ce şi cu ce drept conducerea RASSM a luat în mâinile sale puterea pe întregul teritoriu al Basarabiei, care era de aproape nouă ori mai mare decât suprafaţa RASSM? În ziarul „Sovietskaia Moldavia" din 29 iunie 1940 se scria că *„În noaptea de 28 iunie, în cadrul consfătuirii extraordinare a comitetelor orăşenesc Chişinău şi regional, a fost constituit Comitetul revoluţionar provizoriu al Basarabiei".*

Devenind un organ provizoriu revoluţionar, de stat, acest comitet a întreprins o serie de măsuri energice în scopul formării comitetelor provizorii revoluţionare, a detaşamentelor populare înarmate, a comitetelor de sprijin a Armatei Roşii, în judeţe, oraşe şi sate. Cu alte cuvinte, încă din 28 iunie 1940 pe întregul teritoriu al Basarabiei exista un guvern provizoriu ce trebuia să exercite

puterea, după ce aveau să fie desfiinţate structurile politice existente.

- Care a fost atitudinea administraţiei sovietice faţă de populaţia românească din ţinut ?

ANTON MORARU: În hotărârea Biroului C.C. al P.C.M. din 21 iunie 1989, s-a subliniat că *„în momentul eliberării Basarabiei şi reunirii ei cu Patria Sovietică, în iunie 1940, faţă de organizaţia comunistă a Basarabiei, care ieşise din ilegalitate, a fost comisă o nedreptate: ea nu a fost recunoscută ca unitate de partid".* În al doilea rând, după cum s-a stabilit şi în şedinţa Biroului C.C. al P.C.M., din 1 iulie 1989, represiunile în masă din Basarabia au început în anii 1940-1941. Ele au fost îndreptate împotriva aşa-numitelor „elemente sociale-străine". Se ştie că la 13 iunie 1941 a avut loc o deportare în masă, căreia i-au căzut victime 4.500 de familii moldoveneşti. Dar şi până atunci şi după aceea au avut loc multe asemenea acţiuni de deportare şi represive. O responsabilitate directă pentru aceste nelegiuiri o poartă cadrele de partid de la noi, însă şi din Ucraina, în frunte cu N.Hruşciov, S.K.Timoşenko, D.S.Korotcenko, I.G.Lâsenko, P.G.Borodin şi alţii.

- Ştim că la cea de a VII-a sesiune a Sovietului Suprem al URSS, la care s-a hotărât soarta Basarabiei şi Bucovinei de nord a fost invitată câte o delegaţie din cele două ţinuturi. Câţi membri cuprindeau delegaţiile? Şi din cine erau compuse?

A.M.: Din partea Basarabiei şi Bucovinei de nord a participat o singură delegaţie compusă din 32 de persoane, dar fără drept de vot, fiind socotită „oaspete"!

- Atunci cine a reprezentat interesele Basarabiei şi Bucovinei de nord la respectiva sesiune ?

P.S.: Nimeni!...

A.M.: La 2 august 1940, la ordinea de zi a Sesiunii a VII-a a Sovietului Suprem al URSS, la punctul doi, figura chestiunea: *„Despre formarea Republicii Sovietice Socialiste Moldoveneşti unionale şi includerea părţii de nord a Bucovinei şi judeţelor Hotin, Akkerman şi Ismail ale Basarabiei în componenţa R.S.S.Ucrainene".* Dacă chestiunea formării R.S.S.M. este cât de

cât clară, nu mai este clar deloc de ce a fost introdusă aici şi problema Bucovinei de nord şi, mai ales, de ce aceasta a fost inclusă în componenţa R.S.S.Ucrainene, la fel ca şi judeţele Akkerman şi Ismail, ale Basarabiei. În momentul în care aceste judeţe au fost incluse în componenţa Ucrainei, românii basarabeni reprezentau 28,6 la sută, iar ucrainenii numai 25,4 la sută din numărul populaţiei. Ulterior, în aceste judeţe, au fost strămutate peste şase mii de familii din regiunile Cernigov, Sumi, Viniţa, Lâvov, Volân şi Kameneţ-Podolsk, ceea ce a dus la schimbarea artificială a raportului etnic în sudul Basarabiei.

- *Vă rugăm să vă referiţi şi la chestiunea delimitării teritoriale...*

A.M.: De la 10 iulie, la 2 august 1940 s-a desfăşurat cea mai mare dramă incognito între R.S.S.Moldovenească şi R.A.S.S.Moldovenească, în privinţa stabilirii frontierei comune. După 10 iulie, Biroul Politic al C.C. al PCUS şi Prezidiul Sovietului Suprem al URSS au cerut de la R.S.S.Ucraineană şi de la R.S.S.Moldovenească să facă „propuneri" cu privire la stabilirea frontierei comune dintre Ucraina Sovietică şi viitoarea R.S.S.Moldovenească .

P.S.: Cu toate că se cunosc aceste propuneri, nu ştim cum anume s-a făcut târgul şi nici nu ştim cum au reuşit ucrainenii să-l convingă pe Stalin că trebuie ciopârţită harta Basarabiei. Părerea mea este că problema frontierelor n-ar fi trebuit să existe. Basarabia şi Bucovina de nord n-au intrat niciodată în componenţa Ucrainei, iar graniţele R.A.S.S.Moldoveneşti erau stabilite încă din 1924, când s-a înfiinţat. Prin urmare, era foarte simplu de a se fi creat o nouă republică „confederativă" moldovenească.

A.M.: În conformitate cu noile frontiere, populaţia R.S.S.Moldoveneşti era de 2.538.400 de locuitori, din care în judeţele din Basarabia 2.068.987 locuitori, iar în raioanele R.A.S.S.M. 469.413 locuitori. Din punct de vedere etnic, aceasta avea următoarea componenţă: moldoveni – 1.556.863, adică 61,34 la sută; ruşi – 263.551, adică 10,38 la sută; ucraineni – 263.020, adică 10,76 la sută; alte naţionalităţi – 444.866, adică 17,52 la sută.

- Cred că după toate acestea se impune şi o concluzie...

A.M.: R.S.S. Moldovenească a fost formată conform principiilor totalitariste, care dominau în acea perioadă în U.R.S.S. În primul rând a fost luat în seamă dreptul populaţiei româneşti din Basarabia. Aceasta, ca parte componentă a României, n-a fost recunoscută, conform documentelor internaţioale, de U.R.S.S. Era un paradox. Basarabia era reunită cu Moldova de peste Prut din 1918, pe baza dreptului juridic şi a actului din 27 martie 1918. Acest drept juridic a fost recunoscut de majoritatea statelor europene. Istoricii sovietici au fost obligaţi, mai mult de 70 de ani, să falsifice actul din martie 1918 şi să apere concepţia stalinistă privitoare la Basarabia.

P.S.: Este cazul să analizăm de ce a fost nevoie de a forma în grabă o republică unională, dacă părţile ei componente teritoriale au fost împărţite fără cruţare şi dăruite Ucrainei; de ce în octombrie 1924 a fost înfiinţată o republică specială pentru a satisface aspiraţiile populaţiei moldoveneşti, pentru ca în vara anului 1940 conducătorii ei să ceară nu unirea întregii republici autonome cu Basarabia, ci numai a populaţiei moldoveneşti din RASSM, cu populaţia moldovenească din Basarabia. Oare în 1940 aspiraţiile moldovenilor au devenit cu totul altele, în dauna intereselor lor? Cu ce drept încercăm astăzi să sărbătorim ziua de 2 august ca zi a înfiinţării statului sovietic moldovenesc dacă am constatat pe parcurs că el n-a fost creat pe baze legitime? „Nănaşii de botez" au dat dovadă de atâta grabă, încât au uitat de un fleac: să taie buricul noului-născut, adică să adopte legea cu privire la intrarea republicii moldoveneşti în componenţa U.R.S.S.!

Iată de ce putem spune acum că „alipirea" R.S.S.Moldoveneşti la U.R.S.S. este un act nelegitim. Sub aspect juridic azi nu putem vorbi despre intrarea Basarabiei în componenţa U.R.S.S., cu atât mai mult despre intrarea ei benevolă, deoarece această chestiune nu a fost examinată, cel puţin formal, cum s-a procedat în cazul republicilor baltice, care au fost primite în U.R.S.S. la aceeaşi sesiune.

(mai, iunie 1991)

ADEVĂRUL DESPRE 28 IUNIE 1940

Evadarea Basarabiei, în martie 1918, din imperiul rus, devenit imperiul roşu sovietic, o adevărată închisoare a popoarelor, a fost considerată drept o sfidare obraznică a drepturilor „celui mai mare". Setea de răzbunare a acestuia era camuflată cu grijă sub lozinci revoluţionare şi frazeologie marxist-leninistă despre „aspiraţiile de libertate, progresiste ale poporului moldovenesc", care dorea, vezi Doamne, să se „reunească cu patria sovietică". Ziua de 28 iunie 1940, când tancurile sovietice au călcat hotarul României, invadând pământul Basarabiei, este punctul culminant al acestei răzbunări, un „spectacol" dureros, oferit în numele „frăţiei proletare" de către „marele stat socialist", căruia aveau apoi să-i cadă victime Polonia şi Republicile Baltice.

Urmările dureroase nu au întârzâiat să vină: trunchierea teritoriului„eliberat", teroarea, deportările, foametea, migraţia etc. Acesta este contextul istoric real al „cireşarului" în prima ediţie, anul 1940. Astăzi se urmăreşte cu lux de amănunte descendenţa tragicului eveniment din tranzacţia nelegiuită dintre U.R.S.S. şi Germania hitleristă, denumită „pactul Ribbentrop-Molotov". Dar parcă persistă o doză de nesinceritate când se vorbeşte de 28 iunie 1940 numai în limitele respectivului pact. Este falsă ideea care ar vrea să ne convingă că abia conţinutul documentelor secrete încheiate între Stalin şi Hitler ar dezvălui esenţa imperială a actului din 28 iunie 1940. Sunt prea multe elementele ce ne determină să facem asemenea aprecieri. Ele ne sunt oferite de istoria relaţiilor româno-sovietice de după 1918, până în pragul izbucnirii celui de al doilea război mondial şi chiar până la actul banditesc din iunie 1940. La acestea ne vom referi pe scurt, pentru ca cititorii să înţeleagă cum s-a ajuns la nefasta zi de *vineri, 28 iunie 1940.*



Evoluţia relaţiilor dintre România şi U.R.S.S., în perioada

1918-1940 a cunoscut diferite momente. O primă etapă a acestor relaţii o constituie anii 1918-1924, adică de la ruperea relaţiilor diplomatice dintre cele două ţări şi până la Conferinţa de la Viena, din 1924. În general, istoriografia sovietică a prezentat mereu denaturat adevărul, arătând cu degetul numai înspre România, singura vinovată pentru relaţiile încordate dintre cele două ţări, datorită participării sale la „agresiunea" antisovietică. Ori în această privinţă există dovezi concrete asupra neparticipării României la campania de înăbuşire a revoluţiei sovietice. Henri Cambon, ministrul Franţei la Bucureşti în acea perioadă mărturiseşte: „Am tatonat guvernul român în vederea unui acord care, lăsând Polonici toată libertatea de mişcare, ar invita România să se întindă de-a lungul Mării Negre. Guvernul român a respins această ofertă, arătând că nu caută aventuri dincolo de frontierele sale". Referindu-se la aceeaşi chestiune, Lenin arăta, la 6 februarie 1921: „Dar au mai rămas unele state, ca România, care nu au încercat să lupte contra Rusiei".

Pentru îmbunătăţirea relaţiilor dintre cele două state, la Conferinţa de la Geneva (10 aprilie - 19 mai 1922) delegaţia română a venit cu propunerea ca statele europene să se abţină de la orice acţiune menită să încalce statu-quo-ul teritorial şi politic existent, propunere respinsă de Rusia Sovietică.

Un alt moment important în evoluţia relaţiilor româno-sovietice şi a problemei basarabene a fost Conferinţa de la Viena (martie-aprilie 1924). Aici sovieticii au insistat pentru organizarea unui referendum în rândul populaţiei din această provincie românească, însă delegaţia română a respins ideea chestionării populaţiei, motivând că statele limitrofe cu U.R.S.S. al căror teritoriu făcuse parte din vechiul teritoriu al imperiului rus (Polonia, Lituania, Estonia, Letonia, Finlanda) s-au format cu asentimentul guvernului sovietic, fără să recurgă la referendum. Eşecul Conferinţei de la Viena a tensionat şi mai mult relaţiile româno-sovietice. Evenimentele care au urmat se înscriu tocmai pe această linie a încordării: acţiunile antiromâneşti de la Tatarbunar (septembrie 1924), crearea R.A.S.S.Moldoveneşti în stânga

Nistrului (octombrie 1924)

Cu toate acestea, datorită eforturilor de îmbunătăţire a relaţiilor de bună vecinătate, ambele ţări au consimţit să semneze, în 1929, Protocolul de la Moscova (aderarea la Pactul Briand-Kellogg), însă sovieticii au ţinut să precizeze şi cu această ocazie că „renunţarea la război nu poate însemna o renunţare la drepturile asupra teritoriului ocupat de români". Totuşi, după 1929 a început o perioadă de îmbunătăţire a relaţiilor dintre U.R.S.S. şi România, promotorii acestor noi relaţii fiind cei doi miniştri de externe, N.Titulescu şi M.Litvinov. Punctul culminant al acestei perioade l-a constituit reluarea relaţiilor diplomatice dintre cele două ţări, fapt întâmplat la 9 iunie 1934. Această „topire a gheţii" n-a ţinut, din păcate, prea mult, deoarece în U.R.S.S. lucrurile au evoluat înspre o dictatură stalinistă brutală, proces care a cuprins şi Ministerul de Externe sovietic, unde M.Litvinov a fost înlocuit cu V.Molotov. După această schimbare, în relaţiile cu România, tot mai des au început să se audă pretenţiile faţă de Basarabia, tonul lor devenind din ce în ce mai ameninţător şi grosolan. Înrăutăţirea bruscă a relaţiilor dintre România şi U.R.S.S. a survenit imediat după Sesiunea Sovietului Suprem al U.R.S.S. din 3-10 august 1939, când Molotov a amintit că în partea de sud a ţării există probleme nerezolvate, dar care vor fi rezolvate în conformitate cu interesele vitale ale Uniunii Sovietice. În martie 1940, acelaşi Molotov a abordat deschis problema Basarabiei, recte, încorporarea ei la U.R.S.S.

*

Apariţia pretenţiilor faţă de Bucovina de nord, în nota ultimativă înaintată României, în seara zilei de 26 iunie 1940, i-a luat prin surprindere şi pe nemţi. De asemenea, în relaţiile diplomatice dintre România şi U.R.S.S. nu este atestat nici un document prin care aceasta din urmă să fi înaintat vreo pretenţie teritorială faţă de Bucovina de nord. În cercuri neoficiale, mai ales în Ucraina, ca a fost vehiculată. De asemenea, unul dintre obiectivele comuniştilor bucovineni, ca de altfel şi al celor din

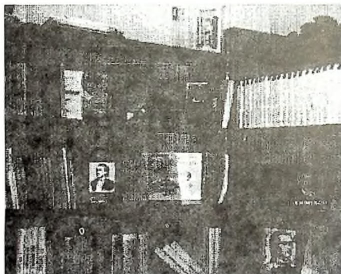
Basarabia, era acela al ruperii acestor teritorii din trupul României şi încorporarea lor la U.R.S.S., respectiv la Ucraina sovietică.

Se pune totuşi întrebarea: de ce România a acceptat să cedeze aceste provincii istorice ale sale fără a încerca să se opună cu forţa armelor pentru păstrarea integrităţii sale teritoriale? Realitatea este că, pur şi simplu, Armata română nu era pregătită pentru a putea face faţă celor 24 de divizii sovietice, sprijinite şi de brigăzi blindate, care fuseseră îndreptate spre Nistru. Situaţia trebuie analizată şi în contextul internaţional al momentului. Se ştie că România se bucura de garanţiile oferite de Franţa şi Anglia, în privinţa integrităţii teritoriale. Dar înaintea zilei de 26 iunie 1940, respectiv înaintea ultimatumului sovietic, aceste garanţii nu mai aveau nici o valabilitate, deoarece Franţa capitulase la 22 iunie 1940 în faţa Germaniei, în timp ce Anglia era şi ea direct ameninţată de invazia trupelor hitleriste. Cât priveşte partenerii României din Mica Antantă: Jugoslavia şi Cehoslovacia, una se afla şi ea ameninţată de a fi ocupată de nemţi, cealaltă decimată de aceeaşi armată invadatoare, astfel că nici una nu-i putea oferi României vreun ajutor. Acest lucru era valabil în cazul oricărei ţări europene, astfel că unica şansă era Germania hitleristă. Aceasta era preocupată însă de evenimentele din vest. Ea dorea să încheie socotelile cât mai degrabă atât cu Franţa, cât şi cu Anglia. Acesta a şi constituit motivul esenţial care a dus la încheierea alianţei cu U.R.S.S., în august 1939. Datorită acestei conjuncturi internaţionale, U.R.S.S. a putut astfel pregăti în linişte agresiunea împotriva României, iar ocuparea militară a Basarabiei şi Bucovinei de nord s-a putu elabora după toate regulile de război.

La 19 iunie 1940, ora 6 dimineaţa, principalele unităţi militare sovietice, destinate a lua parte la această operaţiune, făcând parte din Frontul de Sud, au sosit la locul dinainte stabilit, ocupând poziţii de luptă la frontiera cu România. Au trebuit să mai aştepte însă aproape zece zile pentru a începe operaţiunea militară. Trupele sovietice au trecut Nistru la 28 iunie, ora 14, după ce încă din 27 iunie s-a început o puternică campanie propagandistică împotriva României. Au fost difuzate peste 60.000 de foi volante şi 25.000 de

portrete ale lui Stalin, Molotov, Voroşilov ş.a. Aşadar, totul a fost pregătit din timp şi în mod minuţios pentru această agresiune care avea să ducă la dezmembrarea teritorială a României,prin ruperea din trupul său a celor două provincii istorice: Basarabia şi Bucovina de nord.

(iunie, 2001)



Chişinău, iulie, 2001
la Centrul „M. Eminescu"

UN PROTOCOL CONSIDERAT STRICT SECRET

La 23 august 1939 s-a semnat, la Moscova, Pactul de neagresiune sovieto-german, care a fost însoţit de un Protocol adiţional strict secret.

Vi-l prezentăm, tradus după faimosul document, descoperit după cel de al doilea război mondial, în arhivele vest-germane.

Cu ocazia semnării Pactului de neagresiune dintre Reichul German şi U.R.S.S., Subsemnaţii - reprezentanţi ai celor două părţi - au discutat în cadrul unor convorbiri considerate strict confidenţiale, problema delimitării sferelor de influenţă în Europa de Est. Aceste convorbiri au condus la rezultatul consemnat mai jos:

1. În cazul unor schimbări teritoriale şi politice în regiunile ce aparţin Statelor Baltice (Finlanda, Estonia, Letonia, Lituania) frontiera de nord a Lituaniei va constitui linia de despărţire a sferelor de interes ale Germaniei şi U.R.S.S. În legătură cu aceasta, interesul Lituaniei în zona Vilno este recunoscut de ambele părţi

2. În cazul unor schimbări teritoriale şi politice în regiunile ce aparţin Statului Polonez, sferele de influenţă ale Germaniei şi U.R.S.S. vor fi delimitate aproximativ pe linia râurilor Narev, Vistula şi Sam. Problema dacă ar fi de dorit, în interesul ambelor părţi, păstrarea independenţei Statului Polonez şi locul unde vor fi trasate frontierele unui asemenea stat, se vor rezolva definitiv doar în cursul desfăşurării evenimentelor politice viitoare. În orice caz, ambele guverne vor soluţiona această problemă pe calea unei înţelegeri amicale.

3. În ceea ce priveşte Europa de Sud-Est, Partea Sovietică insistă asupra interesului ei pentru Basarabia. Partea Germană declară că manifestă o totală lipsă de interes faţă de acest teritoriu.

4. Protocolul acesta va fi păstrat, de către ambele părţi, în cel mai strict secret. Moscova, 23 august 1939. Pentru Guvernul Reichului German:

V.Ribbentrop. Din împuternicirea Guvernului U.R.S.S, W.Molotov.

(iunie, 1991)

*

ULTIMATUMUL SOVIETIC DIN 1940

Când lui George Davidescu, ambasadorul României la Moscova, i s-a comunicat, în seara zilei de 26 iunie 1940, că era convocat la Ministerul Afacerilor Externe sovietic, pentru aceeaşi zi, la ora 22, el a intuit că această convocare nu prevedea nimic bun, că asupra lui şi a ţării sale se va abate o mare nenorocire, ceea ce s-a şi întâmplat. Dar era hotărât s-o înfrunte.

Sosit la ministerul sovietic respectiv, George Davidescu a fost primit imediat de către Molotov, care i-a citit următorul ultimatum brutal:

„În anul 1918, folosindu-se de slăbiciunea militară a Rusiei, România a desfăcut de la Uniunea Sovietică (Rusia) o parte a teritoriului ei, Basarabia, încălcând prin aceasta unitatea seculară a Basarabiei, populată în principal cu ucraineni. Uniunea Sovietică nu s-a împăcat niciodată cu faptul luării cu forţa a Basarabiei, ceea ce guvernul sovietic a declarat nu o singură dată şi deschis în faţa lumii. Acum, când slăbiciunea militară a U.R.S.S. este de domeniul trecutului, iar situaţia internaţională care s-a creat cere rezolvarea rapidă a chestiunilor moştenite din trecut, pentru a pune, în sfârşit, bazele unei păci solide între ţări, U.R.S.S. consideră necesar şi oportun ca, în interesul stabilirii adevărului să păşească împreună cu România la rezolvarea imediată a chestiunii înapoierii Basarabiei Uniunii Sovietice.

Guvernul sovietic consideră că chestiunea întoarcerii Basarabiei este legată în mod organic cu chestiunea transmiterii către U.R.S.S. a acelei părţi a Bucovinei a cărei populaţiune este legată în marea sa majoritate de Ucraina sovietică, prin comunitatea soartei istorice, cât şi comunitatea de limbă şi compoziţiune

naţională. Un astfel de act ar fi cu atât mai just cu cât transmiterea părţii de nord a Bucovinei către U.R.S.S. ar putea reprezenta, este drept că numai într-o măsură neînsemnată, un mijloc de despăgubire prin dominaţiunea de 22 de ani a Românei în Basarabia.

Guvernul sovietic propune guvernului regal al Românici:

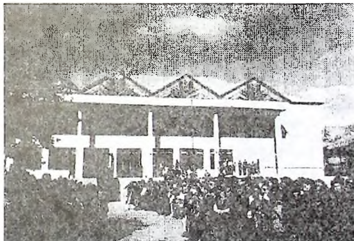
1. Să înapoieze cu orice preţ Uniunii Sovietice Basarabia;

2. Să transmită Uniunii Sovietice partea de nord a Bucovinei, cu frontierele potrivit cu harta alăturată ;

3. Guvernul sovietic îşi exprimă speranţa că guvernul român va primi propunerile de faţă ale U.R.S.S. şi că aceasta va da posibilitatea de a se rezolva pe cale paşnică conflictul prelungit dintre U.R.S.S. şi România.

Guvernul sovietic aşteaptă răspunsul guvernului regal al Românei în decursul zilei de 27 iunie".

(iunie, 2001)



Republica Moldova: noiembrie'99, Răciula, 400 de ani de la atestarea documentară

ORDINUL DE OPERAŢIUNI nr.001

Momentul înmânării ministrului României la Moscova, George Davidescu, a ultimatumului brutal de către Molotov, în ziua de 26 iunie 1940, ora 22, a coincis exact cu momentul emiterii Ordinului de operaţiuni nr.001, privind invazia Bucovinei de nord şi a Basarabiei. Ordinul, destinat să fie transpus în practică la 28 iunie 1940, în cazul în care România nu ar fi acceptat ultimatumul sovietic, a fost semnat de comandantul Armatei a 12-a a Grupului hipomecanizat, general locotenent Cervicinikov, de comisarul de divizie şi membru al sovietului militar, Hukumuk şi de şeful de stat major al Grupului hipomecanizat, general maior Boldin. Ultima semnătură aparţinea autorului efectiv al documentului, şeful secţiei operaţii, maior Kasterov.

Ordinul de operaţiuni nr.001 cuprindea un număr de cinci puncte, punctele doi, trei şi patru cuprinzând mai multe subpuncte. Vă prezentăm câteva dintre acestea, cele mai importante:

1. Armata română, conform informaţiilor de care dispunem, are în direcţia Cernăuţi până la şapte divizii de infanterie, o brigadă de vânători de munte, o divizie de cavalerie(...) Rezervele operative cele mai apropiate se găsesc probabil în regiunea Rădăuţi-Suceava-Botoşani-Dorohoi;

2. Armata a 2-a, fiind în sectorul de efort la Popelniki, Snlatim şi Serafince, va înainta în direcţia generală Cernăuţi – Iaşi, va rupe dispozitivul inamicului în zona Cernouhuzi-Orăşeni-Serafince şi va asigura pătrunderea Grupului hipomecanizat în această ruptură, spre Storojineţ şi Mihalcea. La sfârşitul zilei de 30 iunie se va găsi pe linia: Satu-Mare – Viţcani – Dersca – Gărjăuţi – Pomârla – Cămăneşti – Caşla Salieva.

3. Grupul hipomecanizat (Corpurile 2 şi 4 cavalerie, Divizia mecanizată de vânători 81, Brigăzile blindate 5 şi 23, un batalion din Brigada 24 blindată, 26 tancuri din Brigada 26 blindată şi din Briagda 38 blindată, 28 tancuri din Brigada 10 blindată) va intra la

orele 4,00 în ruptura făcută între Storojineţ şi Mihalcea şi, având gruparea principală la flancul drept, va da lovitura în direcţia generală Dorohoi - Darabani - Turcataca, având în vedere ca în dimineaţa zilei următoare să reia operaţiunile în direcţia Botoşani. Începutul intrării în pungă la orele 4,00, cu semnalul transmis prin radio 88627.

4. Forţele militare aeriene ale Armatei a 12-a, în conformitate cu ordinul armatei, vor îndeplini următoarele misiuni (...)

5. Staţia de aprovizionare: gara Colomeea.

Notă: Exemplarul nr.9, capturat de serviciile de informaţii ale Armatei române, era identic cu celelalte 15 copii care au circulat prin comandamentele sovietice din sector, purtând inscripţia: „Seria G. Strict secret. Deosebit de important".

(iunie, 2001)



Chişinău, 6 noiembrie 1999, în „biserica"părintelui Petru Buburuz din strada Alba Iulia

Un viitor care a început duminică, 6 mai 1990:

PODUL DE FLORI PESTE PRUT

Una dintre „minunile" acestui timp atât de zbuciumat s-a întâmplat duminică, 6 mai 1990, la Prut, când, pentru câteva ore, acesta a încetat de a mai fi o graniță geografică, dar artificială, între frați, devenind un râu ca oricare altul din trupul țării. Timp de câteva ore fâșia de frontieră de pe Prut a fost complet ignorată, iar râul n-a mai constituit o barieră între românii de pe cele două maluri ale sale, pentru că toți știu că ei formează un singur popor, vorbind aceeași limbă, având aceleași obiceiuri, același port și același tricolor ! Iar începând din 6 mai 1990, același fus orar.

Sutele de mii de români adunați duminică pe malurile Prutului au fost martorii unui moment istoric, al unui viitor care a început atunci și care a pornit spre ceasurile cele mari ale dreptății.

Săveni, 6 mai 1990, ora 8.30. Sute de oameni sunt gata să pornească spre cele mai apropiate puncte de trecere spre Prut, fixate anume pentru acest eveniment.Cu un car de reportaj al TVRL mă îndrept și eu spre Miorcani, satul lui Ion Pillat, aflat față în față cu Pererita lui Grigore Vieru. Ajunși acolo, am fost îndreptați spre Rădăuți-Prut, însă nici acolo nu era organizat nimic. Ne întoarcem iarăși la Miorcani într-un nor de praf stârnit de sutele de mașini, unele care vin, altele care se întorc. Aici am fost sfătuiți să ne îndreptăm spre Cotul Miculinți, un sat din apropiere. Începem să credem că suntem manipulați ! E doar la modă ! Cei de la TVRL intră în derută. După dezbateri furtunoase, hotărăsc să se îndrepte spre Stânca-Costești, unde speră să prindă măcar niște imagini. Eu hotărăsc să rămân la Cotul Miculinți, fie ce-o fi. Am fost inspirat !

Cotul Miculinți, ora 11.30. Un șir aproape neîntrerupt de mașini începe să „curgă" spre Prut. Din ele coboară mii și mii de oameni. Dincolo, pe malul stâng, alte sute de mașini și alte mii de oameni coboară malul stâncos al râului, fluturând drapele tricolore. Însă podul, care ar fi trebuit să unească cele două maluri, lipsește! Aveam să aflăm mai târziu, de la organizatori: Liga Culturală pentru

Unitatea Românilor de Pretutindeni şi Frontul Popular din Moldova, că armata rusă ar fi avut această sarcină, rămasă nefinalizată, din motive necunoscute. Între timp,pe cele două maluri ale Prutului, s-au adunat mii şi mii de oameni, care se salutau, cu prietenie, de departe, mulţi se strigau chiar pe nume, fiind rude,ori prieteni. Deasupra tuturor flutură sute de drapele tricolore.

Ora 12: În satele înşirate pe cele două maluri ale Prutului, începând de la Mitoc şi Rădăuţi-Prut, până la vărsarea râului în Dunăre, se trag clopotele bisericilor, iar preoţii oficiază slujbe religioase în care se înalţă rugăciuni pentru ocrotirea neamului românesc şi pentru unitatea lui.

Lângă mine apar Mircea Răceanu, scriitorii Alecu Ivan Ghilia şi Alexandru Lungu, amândoi fii ai acestor meleaguri moldave. Deodată mulţimea începe să cânte *„Hristos a înviat din morţi, cu moartea pre moarte călcând"!* Apoi se cântă ***„Hora Unirii"*** şi *„Pe-al nostru steag e scris unire"*. Cântecele sunt preluate automat de mulţimea de pe malul stâng al Prutului, înălţându-se în văzduh ca nişte rugăciuni fierbinţi pe care un întreg popor le adresa lui Dumnezeu.

- Priviţi ! strigă cineva de lângă mine, a venit şi Grigore Vieru !

Vestea se răspândeşte cu iuţeala fulgerului, iar mulţimea începe să-i scandeze numele: Vieru! Vieru! Agitaţie mare pe celălalt mal. O barcă – singura care era – porneşte spre noi. În ea se află şi poetul. Când ajunge în mijlocul râului, mii de buchete de flori sunt aruncate în apă, de pe un mal şi de pe celălalt. Delegaţia basarabeană, formată din poetul Grigore Vieru, primarul şi preotul din comuna Pererita şi un reporter al Televiziunii din Chişinău, se apropie de malul drept al Prutului. Primarul din Pererita poartă pe braţe un frumos ştergar cu motive naţionale, pe care se află un colac având înscrise pe el două cuvinte simbol: România – Basarabia. Ajunşi la malul „românesc"cei din barcă sunt purtaţi pe braţe până la cel dintâi camion, transformat ad-hoc într-o tribună. Gâtuit de emoţie poetul Grigore Vieru încearcă să se facă auzit de mulţime. E foarte greu fără nici o amplificare. „De-am avea măcar o porta-

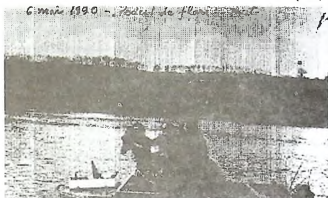
voce" zice cineva. „Lasă că au cei din Piaţa Universităţii destule", îi răspunde altul.

Deodată o linişte nefirească se aşterne peste mulţimile de pe cele două maluri. Toată lumea simte că ceva deosebit se întâmplă. Şi într-adevăr se întâmplă o „minune" ! În mijlocul râului se află un bărbat purtând în mâini un uriaş buchet de flori. Se opreşte o clipă şi-l agită deasupra capului. În clipa care urmează, ca la o comandă, mii de oameni de pe cele două maluri ale Prutului năvălesc în apă, ţinându-se de mâini. Momentul este unul istoric! Fiindcă în decursul milenarei sale existenţe apele Prutului nu cred că au mai fost invadate de o astfel de mulţime, nu pentru a se înfrunta, ci pentru a se întâlni şi îmbrăţişa, acolo în mijlocul râului! Din ochii tuturor curg lacrimi de bucurie. Iată, nu a mai fost nevoie de nici un pod, fiindcă s-a format un pod viu, din trupuri omeneşti, care a unit cele două maluri ale Prutului până seara târziu, într-un permanent şuvoi omenesc, care a unit pe fraţii de dincolo, cu cei de dincoace de Prut, încât nimeni nu mai ştia care de pe ce mal este, fiindcă toţi vorbesc aceeaşi limbă românească!

Barca care l-a adus pe poetul Grigore Vieru pe malul românesc se reîntoarce încărcată cu cărţi. Deasupra lor, alături de cei veniţi, îmi găsesc şi cu un loc, ca invitat al poetului, ceea ce mă onorează, dar mă şi emoţionează peste măsură. Primirea pe celălalt mal este incandescentă! Sunt purtat pe braţe până la o tribună improvizată şi aici, ca şi dincolo, pe remorca unui tractor. Fac cunoştinţă cu autorităţile locale: Vasile Bulgaru, preşedintele sovietului raional, Vladimir Gudumak, primul secretar al raionului Briceni. Alături de ei se află numeroşi oameni de cultură veniţi din Chişinău sau chiar din Cernăuţi: scriitorii Vasile Leviţki, Mircea Lutic şi Vasile Tărâţeanu; compozitorul Anatol Kiriac, Vasile Zagaevschi de la Ministerul Culturii şi mulţi alţii. Cineva recită poezia lui Nichita Stănescu *„Patria mea e limba română"*, iar Silvia Kiriac interpretează melodia *„Podul de flori"*, pe versurile lui Grigore Vieru. Cântecul zboară parcă peste cele două maluri ale Prutului, în timp ce podul viu, format din sute de oameni, continuă să le unească.

M-am despărţit cu greu de fraţii de dincolo de Prut, fiindcă aveam atâtea lucruri să ne spunem, fără să avem nevoie de nici un interpret! În timp ce barca mă aducea înapoi, pe malul drept, cugetam la vorbele poetului Grigore Vieru, anume că nu se poate ca în această frumoasă zi de duminică şi de început de mai Dumnezeu să nu-şi fi întors privirea spre zecile de mii de români adunaţi pe malurile Prutului, spre a se bucura şi el, împreună cu ei. „*Eu cred că astăzi Dumnezeu a fost un pic român*", a spus poetul. Şi cred că a avut dreptate.

(mai, 1990)





„DAVAI NAZAT"!

Am pornit spre Republica Moldova, adică spre Basarabia, cu mult curaj, ştiind că la punctul de trecere a frontierei de la Siret eram aşteptaţi de prietenii noştri din comuna Corjeuţi, care, cu o săptămână în urmă, s-au aflat aici, la noi, în Topliţa, pentru câteva zile. Numai că noi nu am ţinut seama că prin vama de la Siret se trece pe teritoriul Ucrainei, nu pe cel al Republicii Moldova, dar nici nu ne-am închipuit că vajnicii apărători ai graniţei sovietice nu vor ţine seama de chemarea oficială pe care o aveam, eliberată de organele abilitate din Basarabia. Abia acolo ne-am dumirit că aceasta, dacă nu purta şi viza de intrare în U.R.S.S., nu valora doi bani în faţa grănicerilor şi a vameşilor sovietici. Degeaba le-am explicat noi că prin Convenţia semnată între cei doi şefi de guverne: cel al României şi cel al U.R.S.S., s-au desfiinţat vizele între cele două ţări. Un tânăr locotenent, ferchezuit şi ţeapăn, ne-a explicat, sumar, în limba rusă, că pe aici se trece pe teritoriul U.R.S.S., aşa că „davai nazat! Mergeţi voi pe la Leuşeni, că pe acolo se trece în Moldavski Republic"! La întrebarea noastră dacă Republica Moldova mai face sau nu parte din U.R.S.S., singurul răspuns a fost acelaşi: „davai nazat „! Şi ne-a întors spatele. În cele din urmă, după ce am pierdut aproape o zi şi o noapte, am reuşit totuşi să trecem graniţa recurgând la o stratagemă: am devenit turişti de o zi în Cernăuţi, prin intermediul B.T.T. Suceava, care colabora cu Societatea de turism pentru tineret „Sputnik", din Cernăuţi. Şi, ca de obicei, în tot răul este şi un bine, fiindcă, prin intermediul Societăţii „Sputnik" am putut cunoaşte cât de cât oraşul, făcând un tur cu autocarul, având-o ca însoţitoare pe domnişoara Mila Mihălţan. Am admirat astfel monumentala clădire a Universităţii, datând de la sfârşitul sec. al XVIII-lea ; clădirea-bijuterie a Teatrului Naţional, frumosul şi impozantul edificiu al Catedralei ortodoxe, câteva dintre principalele artere de circulaţie, oprindu-ne apoi la cimitirul oraşului Cernăuţi, în care se găseşte şi mormântul marelui

bărbat, Aron Pumnul (1818-1866), revoluţionarul transilvănean de la 1848 şi primul profesor de limbă română al celui care va deveni „Luceafărul poeziei româneşti". Tot acolo aveam să descoperim mausoleul familiei unui alt mare bărbat al neamului nostru, Eudoxiu Hurmuzachi (1812-1878), istoric şi om politic, luptător aprig pentru drepturile românilor bucovineni, care şi-a cheltuit energia şi averea pentru a aduna, din arhivele din Viena, documente străine privitoare la istoria românilor, ce aveau să fie publicate abia după moartea sa în„Colecţia de documente externe Eudoxiu Hurmuzachi". În apropiere, vreo două mausolee aparţineau unei familii Şandru, din care un inginer, Ştefan Şandru „a căzut la datorie pe câmpul de onoare, la Mărăşeşti, pentru reîntregirea neamului românesc". Mărturisesc că am simţit atunci un oarecare sentiment de mândrie, gândindu-mă că de acolo, din Bucovina, se trăgea, probabil, şi diacul Şandru al marelui voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt, al Moldovei, când aceste străvechi pământuri româneşti făceau parte din trupul acesteia, aşa cum, normal ar fi, să facă parte şi acum.

(august, 1991)



31 august 2001, Chişinău
Dezvelirea bustului lui Constantin Brâncuşi

LA COLHOZUL AGROFERMĂ „PRUT", DIN ŞIREUŢI

De la Corjeuţi, la Şireuţi sunt mai puţin de 20 de kilometri. Drumul se abate pe malul stâng al Prutului, doar la câţiva zeci de metri de gardul de sârmă şi de fâşia arată a frontierei, lăsate moştenire de fosta stăpânire sovietică. Trecem prin Pererita, satul de baştină al poetului Grigore Vieru, ne oprim şi privim cu emoţie frumoasa luncă de pe malul Prutului, unde, în mai 1990, a avut loc acea minunată întâmplare care a fost „Podul de flori". Parcă aveam şi acum în faţa ochilor imensa mulţime de oameni care au luat cu asalt apele Prutului, întâlnindu-se în mijlocul acestuia, îmbrăţişându-se şi plângând de bucuria acestui înălţător moment, petrecut după ce zeci de ani apa Prutului a fost pentru ei *„hotar croit din lacrimi şi din sânge"*! Din păcate, la fel este şi acum. Români sunt cei de dincoace de el, tot români sunt şi cei de dincolo, dar Prutul a rămas ca un pumnal înfipt în trupul ţării, rană adâncă care sângerează şi azi!

Ajungem la Şireuţi, unde suntem invitaţi de preşedintele colhozului agrofermă „Prut", domnul inginer agronom Ion Pădureţ, deputat în primul Parlament al Republicii Moldova. Colhozul-agrofermă dispune de întinse şi bogate pământuri fertile de pe malul Prutului, de mari suprafeţe plantate cu pomi fructiferi, de două secţii de mecanizare, bine dotate cu maşini şi utilaje agricole, de două mori moderne, de o secţie de industrie alimentară,respectiv o fabrică de conserve şi sucuri din fructe şi legume, la care se realizează peste 60 de sortimente, de o crescătorie de pui şi de un abator propriu, unde se produc mezeluri şi alte preparate din carne. Toate acestea sunt valorificate printr-un sistem propriu de magazine alimentare pe care colhozul le are în aproape întreaga republică, dar şi în alte foste republici sovietice.

Stând de vorbă cu un preşedinte de colhoz, care este şi

deputat în Parlamentul Republicii Moldova, nu puteam să nu abordăm problemele legate de privatizarea agriculturii, aflată la ordinea de zi şi peste Prut, ca şi aici, în ţară. *„Vom face şi noi cu siguranţă privatizarea agriculturii, însă nu ne grăbim prea tare, conducându-ne după cunoscutul proverb care spune că graba strică treaba. În primul rând am dori ca procesul privatizării să nu ducă la distrugerea a tot ceea ce este bun, în primul rând, la comasarea terenurilor; fiindcă, după toate regulile ştiinţei agrotehnice, şi după cum dovedeşte practica agriculturii înaintate din ţările apusene, o agricultură modernă şi eficientă se poate realiza numai pe suprafeţe întinse de teren. De aceea vom desfăşura acest proces în etape, astfel încât pământul să revină proprietarilor de drept, adică în proprietatea ţăranilor, menţinând însă secţiile de mecanizare, care se vor transforma în societăţi şi vor prelua, pe bază de contracte, pământul de la proprietari, spre a-l lucra, dând în schimb proprietarilor o anumită cantitate de produse în raport cu suprafaţa contractată, cu calitatea terenurilor etc. Astfel, cointeresarea va fi deosebit de mare, fiindcă în raport de producţia obţinută, mecanizatorii vor obţine venituri suplimentare".* Ascultându-l pe domnul inginer Ion Pădureţ, m-am gândit cum în România au fost spulberate în timpul „procesului revoluţionar" de după 1989, cele mai multe dintre fostele C.A.P.-uri, cu preţul unor uriaşe pagube, care nu au adus nici un folos nimănui, în loc să se fi transformat în societăţi sau asociaţii agricole, care să lucreze pământurile redate proprietarilor, cu mijloace moderne, încât să se practice o agricultură de înaltă performanţă şi nu una de supravieţuire, pe micile loturi fărâmiţate, rămase şi acestea în multe locuri nelucrate din lipsă de unelte agricole, de braţe de muncă, de mijloace de tracţiune etc.

(august, 1992)

UN „ZID" MAI DĂINUIE ÎNCĂ PE PRUT

Zidul Berlinului, una dintre marile ruşini ale epocii contemporane, înălţat în numele „dreptăţii" impuse de învingătorii celui de al doilea război mondial, a fost dărâmat demult! Era şi firesc să se întâmple aşa, fiindcă nu se putea ca poporul german să îndure la nesfârşit umilinţa şi nedreptatea despărţirii sale artificiale; nu se putea să existe mereu „germani de vest" şi „germani de est"! Ca şi cum cei de dincoace de zid ar fi fost altfel de germani decât cei de dincolo de el! Adică n-ar fi acelaşi neam!

*

Din păcate, nu acelaşi lucru este valabil şi pentru poporul român, care trăieşte încă aceeaşi dramă a despărţirii forţate în două state româneşti separate. În trupul României mai dăinuie încă o rană adâncă şi sângerândă, un hotar nedrept, impus de cei doi foşti mari dictatori – şi călăi, în acelaşi timp! – ai omenirii: Hitler şi Stalin. Ei au dispărut demult de pe scena istoriei, însă, iată, hotarul cârdăşit de ei hoţeşte şi trasat cu creionul roşu, neascuţit, al lui Molotov, mai dăinuie încă în Bucovina de nord şi pe Prut, spre marea ruşine a lumii contemporane, cum spunea, pe bună dreptate, domnul Ion Ungureanu, ministrul Culturii şi Cultelor al Republicii Moldova.

Ne întrebăm însă până când? Până când cei 3,5 milioane de români basarabeni şi bucovineni vor trebui să trăiască despărţiţi de fraţii lor? Până când aceasată „hartă care doare", bucată ruptă din trupul ţării, va trebui să mai suporte brutalitatea cizmei?

Acum, când Parlamentul României, spre cinstea sa şi spre satisfacţia întregului popor român, şi-a spus răspicat părerea despre pactul Ribbentrop-Molotov, din 1939, precum şi asupra protocolului secret care l-a însoţit, condamnându-le în faţa întregii lumi, trebuie să spunem lucrurilor pe nume, adică: U.R.S.S. nu are

nici un drept asupra acelor străvechi pământuri româneşti de dincolo de Prut şi din nordul Bucovinei, răpită samavolnic atât în 1812, cât şi în 1940! Ultimatumul sovietic din 26 iunie 1940, adresat României, cuprinde neadevăruri strigătoare la cer, anume că: *„Basarabia este populată în principal cu ucraineni"!* Păi, dacă Basarabia ar fi fost populată „în principal cu ucraineni", pentru ce s-ar mai fi străduit cu atâta râvnă să o deznaţionalizeze şi să o rusifice?! Molotov se prefăcea a nu şti că în 1817 recensământul făcut chiar de ruşi indica faptul că românii basarabeni reprezentau 84 la sută din populaţia provinciei anexate în 1812!

Apoi, ca urmare a procesului de rusificare (deznaţionalizarea românilor basarabeni şi aducerea masivă a coloniştilor ruşi şi ucraineni), procentul băştinaşilor a ajuns, în 1856, la numai 68,5 la sută. Dar tot majoritari au rămas! Aceasta era situaţia şi în momentul anexării din 1940, când faţă de aproape trei milioane de români, trăiau în Basarabia doar 351.912 ruşi şi 312.211 ucraineni! Disproporţia uriaşă de atunci se menţine şi acum, cu tot calvarul pe care românii basarabeni l-au avut de suportat din partea „eliberatorilor"sovietici, calvar care le-a ameninţat fiinţa naţională. Ei au reuşit însă să înfrunte cu curaj şi bărbăţie toate prigoanele pe care dictatura stalinisto-comunistă le-a pus la cale împotriva lor. Iar, ca urmare a dârzeniei cu care şi-au apărat fiinţa naţională şi limba maternă, astăzi în Moldova de dincolo de Prut a biruit graiul străbun românesc şi scrisul latin; deasupra clădirii Parlamentului şi cea a Guvernului flutură, în vânt, drapelul roş-galben-albastru, adică „steagul nostru sfânt"; în „inima" Chişinăului vestitul voievod al Moldovei, Ştefan cel Mare şi Sfânt s-a înălţat pe un nou soclu, din piatră albă de la Soroca, de pe care veghează, cu sabia şi cu crucea, asupra poporului său, îndemnându-l spre biruinţă deplină, aşa cum a făcut de nenumărate ori în timpul glorioasei sale domnii. Iar biruinţa de acum a românilor basarabeni, a întregului popor român de dincolo şi dincoace de Prut nu poate fi alta decât unirea într-o singură patrie comună, spre a putea rosti cu toţii versurile emblematice ale lui Octavian Goga:

„Te-am dărâmat, hotar de-o dinioară,
Brâu împletit din lacrimi şi din sânge,
Veriga ta de foc nu mă mai strânge
Şi lanţul tău a încetat să doară".

(iulie, 1991)



„Biserica" preotului Petru Buburuz din Chişinău (str. Alba Iulia) 6 noiembrie 1999



Chişinău, vineri, 13 octombrie 2000: parastasul poetului Liviu Damian: soţia poetului, primarul municipiului, Urecheanu, Grigore Vieru, Vasile Zaguerschi

GREU SE STÂRPESC BURUIENILE CE AU PRINS RĂDĂCINI PE PĂMÂNTUL BASARABIEI

O călătorie în Basarabia de azi, îţi prilejuieşte constatarea că, deşi procesul revoluţionar de eliberare de sub dominaţia imperială rusă este ireversibil, făcându-se deja paşi hotărâţi în această direcţie, retrograzii rusofoni nu se dau bătuţi cu una, cu două. Mai mult, nesesizând schimbările radicale petrecute în ultimii ani, în Basarabia, ori, poate, sesizându-le dar nevrând să le recunoască, ci se comportă şi acum aşa cum s-au obişnuit: ca nişte stăpâni! Ei încearcă prin toate mijloacele să-şi menţină poziţiile dominante pe care le-au acaparat şi la care nu vor să renunţe.

Dacă la sate spiritul românesc este atotbiruitor, fiindcă acolo a fost şi a rămas vatra în care a ars şi arde vie conştiinţa naţională, de neam şi de limbă, în oraşe, mai ales în cele mari, rusofonia se menţine încă puternică. Aceasta pentru că nici unul dintre coloniştii veniţi din celelalte părţi ale imperiului, ca într-o ţară a făgăduinţelor şi a belşugului, nu s-a stabilit la sat, că doar acolo are cine să trudească, să le asigure pâinea, ci la oraş, acolo unde au primit locuinţe cu prioritate, locuri de muncă de asemenea, fiind instalaţi în posturi de conducere, ori ca lucrători în servicii, în comerţ,să nu le fie prea greu. La Bălţi, de exemplu, cel de al treilea oraş al ţării, numărând aproximativ vreo 400 de mii de locuitori, greu ajung, dar mai greu se aplică legile votate în Parlamentul din Chişinău, ori hotărârile Guvernului, mai ales cele referitoare la folosirea limbii române şi a scrisului latin. Dacă opreşti un trecător pe stradă, pentru vreo informaţie de care ai nevoie, degeaba îl întrebi în limba română, fiindcă singurul răspuns pe care-l primeşti este: „ne ponimaiu"! Greu te descurci în Bălţi dacă nu ştii să vorbeşti şi să citeşti în limba rusă, fiindcă vechile inscripţii se află tot la locul lor, ele nefiind nici măcar însoţite de traducerea în limba română.

Acelaşi fenomen este prezent şi în Chişinău, capitala ţării. Şi aici rusofonii se împacă greu cu noile denumiri ale străzilor, ale căror tăbliţe sunt mereu şterse de mâini duşmănoase,la adăpostul întunericului. De asemenea, dacă te aventurezi într-un magazin a cărui firmă a rămas cea veche, scrisă în limba rusă, ai toate şansele să ieşi tot cu mâinile goale, fiind tratat cu toată indiferenţa de vânzători, care-ţi întorc spatele atunci când întrebi ceva în limba română.

Cu toate acestea, după cum poţi afla, de la românii basarabeni, situaţiile de acest fel nici nu sunt de luat în seamă, fiindcă o situaţie cu adevărat dureroasă o au românii care trăiesc în acele „republici" fantomă: găgăuză şi transnistriană, unde legile votate la Chişinău nu sunt recunoscute. Aşa se face că nu este recunoscută nici limba română ca limbă de stat; nici scrisul latin, după cum nu s-au înfiinţat nici şcoli cu predarea în limba română. Iar această situaţie este dictată tocmai de veneticii care şi-au găsit adăpost pe pământul Basarabiei, primiţi şi ocrotiţi de basarabeni! Vorba ceea: nu mă lăsa să mor, că eu nu te voi lăsa să trăieşti! Situaţia tragică de aici nu datează de ieri, de azi, ci de multă vreme, găsinudu-şi ecou şi în creaţia sprituală populară, aşa cum reiese dintr-o variantă a cunoscutei „Doine" eminesciene:

„Cine ne-au adus străinii
Mânca-i-ar inima câinii
Mânca-i-ar casa pustia
Şi nevasta văduvia
Şi copiii sărăcia.
Cine-au adus pe străini,
Ducă-i corbii carnea-n spini
Şi oasele-n mărăcini,
Iar cine mi-au fost mişel,
Seca-i-ar inima-n el,
Cum duşmanii mi te seacă,
Săracă, ţară, săracă"!

(august, 1991)

LA PERERITA TE ÎMBATĂ FRUMUSEŢEA TOAMNEI ŞI PARFUMUL POEZIEI LUI GRIGORE VIERU

Soarele s-a aşezat cuminte deasupra dealurilor împădurite de dincolo de Prut, un glob imens, incandescent. Aici, la picioarele mele e brâul de argint al Prutului, altădată râu în trupul ţării, azi hotar" „de lacrimi şi de sânge" între „două popoare", în realitate unul singur: cel românesc!, dar şi între „două ţări", în realitate una singură:România! Fiindcă, aşa cum îmi spunea poetul Nicolae Dabija, *„noi, cei de aici, suntem voi, cei de dincolo, iar voi, cei de dincolo, sunteţi noi, cei de aici"!*

Da, dincolo de Prut, la o aruncătură de băţ, este România, iar aici, sub picioarele mele, este Basarabia, căreia i se spune acum Republica Moldova! Prin aceasta cineva a încercat s-o înstrăineze, s-o rupă de trupul mamei sale, dar ca tot română a rămas! După cum au rămas tot români şi locuitorii săi, chiar dacă unii au vrut să-i boteze cu de-a sila „moldoveni"!

„Curge Prutul între ţări române,
I se-aude plângerea-n Carpaţi!..."

Versurile mi se agaţă parcă de creier şi-mi biciuiesc dureros nu numai urechile, ci şi sufletul, întreaga-mi fiinţă. Mai ales aici, la Pererita, în satul lui Grigore Vieru, pe uliţele căruia mi-am abătut paşii în acest amurg al unei frumoase zile de sfârşit de vară, ori început de toamnă. Aici, la Pererita, te îmbată frumuseţea toamnei şi parfumul poeziei lui Grigore Vieru:

„Un dulce zvon de clopot,
Curgea pe-ntregul sat,
Putea fi-ntins ca mierea
Pe pâine şi mâncat."

- Ştii, dumneata, unde e casa lui Grigore Vieru? îl întreb pe un moşneag cu părul alb, ce se odihneşte pe maginea şanţului, la

umbra unui nuc.

- Da' cum să nu ştiu, domnule? îmi răspunde, dumnealui, tot printr-o întrebare, însă una mirată, de parcă s-ar fi simţit ofensat de întrebarea mea. Apoi, după o scurtă pauză în timpul căreia m-a cercetat cu privirea, de parcă ar fi vrut să se convingă dacă merit sau nu să mă învrednicească cu un răspuns, a zis:

- Du-te dumneata, tot pe uliţa asta înainte, aşa, vreo două, trei sute de metri, până îi vedea lângă drum, în dreapta, o fântână cu cumpănă. Peste drum e casa lui Grigore. Da-i pustie, domnule...

I-am mulţumit moşneagului şi-am dat să plec mai departe, numai că,după câţiva paşi, m-am auzit strigat:

- Domnule, nu te supăra matale, da-i fi străin?... Poate din România?...

- Da, uncheşule, sunt din România, am venit să văd satul şi casa în care s-a născut poetul Grigore Vieru.

- Aha, apoi am bănuit cu că-i fi din România...

- După ce ai bănuit, uncheşule, că doar tot româneşte vorbesc şi cu, ca şi Dumneata, ca toţi cei de aici...

- Româneşte, româneşte, dar parcă altfel, mai frumos, mai...Nouă ne-au stricat limba barbarii ăştia de ruşi, şi ne-au stricat şi pe noi, nu-i ajute Dumnezeu!

Îl las pe moşneag făcându-şi cruce şi blăstămându-i pe stricătorii de neam şi de limbă şi pornesc mai departe, pe uliţă, spre ţinta călătoriei mele. Este uliţa copilăriei marelui poet, uliţă îngustă, umbrită de pomii încărcaţi de roadă, mărginită de case frumoase, ascunse după viţa de vie grea de poamă dată-n pârg. Ajung la fântâna cu cumpănă şi mă opresc, având senzaţia că cineva mă priveşte insistent. Este căsuţa din stânga drumului, ascunsă după buruieni înalte, care au crescut nestingherite, făcându-şi loc printre sârmele ruginite ale gardului. Casă pustie şi tristă... Deschid încet portiţa de la intrare în curte, care scârţâie prelung şi dureros, de parcă ar fi vrut să-mi spună cât este de grea singurătatea.

Da, aceasta este casa în care Grigore Vieru a văzut lumina zilei, în urmă cu 56 de ani (*Articolul a apărut în 1990, în Adevărul Harghitei*) Acum toate au rămas pustii: şi căsuţa în care s-a ridicat

prima dată copăcel, ţinându-se poate de piciorul patului sau al mesei; şi grădina prin care s-a jucat, alergând desculţ prin iarba fragedă şi mătăsoasă; şi prunii, îmbătrâniţi, cu crengile uscate, tremurându-şi cele câteva frunze firave, care-i mai ţin în viaţă. Privind la toate acestea, gându-mi zboară deodată departe, peste Carpaţi, în îndepărtatul Ardeal românesc, oprindu-se într-un sat de la poalele Făgăraşilor,la o casă din care un alt mare bard al poeziei româneşti şi-a luat zborul în viaţă: Octavian Goga.

„Trei pruni frăţâni, ce stau să moară,
Îşi tremur creasta lor bolnavă,
Un vânt le-a spânzurat de vârfuri
Un pumn de fire de otavă.
Cucuta creşte prin ogradă,
Şi polomida-i leagă snpoii, -
Ce s-a ales de casa asta,
Vecine Neculai al popii!"

Grigore, mânat şi el de patima scrisului, a plecat în lume, purtând cu el chipul blând şi luminos al mamei sale, dorul de casă şi de mamă:

„Cine n-are dor de mamă
Vântu-l poartă ca pe-o scamă,
Azi aici, mâine departe,
Uşor de plai se desparte".

Grigore nu s-a despărţit uşor nici de mamă, nici de „plai."*Dragostea melancolică a omului matur pentru mama sa* – scrie undeva poetul – *este dorinţa lui de a redeveni copil şi conştiinţa dureroasă a imposibilei întoarceri. Mama este copilăria noastră îmbătrânită".*

Uneori, atunci când dorul de casă îl apasă prea puternic, se urcă în trenul ce duce, pe Valea Prutului în sus, spre Lipcani: *„Vară, năduf. Nu mai pot. Las Chişinăul cui îi place apa gazoasă şi fug la ţară. Acasă, la Pererita. Plec..."*

Păşesc şi eu spre portiţa de lemn de la drum, pe care o deschid încet, fără zgomot, pentru că nu doresc să stric liniştea aceasta adâncă care domneşte în jur. Ies şi mă îndepărtez pe uliţa

îngustă peste care s-au întins umbrele înserării. Mă opresc totuşi după numai câţiva paşi fiindcă simt aceeaşi senzaţie pe care am simţit-o atunci când m-am oprit aici. Simt, parcă, privirile triste ale căsuţei aţintite asupra mea. Întorcându-mă, îmi apare în faţă chipul poetului, cu acel zâmbet trist, atât de cunoscut. Iar în urechi îi aud glasul său domol, inconfundabil:

„Şi vei tace lung cu mine
Cu văz tulbur şi durut,
Casă văduvă şi tristă
De pe margine de Prut."

(septembrie, 2001)



Chişinău, august 2001: Salonul Cărţii la Centrul Naţional de Cultură

„DRUMUL PE CARE AM PORNIT ESTE FĂRĂ ÎNTOARCERE"

declară domnul ANTON GRĂJDIERU, *redactor şef al săptămânalului* „FĂCLIA" *şi director al revistei* „NEAMUL ROMÂNESC"

*

Pe domnul Anton Grăjdieru, nume bine cunoscut în publicistica basarabeană şi în viaţa politică, l-am regăsit în acelaşi birou în care ne cunoscusem cu un an în urmă, situat la etajul V al „Casei Presei", edificiu ce se află chiar în „ inima" Chişinăului, lângă impunătoarea clădire a Casei Guvernului. Timp de aproape două ore am discutat cu dumnealui multe chestiuni care privesc, deopotrivă, pe românii de pe ambele maluri ale Prutului, ba chiar şi pe cei ce se află pe alte meleaguri mai îndepărtate, unde au ajuns fără voia lor, ori mânaţi de împrejurări neprevăzute. Câteva dintre acestea le-am reţinut pentru interviul ce urmează.

*

- Domnule Grăjdieru, ca unul dintre basarabenii implicaţi direct în lupta pentru obţinerea unei independenţe reale pentru Republica Moldova, pentru schimbarea destinului românilor de aici – am în vedere calitatea dumneavoastră de gazetar, dar şi pe cea de deputat al poporului din U.R.S.S – vă rog să faceţi o apreciere a situaţiei social-politice a Republicii Moldova în momentul actual.

- Situaţia social-politică din Republică nu este deloc simplă în momentul actual, din contră, este deosebit de complexă. Avem de înfruntat numeroase şi grele probleme, unele pe care le-am prevăzut de la început, altele care au apărut în cursul procesului revoluţionar de înlăturare a dominaţiei imperiale. Nu ne sperie nici unele, nici celelalte, fiindcă suntem pregătiţi să le înfruntăm pe toate. Am fost şi am rămas conştienţi de imensele greutăţi cărora va trebui să le facem faţă. Toate acestea, inclusiv aceste republici fantomă create

pe pământul nostru strămoşesc, sunt dirijate de cei de sub stăpânirea cărora vrem să ne eliberăm. Ei văd cum le fuge pământul de sub picioare, de aceea încearcă să facă totul pentru a ne face să renunţăm, ori măcar să amânăm cât mai mult procesul de obţinere a unei independenţe reale. Ei trebuie să ştie însă că nimic şi nimeni nu ne va putea împiedeca şi nu ne va putea abate de pe drumul pe care am pornit, care este unul fără întoarcere. Întregul nostru popor este gata mai degrabă să-şi verse sângele decât să ajungă din nou sub stăpânirea imperială a Moscovei.

- Lupta dvs. este într-adevăr demnă de toată admiraţia şi tocmai de aceea cred că nu există român adevărat care să nu fie cu sufletul alături de fraţii săi basarabeni. Aş dori să vă referiţi la câteva dintre succesele obţinute în această luptă.

- Suntem conştienţi că cele mai mari şi mai grele încercări de acuma vor urma. Cu toate acestea ne mândrim cu ceea ce am reuşit să facem şi până acum. Nu trebuie să uităm că dacă în urmă cu vreo doi, trei ani un tânăr român basarabean era condamnat, după procedura de urgenţă, la şapte ani de închisoare numai pentru că a avut curajul să admonesteze, în limba română, pe o vânzătoare care l-a înşelat la preţ, iar pentru o carte interzisă (aceasta era orice carte în limba română în afara celor tipărite în U.R.S.S.!) se luau urgent câţiva ani de lagăr în Siberia, acum limba română a devenit limba oficială a statului, scrisul latin s-a impus ca o realitate evidentă, iar drapelul tricolor cu roşu, galben şi albastru, având pe el vechea stemă a Moldovei, flutură deasupra clădirii Parlamentului şi a Casei Guvernului. Acum lumea din Chişinău se plimbă pe B-dul Ştefan cel Mare şi Sfânt, pe B-dul Alexandru cel Bun, ori Mircea cel Bătrân, nu pe B-dul Lenin, nici prin Parcul Puşchin! De asemenea, statuia lui Lenin, din faţa Casei Guvernului, a dispărut într-o singură noapte, chiar în momentul când la Chişinău se desfăşurau lucrările Conferinţei internaţionale cu privire la pactul Ribbentrop-Molotov şi consecinţele sale pentru Republica Moldova.

- Apropo de conferinţă, care credeţi că vor fi consefinţele sale asupra destinuluiBasarabiei?

- În primul rând, chiar faptul că s-a desfăşurat aici, la

Chişinău, este foarte important pentru noi românii basarabeni. Este greu să prevedem care anume vor fi consecinţele, mai ales pe plan intern, însă pe plan extern, ea poate însemna începutul procesului de internaţionalizare a chestiunii Basarabiei. Acest lucru trebuie să ne preocupe în cel mai înalt grad, fiindcă nu mai avem voie să facem greşelile din trecut, care ne-au pricinuit atâtea necazuri. Mă refer la actul din 27 martie 1918, când s-a votat unirea cu România fără ca aceste condiţii să fie „coapte". Acest lucru a avut urmări nefaste pentru viitorul Basarabiei, care au culminat cu actul samavolnic de ocupare militară a ei, în iunie 1940. Trăgând învăţămintele cuvenite, trebuie să militām pentru ca Republica Moldova să fie recunoscută pe plan internaţional ca stat independent şi suveran. Atunci şi actele pe care le vom lua vor fi recunoscute ca atare pe plan internaţional, pentru că vom fi o ţară liberă, în situaţie de totală neatârnare.

- *Pe masa dvs. de lucru văd o revistă cu un titlu semnificativ: „Neamul Românesc". E vorba de o nouă publicaţie?*

- Da, este chiar nr.1 al noii reviste, pe care l-am scos de curând de sub tipar. În calitate de director-fondator, mă mândresc, fiindcă împreună cu colegiul de redacţie şi cu sprijinul colaboratorilor, am putut realiza această revistă, ce se doreşte a fi dedicată „comuniunii spirituale a românilor de pretutindeni", aşa cum se află scris şi pe copertă. Ea s-a născut tocmai din ideea de care v-am vorbit mai înainte: necesitatea internaţionalizării problemei Basarabiei şi pregătirea terenului pentru larga sa recunoaştere internaţională. Sunt semnificative câteva articole reunite sub genericul „Basarabia": „Fruntaria Românici spre răsărit", de Simion Mehedinţi; „Istoria după documente inedite", de Victor Butnaru ; „Cuvânt despre Basarabia", de Fănuş Băileşteanu şi „Datoria de români", de Nicolae Lupan. Prin această nouă revistă încercăm să atragem pentru cauza noastră, a românilor basarabeni, pe toţi românii, indiferent dacă ei trăiesc în România, în America, în Australia etc. Fiindcă numai aşa lupta noastră va fi încununată de succes, iar situaţia Basarabiei se va rezolva odată pentru totdeauna.

(Chişinău, 7 august 1991)

SCRISORI DIN BASARABIA

Vreme de aproape trei săptămâni mi-am scăldat privirile în soarele verii, care parcă „s-a topit şi a curs pe pământ", peste dealurile molcome ale Basarabiei, pe care a început a da în pârg poama viilor nesfârşite; mi-am înnobilat spiritul ascultând limba dulce românească a unui popor harnic şi cuminte; m-am bucurat până în adâncul fiinţei mele pentru faptul de a fi fost părtaş la cea dintâi mare sărbătoare naţională a poporului român din Basarabia: „Limba noastră cea română".

Acum amintirile acelor minunate zile, trăite printre fraţii de dincolo de Prut, îmi năvălesc în memorie, buluc, învălmăşindu-se unele peste altele, căutându-şi fiecare un loc mai în faţă, cerându-şi parcă dreptul de a fi aşternute cu prioritate pe hârtie. Voi începe, aşadar, nu în ordinea cronologică a evenimentelor ce s-au derulat, ci cu ceea ce a însemnat momentul de vârf al întâmplărilor trăite acolo, fiindcă:

*

La început a fost cuvântul...

„Care-i adevărul despre noi? Cine am fost? Cine suntem? Cine vom fi? Suntem acei care urma să fim? Suntem acei care ne-a vrut destinul istoric şi Zamolxis, zeul sfânt, urmaşii lui Decebal şi ai lui Traian, un ram daco-roman, ţâşnit impetuos spre soare din lacrima acelui zeu? Suntem preacuraţii fii, coborâtori din demnitatea dacică şi nobleţea latină? Probabil încă de atunci, din zorile primului mileniu, când am început să ne plăsmuim ca popor, aici, la Dunăre, la Carpaţi şi la Mare, înşişi zeii ne-au hărăzit un destin strălucitor, dar dramatic". Cuvintele de mai sus aparţin lui Constantin Tănase, deputat al poporului din R.S.S.Moldova. Ele

conţin nu numai nişte întrebări dramatice, privitoare la destinul tragic al românilor de dincolo de Prut, dar şi credinţa şi convingerea lor profundă că şi ei sunt un ram din aceeaşi tulpină daco-romană şi prin fiinţă şi prin spirit aparţin aceleaşi „ginte latine", căreia îi aparţinem şi noi cei care trăim aici, în Carpaţi şi la Dunăre, pe pământul strămoşilor noştri.

Au venit însă peste ei năvălitori din stepele Răsăritului, batjocorindu-i în fel şi chip, făcând totul ca să-şi uite graiul străbun, însă au rezistat tuturor prigonirilor, fiindcă ştiau că *„cine întâi îţi fură limba/ celelalte-ţi ia apoi"*.

În cele din urmă victoria a fost de partea lor: cu un an în urmă, limba română a fost declarată limba oficială în Republica Moldova, iar scrisul latin a devenit îmbrăcămintea sa firească, capabilă să-i exprime frumuseţea şi dulceaţa, acel „cântec" care o individualizează între limbile celorlalte popoare. Nu întâmplător deci poporul român de peste Prut a decretat ziua de 31 august 1989, când şi-a recâştigat limba şi scrisul, drept sărbătoare naţională. Aşa s-a întâmplat ca ziua de 31 august 1990 să devină cea dintâi aniversare a acestei sărbători, pe care toţi românii din Basarabia au aşteptat-o ca pe un mare eveniment istoric şi au sărbătorit-o ca atare.

Manifestările au început încă de duminică, 26 august, când Chişinăul s-a îmbrăcat în straie de sărbătoare, la fel ca toate celelalte aşezări ale ţării; în parcuri şi în pieţe publice s-au derulat spectacole în aer liber, dedicate limbii române şi scrisului latin, iar bulevardul central al oraşului, care doar cu câteva zile în urmă se mai numea „Lenin", iar acum „Ştefan cel Mare", era brăzdat de pancarte, pe care se putea citi: *„Locuitorii Valahiei şi Transilvaniei au aceeaşi limbă ca şi moldovenii"* (D.Cantemir), sau *„Poporul român se întinde până acolo unde se întinde limba sa"*(M. Kogălniceanu) etc. Într-o margine a Pieţii Marii Adunări Naţionale, care se întinde în faţa clădirii Guvernului deasupra căreia fâlfâie în vânt, triumfător, tricolorul, se află un şantier la care lucrul nu conteneşte ziua şi noaptea. Este şantierul statuii lui Ştefan cel Mare, care, chiar în 31 august va fi înălţată pe un nou şi impunător soclu,

realizat de meşterii pietrari din ţinutul Sorocii, vestita cetate a marelui voievod, care stă şi acum parcă de strajă la hotarele Moldovei, ca şi în zilele glorioasei domnii a lui Ştefan.

(septembrie, 1990)

Bat clopote în inima neamului nostru...

Bat clopote, chemând poporul la marea sărbătoare. E dimineaţa zilei de vineri, 31 august 1990 şi întregul popor român din Basarabia trăieşte bucuria acestei mari sărbători naţionale „*Limba noastră cea română*". Este, cred, un caz unic când un popor face din sărbătoarea limbii o sărbătoare naţională! Câtă semnificaţie şi câtă nobleţe în acest act!

„Limba noastră-i o comoară
În adâncuri înfundată,
Un şirag de piatră rară
Pe moşie revărsată"

Bat clopote, chemând poporul la marea sărbătoare. Pe străzile Chişinăului fluvii de oameni,de toate vârstele, mulţi dintre ei îmbrăcaţi în frumoase costume naţionale, fluturând cu mândrie, deasupra capului, drapele tricolore, se îndreaptă spre Piaţa Marii Adunări Naţionale, acolo unde cu un an în urmă s-a decretat că limba română este limba statului, iar grafia latină este veşmântul său firesc. În scurtă vreme marea piaţă devine neîncăpătoare pentru sutele de mii de oameni, deasupra cărora flutură o mare de drapele tricolore şi se înalţă în văzduh cele mai îndrăgite melodii populare româneşti, care răsună de la Nistru până la Tisa şi de la Hotin până la Marea cea mare!

Bat clopote, vestind poporului marea sărbătoare. Sunt clopotele din inima neamului nostru! Sunt clopotele Catedralei centrale din Chişinău,în faţa căreia s-au adunat mulţimile de pe tot cuprinsul Basarabiei, ascultând rugăciunile înălţate către cer prin glasul Î.P.S.S. Daniel, mitropolitul Moldovei şi Bucovinei,

împreună cu un numeros sobor de înalţi prelaţi şi preoţi ortodocşi de pe ambele maluri ale Prutului. Peste dangătul clopotelor şi peste mulţimile adunate în piaţă se înalţă cuvintele biblice: *„La început era Cuvântul şi Cuvântul era Dumnezeu şi Dumnezeu era Cuvântul"*. Bat clopote vestind poporului marea sărbătoare. Şi în timp ce dangătul lor zboară peste mulţime, aceasta, având în frunte soborul de prelaţi şi de preoţi, se îndreaptă spre Parcul Naţional, acolo unde se consumă un alt moment important al acestei zile istorice: dezvelirea şi sfinţirea statuii marelui voievod al Moldovei, Ştefan cel Mare şi Sfânt. Odată cu căderea pânzei, Ştefan apare în faţa mulţimii în toată măreţia sa, ridicând, cu mâna stângă, deasupra capului, crucea cea sfântă, simbol al creştinătăţii, iar cu mâna dreaptă ţinând paloşul cu care a băgat groaza în duşmani. Răsună până departe urale nesfârşite, pornite din sute de mii de piepturi, însoţite de versurile intrate în conştiinţa tuturor românilor:

„Ştefan, Ştefan, Domn cel mare,
Seamăn pe lume nu are,
Decât numai sfântul soare!
Din Suceava când el sare,
Pune pieptul la hotare,
Ca un zid de apărare!"

Înălţată aici, în inima Basarabiei, la hotarele căreia se află vestitele sale cetăţi: Hotinul, Soroca, Orhciul, Tighina, Cetatea Albă şi Chilia, statuia marelui voievod are valoare de simbol: Ştefan stă şi acum de strajă, ca o pavăză de nădejde şi de trăinicie la marginile răsăritene ale românismului!

„Ştefane, Măria Ta,
Tu la Putna nu mai sta.
Las Arhimandritului,
Toată grija schitului.
Lasă grija sfinţilor
În seama părinţilor.
Clopotele să le tragă
Ziua-ntreagă, noaptea-ntreagă
Doar s-o-ndura Dumnezeu

Ca să-ţi mântui neamul tău!
Tu te-nalţă din mormânt
Să te-aud din corn sunând
Şi Moldova adunând.
De-i suna din corn o dată
Ai s-aduni Moldova toată.
De-i suna de două ori,
Îţi vin codrii-n ajutor.
De-i suna a treia oară,
Toţi duşmanii o să piară,
Din hotare în hotare -
Îndrăgi-i-ar ciorile
Şi spânzurătorile.

Cu aceste versuri din minunata Doină eminesciană şi-a încheiat discursul său, rostit acolo în faţa statuii marelui Ştefan al Moldovei, domnul Ion Ungureanu, ministrul Culturii şi Cultelor din Republica Moldova. Dar sărbătoarea „Limba noastră cea română" era departe de se fi încheiat, fiindcă literele alfabetului latin, înălţate pe coloane romane, în mijlocul picţii, îşi aşteptau rândul, să intre şi ele în scenă.

(septembrie, 1990)

„Limba noastră-i limbă sfântă..."

De o parte şi de cealaltă a Arcului de Triumf, care domină Piaţa Marii Adunări Naţionale, din Chişinău, se înalţă, pe coloane romane, literele alfabetului latin, aşezate astfel încât să fie şi ele martore la marele eveniment politic, istoric şi cultural: sărbătoarea naţională *„Limba noastră cea română"*. Pe scena ce are drept fundal Arcul de Triumf, se urcă, mai întâi, reprezentanţii societăţilor culturale de pe teritoriul fostei U.R.S.S.în numele lor, poetul Nicolae Dabija, preşedintele Societăţii „Limba noastră cea

română", rosteşte jurământul în faţa poporului şi a bisericii, de a milita, în toate împrejurările, pentru propăşirea limbii române, pentru îmbogăţirea şi înălţarea ei, pentru a deveni cu adevărat „un şirag de piatră rară, pe moşie revărsată".

Apoi începe a se derula un înălţător spectacol de sunet şi lumină, având drept generic un vers dintr-o cunoscută poezie a lui Grigore Vieru: „*Vin din munţii latiniei*". Sunt prezenţi mesageri ai poeziei româneşti şi ai cântecului şi dansului popular românesc nu numai din Basarabia, ci şi din alte ţinuturi în care graiul românesc este viu. Iată-l, bunăoară, pe poetul bucovinean Vasile Leviţchi, din Cernăuţi, care a venit însoţit de un grup folcloric din comuna Crasna. Portul, cântecul şi jocul, ca şi cuvântul rostit, sunt aidoma cu cele din Bucovina noastră românească! Din România este prezent un minunat ansamblu folcloric de pe plaiurile de legendă ale Năsăudului. În momentul următor, când se cântă „*Tu Ardeal*" şi „*Noi suntem români*",peste marca piaţă se înalţă urale nesfârşite, aşa cum avea să se întâmple şi în momentul apariţiei pe scenă a poetului Adrian Păunescu, însoţit de un grup restrâns din fostul Cenaclu „Flacăra". Cântecele acestuia, precum: „Imnul lui Ştefan cel Mare" ,„Nu uita că eşti român", „Rugă pentru Basarabia" etc. sunt cunoscute şi îndrăgite şi aici, pe pământul dintre Prut şi Nistru, deoarece „*fie cât de grele / lanţurile pe-al meu sân / n-ar putea să strângă-n ele / simţământul meu român*"! Poeta Leonida Lari, după ce a evocat trista istorie a Basarabiei, devenită colonie a imperiului rus, după 1812, pentru ca apoi în 1940 jugul străin să atingă apogeul, se roagă pentru ocrotirea acestui popor:

„Doamne sfinte, sfinte Doamne,
Dă o zi pentru răsplată,
Să se sature odată
Şi de lacrimile noastre!"

Apoi într-o linişte solemnă se urcă pe scenă primul ministru al ţării, domnul Mircea Druc, care adresează un patetic apel, în limba engleză, către toate popoarele lumii pentru a colabora, într-o armonie deplină, cu poporul român din Republica Moldova, pornit pe calea câştigării demnităţii sale naţionale, a independenţei patriei

şi a drepturilor sale fireşti, pe pământul pe care au trăit moşii şi strămoşii săi.

Peste puţină vreme, în lumina reflectoarelor apare un peisaj de basm: într-o caleaşcă aurită, flancată de călăreţi în costume naţionale, îşi face apariţia Limba Română, în chip de domniţă, purtând straie strălucitoare, iar pe cap o coroniţă de împărăteasă. Ea este condusă de un numeros alai şi aşezată apoi pe tronul ce se înalţă în mijlocul scenei. Peste marea piaţă se înalţă acum cutremurătoarele versuri ale lui Dumitru Matcovschi:

„Sărmană limbă cum ai fost strâmbată
De farisei, de lepre, de năuci
Şi totuşi ai rămas curată,
Izvoarele cum sunt pe la răscruci.
Sărmană limbă cum ai fost trădată
Şi din cenuşă cum ai renăscut –
Basarabeană, dulce, minunată,
Exact ca cea de dincolo de Prut"!

Grandiosul spectacol se încheie cu un moment de răscruce din istoria Moldovei: în lumina reflectoarelor îşi face apariţia chiar marele Voievod al acesteia,Ştefan cel Mare şi Sfânt, călărind pe vestitul său armăsar alb, legendarul Catalan, având alături pe vestiţii săi căpitani, care au luptat şi şi-au jertfit viaţa pentru libertatea Moldovei, în luptele de la Orbic, Chilia, Cetatea Albă, Lipnic, Baia, Războieni, Podul Înalt şi multe altele. În faţa mulţimii, Ştefan rosteşte cuvintele profetice,lăsate ca un adevărat testament sfânt pentru generaţiile de atunci şi cele viitoare: *„Ţineţi minte cuvintele lui Ştefan, care v-a fost baci până la adânci bătrâneţe... că Moldova n-a fost a strămoşilor mei, n-a fost a mea şi nu este a voastră, ci a urmaşilor voştri ş-a urmaşilor urmaşilor voştri în veacul vecilor!"*

(septembrie, 1990)

„O ţară, o casă, un grai!"

Biblioteca Naţională a Republicii Moldova, fostă Biblioteca

„Krupskaia", adăpostită într-un impunător edificiu aflat chiar în „inima" Chişinăului,pe strada 31 august 1989 – fostă şi ca str. Kievskaia – n-a putut rămâne desigur în afara manifestărilor prilejuite de cea dintâi aniversare a sărbătorii naţionale „*Limba noastră cea română*".

Între multiplele acţiuni organizate de această importantă instituţie de cultură, cuprinse în broşura „*Limba noastră-i o comoară*", merită să fie amintite cel puţin două: o bogată expoziţie ce cuprinde 400 de cărţi şi alte documente de limbă română, pusă sub genericul „*O ţară, o casă, un grai*". Drept ghid o am pe doamna Angela Borş, şefa secţici împrumut, care, alături de doamna Ludmila Gorghenici, director adjunct al bibliotecii, coordonează activitatea ştiinţifică şi de îndrumare metodică. Doamna Angela Borş îmi atrage atenţia asupra unui citat din poetul naţional, Mihai Eminescu:

„*Varlaam a făcut ca limba noastră să fie aceeaşi, una şi nedespărţită, în palat şi în colibă. Da, de la Roma venim, scumpi şi iubiţi compatrioţi - din Dacia Traiană. Se cam ştersese diploma noastră de nobleţe... Cam degenerase arborele nostru genealogic cu câte o codiţă străină.Dar îl vom curăţi de toate uscăturile*".

Expoziţia cuprinde patru secţiuni:

1. „ *Limba vechilor cazanii*" care se deschide cu o strofă din poezia „Limba noastră", de Mateevici:

„*Limba noastră-s vechi izvoade,*
Povestiri din alte vremuri
Şi citindu-le-nşirate,
Te-nfiori adânc şi tremuri"

2. „*Pe potecile tainice ale limbii populare*",având un motto semnificativ un citat din Alecu Russo: „*Poezia populară este întâia fază a civilizaţiei unui neam, ce se trezeşte la lumina vieţii*".

3. „*Este a noastră limba noastră şi noi suntem cu ea popor*", care se continuă, fericit, cu o strofă dintr-o poezie aparţinând poetului Nicolae Dabija:

„*Şi doina nu va conteni*
De noi în lume să vorbească.

Vom fi atât cât vom vorbi
Această limbă strămoşească"

4. *„Cântare limbii materne"*, care are drept simbol o strofă din poezia lui Grigore Vieru „Cântare scrisului latin":

„Sunt un om al nemâniei,
Lumei astea nestrăin,
Vin din munţii latiniei,
Deci şi scrisul mi-e latin".

Doamna Gorghenici îmi dă câteva informaţii interesante despre această insituţie de cultură. Biblioteca adăposteşte, pe rafturi şi în depozite, circa patru milioane de cărţi şi diverse alte publicaţii (între care,acum şi câteva numere din ziarul Adevărul Harghitei). Multe dintre cărtile şi publicaţiile bibliotecii sunt expuse pentru întâia dată, deoarece ele s-au aflat, până nu demult, în depozite, cu „indice special"! la care nimeni nu avea acces, astfel că nici măcar lucrătorii bibliotecii nu ştiau ce comori se ascund acolo iată că a venit vremea pe care am aşteptat-o cu toţii,vremea renaşterii naţionale, când s-a putut „şterge colbul", cum spune Eminescu, de pe aceste adevărate monumente de limbă românească.

Cea de a doua manifestare a fost o întâlnire a colectivului de muncă al bibliotecii cu colegiul de redacţie al publicaţiei „Literatura şi Arta", la care au participat: poetul Nicolae Dabija, redactorul şef, Axente Blanovschi, redactor-şef adjunct, precum şi redactorii: Ion Caţavcică şi Vlad Olărescu. Discuţiile au fost multe şi interesante, aşa cum pot ele fi între nişte oameni buni cunoscători ai fenomenului literar şi cei care crează literatura, cei care o scriu, afirmându-se atât rolul presei literare în difuzarea literaturii şi în sprijinirea creatorilor autentici, cât şi rolul bibliotecarilor în popularizarea ei, al bibliotecilor în depozitarea şi păstrarea cu grijă a operelor literare şi participarea la procesul educativ al maselor cu ajutorul cărţii. *„Într-o bibliotecă fiecare dintre noi trebuie să intrăm ca într-o biserică, fiindcă biblioteca este chiar o biserică a limbii noastre, a spiritualităţii noastre"*, a spus poetul Nicolae Dabija.

(septembrie, 1990)

„*Stalinismul în destinele oamenilor*”

La Muzeul Naţional de Istoric al Moldovei am vizitat o expoziţie de documente şi fotografii despre o epocă pe care noi, cei mai în vârstă, o cunoaştem bine: *stalinismul*. Documentele expuse sunt cutremurătoare! Ele ne readuc în memorie imagini de coşmar! Fiecare document, fiecare fotografie expusă îşi are o istorie a sa tragică. Se află aici numeroase portrete ale unor oameni care au avut acelaşi destin dureros: „*arestat şi executat la data de...*”! Nici n-a mai fost vreo judecată spre a i se stabili vinovăţia sau nevinovăţia celui care a avut neşansa de a fi fost declarat „*duşman al poporului*”! De cine? De către un singur om, care avea drept de viaţă şi de moarte asupra milioanelor de oameni: *STALIN!*

Se află expuse numeroase documente care dovedesc modul în care s-a format baza teoretică şi ideologică a stalinismului, cea care a condus apoi la dezvoltarea monstruoasă a cultului personalităţii. Acesteia aveau să-i cadă victimă, pe teritoriul U.R.S.S., 40 de milioane de oameni, din care o sută de mii în Moldova sovietică. Dar cine va mai şti vreodată sutele de milioane de oameni care au fost asasinaţi pe teritoriile fostelor ţări socialiste, între care şi România!

Spre surprinderea mea, la un moment dat, am văzut un exemplar al revistei"Lupta de clasă"(nr.2-3, din 1926),"organ al P.C.R.", în care este vorba despre „*capitalismul aruncat la lada de gunoi a istoriei*”. (Mi se pare că s-a întâmplat tocmai invers, cu socialismul!). Mă impresionează, neplăcut, desigur, unul dintre sloganurile epocii staliniste: „*Veşnic vor trăi ideile lui Stalin, care vor lumina omenirea*”! Spre fericirea noastră şi a generaţiilor viitoare, după trecerea tătucului în lumea drepţilor, au murit şi ideile sale, pentru că prea mult au terorizat omenirea!

De la distanţa vremii noastre, care ne permite să judecăm totul „la rece”, cum se spune, când priveşti un frumos fotomontaj colorat, din care îţi zâmbeşte chipul celui mai odios criminal din istoria omenirii, şi când mai citeşti şi explicaţia „*vom face toate*

colhozurile bolşevice şi pe toţi colhoznicii avuţi"!, nu poate decât să se încrâncenze carnea pe tine, fiindcă ai în faţă cel mai teribil umor negru din câte s-au scris vreodată!

Este marcată şi data de 28 iunie 1940 *„ziua eliberării Basarabiei de sub jugul României regale"*! Odată cu aceasta, au ajuns şi pe pământul său „operele geniale" ale tătucului Stalin! Un teanc dintre acestea se află şi în această expoziţie. De ele este răzimată o secure însângerată! Aceasta a fost „fericirea" pe care a adus-o „eliberarea de sub jugul României regale" pentru milioanele de români basarabeni, ajunşi, fără voia lor, în ţarcul stalinist.

„Fericirea" este una tragică: un lagăr înconjurat cu sârmă ghimpată, dincolo de el aflându-se chipurile luminoase ale „marilor dascăli": Lenin şi Stalin, având în spate desfăşurate larg faldurile drapelului roşu. Dincoace, între gardul de sârmă, cadavre şi... „cadavre" vii! Imaginea este însoţită de o explicaţie *„totul a fost o minciună"!* Fără comentarii.

(septembrie, 1990)



Chişinău, vineri, 13 octombrie, 2000, Biblioteca „Târgu Mureş

„LIMBA NOASTRĂ CEA ROMÂNĂ"

În Piaţa Marii Adunări Naţionale, în Parcul Naţional, pe Aleea Clasicilor Literaturii Române şi la statuia lui Ştefan cel Mare şi Sfânt, la Teatrul Verde şi la Circul de Stat, ori în alte locuri publice îndrăgite de locuitorii Chişinăului, precum şi pe întregul teritoriu al Moldovei dintre Prut şi Nistru, s-au desfăşurat, sâmbătă, 31 august, manifestările prilejuite de cea de a doua aniversare a sărbătorii naţionale „Limba noastră cea română", pusă sub genericul „Limba noastră-i limbă sfântă".

*

Am fost martor, din nou, la o mare sărbătoare de cuget şi simţire românească, chiar dacă ea nu a mai avut amploarea primei aniversări, cea din 1990. Sărbătoarea a debutat cu oficierea sfintei liturghii la Catedrala centrală din Chişinău. Apoi, pe scena ridicată lângă Arcul de Triumf, s-a desfăşurat un grandios spectacol de muzică şi poezie patriotică, de cântece şi dansuri populare româneşti. Dedicat marii sărbători din 31 august, precum şi aniversării a 555 de ani de la cea dintâi atestare documentară a oraşului Chişinău, spectacolul a reunit pe scena din „inima"Chişinăului mesageri ai cântecului şi dansului de pe tot cuprinsul pământului românesc, de la Nistru pân' la Tisa, din Hotin şi pân' la Mare, prezenţe simbolice fiind cele din fostele judeţe istorice ale Basarabiei: Hotinul, Soroca, Bălţi, Lăpuşna, Tighina, Cahul, Cetatea Albă şi Ismail.

De acolo, din inima Basarabiei, a răsunat glasul primului preşedinte al tinerei republici independente a Moldovei, Mircea Snegur, şi al vicepreşedintelui Parlamentului, poetul Ion Hadârcă, evocând momentele importante ale luptei pentru renaştere naţională a românilor de dincolo de Prut: limba maternă, scrisul latin, tricolorul, obţinerea independenţei aşezându-se, ca un corolar deasupra acestora. Poetul Ion Hadârcă a dat apoi citire unor versuri de o cutremurătoare durere şi un adânc dramatism, pe care le-au

trăit românii din Basarabia sub stăpânire străină:

„Suna-voi zimbrului solar,
Din corn de vânătoare,
C-am pătimit precum mai rar
Au pătimit popoare!"

Domnul Victor Crăciun, preşedintele Ligii Culturale pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni a afirmat că unitatea spirituală a românilor de pe cele două maluri ale Prutului este o realitate, din moment ce simbolul latinităţii noastre comune, celebra Leoaică, se află la Chişinău, unde în viitor va poposi şi acel „certificat de naştere" al românilor, Columna lui Traian. Şi tot de acolo, din Chişinău, şi-au luat zborul peste largul pământului românesc versurile poetului Grigore Vieru:

„În aceeaşi limbă
Toată lumea plânge,
În aceeaşi limbă
Râde un pământ,
Ci doar în limba ta,
Durerea poţi s-o mângâi,
Iar bucuria
S-o preschimbi în cânt!"

(septembrie, 1991)

AGRESIUNE FIINDCĂ-ŢI APERI ŢARA?

Am primit, dăunăzi, o scrisoare de la un prieten drag din Basarabia, profesorul de istorie VASILE BARDIER, din comuna Corjeuţi. Profesorul Vasile Bardier este unul dintre miile de bărbaţi ai Basarabiei care gândeşte şi respiră româneşte! Idealul său de viaţă este acela al neamului nostru întreg: unirea. Ideal care, din păcate, în actualele împrejurări „în care regimul dictatorial sovietic planează încă ameninţător deasupra noastră, nu prea se conturează la orizont. Dar mare e puterea lui Dumnezeu şi ne va ajuta să scăpăm de influenţa acestor fiinţe care s-au certat demult cu cinstea şi cu omenia, dacă le-au avut vreodată".

*

Am înţeles însă din scrisoarea profesorului Vasile Bardier că, deşi mare, puterea lui Dumnezeu singură nu ne va ajuta să ne îndeplinim idealul naţional. Şi nici de la alţii, de aici de pe pământ, nu prea avem ce aştepta în această privinţă. Pentru a birui, e nevoie, „în primul rând de unire, iar apoi de diplomaţie, fiindcă trebuie să fim diplomaţi, nu cerşetori. Soarta şi viitorul nostru trebuie să ni-l hotărâm noi, nu alţii. Din păcate – constată prietenul meu basarabean – tocmai unirea ne lipseşte. Fiindcă, dacă conducerea oficială a României ne înţelege şi ne sprijină în lupta noastră, alţii, tot de pe acolo, adică de pe malul Dâmboviţei, ne acuză de agresiune! Auzi, agresiune fiindcă ne apărăm ţara, unitatea, integritatea şi independenţa ei! Oare tot la fel ar spune dacă într-o bună zi, Doamne fereşte, ar trebui apărat Ardealul? Te pomeneşti că tot agresiune ar fi! În faţa unor astfel de afirmaţii, eu spun doar atât: Doamne iartă-i, că nu ştiu ce spun!"

Citind scrisoarea profesorului Bardier, din Corjeuţi, mi-am dat seama că, într-adevăr, ne-a „fericit" Dumnezeu şi cu astfel de „patrioţi"! Însă ea mi-a amintit şi de o întâlnire pe care am avut-o

vara trecută, adică în 1991, în Basarabia, cu un bătrânel simpatic şi inteligent, Dumitru Pătraşcu. Dumnealui avea încă de atunci viziunea exactă a ceea ce urma să se întâmple nu peste multă vreme la Nistru. Şi m-a îndemnat să notez „o zicere", compusă de el: „Înainte, tot înainte/ Să ducem icoane sfinte/Peste Nistru, peste Bug / Să scoatem fraţii din jug. / Rupem lanţul de robie, / Comunismu-i anarhic / Inventată de-un venetic / Cu tot iadul bolşevic!" *Iar apoi moş Dumitru a ţinut să mă lămurească deplin:* „fiindcă, domnule, noi mai bine murim decât să mai ajungem încă o dată sub robia bolşevismului rusesc. Asta-i"!

(mai, 1992)



noiembrie 1999 Muzeul Donici din comuna Donici (Basarabia)

DE LA SĂRBĂTOAREA „LIMBA NOASTRĂ CEA ROMÂNĂ", LA SĂRBĂTOAREA „LIMBA NOASTRĂ"!

La sfârşitul unei veri însângerate, sub un soare torid, care parcă „s-a topit şi a curs pe pământ", Basarabia a celebrat ponderat cea de a treia aniversare a sărbătorii naţionale „LIMBA NOASTRĂ", care, cu doi ani în urmă, se numea şi „cea ROMÂNĂ"! E drept şi acum s-a mai auzit pe ici, pe colo acest determinativ deosebit de important pentru definirea exactă a limbii vorbită de marea majoritate a populaţiei de dincolo de Prut, ceea ce înseamnă că, în ciuda îndoctrinării ce s-a făcut de-a lungul acelor decenii de cruntă deznaţionalizare şi rusificare, în ciuda acelei găselniţe de sorginte stalinistă „limba moldovenească", acesta nu s-a „prins" pe pământul basarabean, pentru că cei care l-au locuit dintotdeauna, adică românii, au conştiinţa vie a faptului că limba lor este cea română, la fel ca cea a fraţilor lor de dincoace de Prut.

Din păcate, marile încercări prin care au trecut recent, traumele fizice şi psihice suferite nu au rămas fără urmări, fiindcă drama Transnistriei s-a întins peste întreaga ţară. Oamenii care porniseră cu atâta entuziasm să-şi făurească o identitate nouă, de fapt, cea adevărată, ce le-a fost furată, adică cea de români, pe care au avut-o moşii şi strămoşii lor, acum au început să privească cu teamă peste Nistru. Fiindcă de acolo *începe să-i pască iarăşi un uriaş pericol din partea imperiului rus, care-i poate strivi în orice clipă. Fiindcă ei ştiu foarte bine că dacă ruşii s-au retras pentru moment, forţaţi de evenimentele care le-a cam fărâmiţat o parte a fostului imperiu, din care însă tot au mai rămas vreo 17 milioane de kmp., ei au lăsat în urma lor acea „coloană a cincea". Iar moldovenii simt din plin „lucrătura" acesteia. Evenimentele tragice de peste Nistru, ori apariţia fantomaticei republici găgăuze*

nu s-au născut doar din senin! De altfel, toate nelegiuirile care s-au întâmplat şi se mai întâmplă în Republica Moldova sunt consecinţe ale activităţii neobosite, de subminare a tinerei ţări independente şi a organelor sale de conducere. Rusofonii, aciuaţi prin toate oraşele – fiindcă aerul de la sate nu le prieşte – se mai bucură de toate privilegiile şi jubilează, crezându-se victorioşi. Nici nu ar fi de mirare să fie aşa dacă avem în vedere poziţiile cheie pe care le mai deţin în angrenajul puterii politice, economice şi administrative. Nu este întâmplător că soarta multor basarabeni depinde de aceştia, mai ales în condiţiile crizei acute de alimente şi de alte bunuri de larg consum, care se găsesc, în schimb, din belşug, la rusofoni. Este şi aceasta un motiv care a dus la metamorfozarea sărbătorii la care m-am referit în rândurile de faţă.

Într-o alocuţiune rostită de înfocatul patriot care este domnul Alexandru Moşanu, preşedintele Parlamentului, în ziua de 31 august 1992, lângă monumentul lui Ştefan cel Mare şi Sfânt, din Chişinău, dumnealui amintea de acea dogmă întreţinută de stăpânitorii roşii de la Kremlin, referitoare la *„poporul moldovenesc"*. Până nu se vor lua măsuri foarte hotărâte pentru ca legea votată în 31 august 1989, privitoare la limba de stat a republicii, pentru ca aceasta să devină efectiv limbă oficială, nu se vor putea obţine rezultate vizibile în lupta pentru a scăpa de stăpânirea rusească.

Din păcate, noua putere de la Chişinău este şi slabă şi nehotărâtă, în timp ce rusofonia este puternică, greu de biruit! Este foarte greu să loveşti capul şarpelui atunci când acesta este ascuns sub frunzele de la picioarele tale . De aceea există un permanent pericol ce vine din partea acestuia. Ascultându-l pe domnul Moşanu, mi-am amintit că acum, la început de an şcolar, în toate şcolile din Basarabia s-au distribuit câte un Îndrumător pentru predarea limbii moldoveneşti! Şi-atunci de ce ne-am mai mira că fosta mare sărbătoare a „Limbii noastre cea română" a devenit o simplă sărbătoare „populară"a „Limbii noastre". Ca să înţeleagă fiecare ce pofteşte!

(septembrie, 1992)

ARHIEPISCOPUL VLADIMIR AL CHIŞINĂULUI HUIDUIT LÂNGĂ STATUIA LUI ŞTEFAN CEL MARE ŞI SFÂNT!

Împrejurările deosebite prin care trec uneori oamenii îi determină să reacţioneze imprevizibil. Aşa s-a întâmplat cu basarabenii, cei mai mulţi traumatizaţi, de pe urma evenimentelor care le-au adus numeroase jertfe de sânge, pe care au trebuit să le plătească degeaba pe malurile Nistrului. Culmea e că nici acum nu prea ştiu de ce a fost nevoie de ele! Fiindcă ţara nu a câştigat nimic de pe urma lor. Singurii beneficiari – susţin basarabenii – au fost tot rusofonii, care şi-au văzut scopurile realizate din moment ce preşedintele republicii a acceptat să se aşeze la masa tratativelor cu trădătorii neamului. Poate tocmai de aceea basarabenii au devenit foarte suspicioşi şi neîncrezători, ajungând să nu mai aibă încredere nici în cuvântul slujitorilor bisericii. S-a creat chiar un moment de derută atunci când la 31 august, cu ocazia celei de a treia aniversări a sărbătorii „Limba noastră" (cea română!), la sfânta liturghie oficiată de un sobor de preoţi, în frunte cu arhiepiscopul Vladimir al Chişinăului, lângă monumentul lui Ştefan cel Mare şi Sfânt, un grup destul de mare de credincioşi i-au huiduit pe capii bisericii. Motivul? Din moment ce Biserica Ortodoxă din Basarabia nu îndrăzneşte să iasă de sub tutela Bisericii Ruse, conducându-se tot după vechiul calendar, asemenea Moscovei, ea nu mai reprezintă o forţă pusă în slujba unităţii neamului românesc. Chestiunea este sensibilă şi discutabilă, însă mulţimea nu poate pricepe eventualele dedesupturi diplomatice care impun un asemenea comportament.

În cele din urmă, sărbătoarea „Limba noastră (cea română)", chiar dacă nu a mai avut amploarea şi fastul primei aniversări, a însemnat totuşi un eveniment deosebit în viaţa poporului român de peste Prut, marcând chiar câteva momente deosebite. Unele dintre acestea s-au consumat la Chişinău, unde, după adunarea festivă ce

a avut loc la monumentul lui Ştefan cel Mare şi Sfânt, la care a luat cuvântul preşedintele Parlamentului, domnul Alexandru Moşanu, a urmat un al doilea moment petrecut pe str. Livezilor, în faţa casei în care a trăit şi a scris poetul Alexei Mateevici, autorul incandescentei poezii „Limba noastră". Pe faţada acestei case a fost dezvelită o placă comemorativă, ocazie cu care poetul Nicolae Dabija, redactorul şef al săptămânalului „Literatura şi Arta", preşedintele Societăţii „Limba noastră cea română" a ţinut să precizeze că noţiuni precum „popor moldovenesc" şi „limbă moldovenească" nu sunt decât nişte diversiuni, menite să ducă în eroare pe cei care îşi mai pun întrebarea : cine suntem noi? *„Noi suntem români, iar limba noastră maternă este limba română, limba tuturor fraţilor noştri de peste Prut"!*, a ţinut să precizeze poetul.

Un moment emoţionant l-a constituit şi dezvelirea bustului poetului Lucian Blaga, care a marcat încheierea ciclului de manifestări închinate marelui poet transilvănean. El s-a petrecut în Parcul Naţional, acolo unde se află o *„Alee a clasicilor literaturii române"*, care n-ar fi fost completă dacă nu ar fi fost întregită cu bustul poetului Lucian Blaga, după cum a ţinut să precizeze scriitorul Mihai Cimpoi, preşedintele Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova.

(septembrie, 1992)

„ROMÂNI SUNTEM TOŢI CEI CE GÂNDIM, VORBIM ŞI SIMŢIM ROMÂNEŞTE"

Interviu cu domnul VLAD CIUBUCCIU, *director general în Ministerul Învăţământului şi Ştiinţei din Republica Moldova*

- *Stimate domnule Ciubucciu, anul trecut ne-am întâlnit de două ori la Chişinău. Acum am bucuria de a vă întâlni aici, la Topliţa. Cu ce prilej vă aflaţi în România?*

- Mă aflu pe aceste frumoase meleaguri româneşti, care, din câte am aflat, se găsesc la poalele legendarilor Călimani, evocaţi atât de frumos de Sadoveanu, în urma unei tentante invitaţii primite din partea organizatorilor simpozionului cu tema: „*File din istoricul şcolilor româneşti harghitene*", care a avut loc aici, la Topliţa, în ziua de 16 aprilie a.c. (1991). Nu am putut rezita acestei invitaţii, mai ales că printre titlurile comunicărilor şi ale referatelor se găsea şi „Rolul Bisericii Ortodoxe în sprijinirea şcolilor româneşti din Transilvania". Problema conlucrării dintre biserică şi învăţământ ne preocupă, în cel mai înalt grad, şi pe noi cei din Basarabia. Iată pentru ce am dat curs invitaţiei.

- *Şi aţi fost mulţumit de cele auzite la acest simpozion? A meritat oboseala?...*

- „Oboseala" unui drum în România pentru noi este cât se poate de plăcută. Cât priveşte simpozinul, am fost foarte mulţumit şi asta din mai multe motive. În primul rând, pentru faptul că manifestarea a fost onorată de prezenţa P.S.Andrei, episcopul Albei Iulia, cu care am avut plăcerea de a discuta pe larg despre conlucrarea dintre şcoală şi biserică, despre introducerea orelor de cultură creştină, de istoria religiilor etc. P.S.Andrei este o minte foarte luminată şi are o largă viziune asupra vieţii, o temeinică cultură umanistă. În al doilea rând, apreciez nivelul deosebit de

ridicat, din punct de vedere ştiinţific, al tuturor comunicărilor şi referatelor prezentate, ceea ce denotă, din partea autorilor, o bună cunoaştere a istoriei locale, a realităţilor sociale existente aici de-a lungul vremii. În sfârşit, m-a impresionat şi faptul că cei care au prezentat referate sunt toţi oameni tineri, dascăli de cuget şi de simţire românească, care, pe lângă pasiunea muncii la catedră – pe care nu mă îndoiesc că o au – o mai posedă şi pe cea de cercetători ai documentelor vechi, deosebit de importante pentru cunoaşterea trecutului.

- Domnule Ciubucciu, în cuvântul de salut, adresat participanţilor la Simpozion, aţi folosit de mai multe ori expresiile: „limba noastră" şi „istoria noastră". Cum să înţeleg acest lucru?

- Să-l înţelegeţi exact cu sensul pe care i l-am atribuit eu, anume că avem cu toţii conştiinţa apartenenţei la neamul românesc, că avem o singură limbă - cea română şi o singură istorie, cea a poporului român. Toţi cei care au lansat şi susţin teorii cu privire la existenţa unui „popor moldovenesc"şi a unei „limbi moldoveneşti" au un scop precis, acela de a ne dezbina, de a semăna discordie între noi, de a disemina confuzia. Din păcate, au şi reuşit să facă acest lucru, fiindcă numai aşa se explică faptul că mai sunt unii,chiar intelectuali, care au îndoieli asupra originii noastre comune. Spre bucuria noastră, marea majoritate a basarabenilor se consideră români, fiindcă români suntem toţi care gândim, grăim şi simţim româneşte!

- Apropo de cele spuse, domnule Ciubucciu, care este poziţia Ministerului Învăţământului şi Ştiinţei, din Republica Moldova, cu privire la limba română, scrisul latin şi predarea istoriei naţionale în şcoli?

- Este cât se poate de clară şi precisă: ministerul nostru sprijină pe toate căile introducerea şi cunoaşterea largă a limbii române în toate instituţiile de învăţământ, cunoaşterea şi folosirea alfabetului latin, cunoaşterea adevărului istoric cu privire la originea poporului român din Basarabia, aceeaşi ca a tuturor românilor. În spiritul toleranţei ce ne caracterizează, nu îngrădim prin nimic, din contră sprijinim, dezvoltarea tuturor formelor de

învăţământ şi în limba minorităţilor care trăiesc în republica noastră.

- *Care sunt problemele ce preocupă în mod deosebit Ministerul Învăţământului şi Ştiinţei şi dacă consideraţi oportună o colaborare strânsă între ministerul dvs. şi cel analog, din România?*

- Ca şi în România, în centrul atenţiei ministerului nostru se află realizarea unei ample reforme a învăţământului de toate gradele, încadrarea instituţiilor de învăţământ cu cadre calificate, în special la limba română, istoric, dar şi la celelalte discipline, cum este, de exemplu, religia, pentru predarea căreia am colaborat cu biserica, pentru elaborarea unei programe şcolare şi a unui manual. În această privinţă vrem să discutăm şi cu colegii din România, spre a ne coordona acţiunile. Am dori mult ca să avem manuale comune la cât mai multe discipline, care să fie selecţionate de o comisie mixtă. De exemplu, noi credem că avem cel mai bun Abecedar, care ar putea fi preluat şi de şcolile din România. În schimb, aşteptăm nişte manuale model de la dvs. de limbă şi literatură română şi de istorie. Vrem, de asemenea, să colabrăm strâns pentru pregătirea viitorilor profesori şi învăţători, preoţi etc. Fiindcă suntem convinşi că în această direcţie România ne poate acorda un sprijin deosebit, aşa cum a şi făcut deja în acest an şcolar. Cred că nu este de ajuns doar să discutăm despre acea „confederaţie culturală", dintre România şi Republica Moldova, de care vorbeau preşedinţii noştri, ci trebuie să o şi înfăptuim.

(aprilie, 1991)

DOMNUL PREZIDENT SNEGUR ÎŞI CAUTĂ „NEAMURILE LATINE"!

Cu siguranţă, atunci când domnul prezident Snegur a rostit cuvintele „să ne ţinem de neamuri", dumnealui a avut în vedere "neamurile "din răsărit, nicidecum pe cele adevărate, cele de sânge latin, adică românii! Mai nou, domnul Snegur le caută totuşi spre apus, spre surprinderea noastră, aşa că, mai zilele trecute, s-a oprit la... Budapesta! Şi nu întâmplător, fiindcă ungurii susţin că sunt „un popor autohton, european" şi fac parte chiar din familia popoarelor latine! Nu, nu e nici o glumă! Pentru că, cu vreo doi ani în urmă, într-o mare şi impozantă reuniune ştiinţifică internaţională, organizată chiar în capitala mondială a latinităţii, Roma, pusă sub înaltul patronaj al preşedintelui Republicii Italiene, domnul Oscar Luigi Scalfaro, ungurii au dovedit lumii întregi că sunt un popor latin!



Aşadar, „*Ginta latină*" nu mai este aşa cum o ştim noi din istorie, fiindcă ea s-a îmbogăţit prin venirea „*noilor latini*"! de la sfârşitul sec.XX: ungurii! Iar domnul Snegur, iată, este la curent cu aceste noi „realităţi ştiinţifice" privitoare la noua configuraţie a familiei popoarelor latine! Motiv pentru care, cum spuneam, s-a oprit la Budapesta, unde a constatat, cu satisfacţie, că ungurii, ca fraţi latini ce sunt, înţeleg toate problemele „poporului moldovenesc". Ba, mai mult, se pare că cele două limbi: cea maghiară şi cea „moldovenească", sunt identice, din moment ce înţelegerile bilaterale s-au realizat atât de uşor. Aceasta în timp ce „moldoveneasca" şi româna, după opinia domnului Snegur, sunt doar „limbi înrudite"! Probabil din acest motiv dialogul româno-

"moldovenesc" se tot poticneşte, încât până la ora actuală, nici măcar nu se pune problema semnării unui tratat asemănător cu cel pe care l-au semnat Budapesta şi Chişinăul! Lăsând gluma la o parte, trebuie să constatăm un lucru deloc plăcut, anume că diplomaţia ungurească a reuşit, încet şi sigur, să ne izoleze perfect, închizându-ne în *„staulul nostru dunărean"*, după cum se exprima nu demult un fost „onorabil" cetăţean român de etnie maghiară, stabilit acum la Budapesta, de unde ne împroaşcă din gros cu noroi! Mai dureros este că, iată, la această izolare participă şi fraţii noştri de peste Prut, în care ne puneam, la un moment dat, atâta încredere, crezând că „sângele apă nu se face"! Nu se face, într-adevăr, dar se întâmplă şi mai rău, se amestecă cu venin, astfel că relaţiile noastre cu Republica Moldova sunt atât de înveninate încât au intrat într-o adevărată agonie!

Nu ştiu, s-ar putea să fi pierdut clipa şi n-am ştiut să exploatăm momentul cel mai prielnic. Dacă nu am ştiut noi, au ştiut ruşii, care, revenindu-şi după teribila năuceală din 1989 şi 1990, dându-şi seama că sunt pe cale de a pierde pământurile pe care le-au râvnit atât de mult şi pe care le-au stăpânit atâta vreme, au acţionat rapid, coloana a cincea a intrat în acţiune, mai ales că au găsit şi un teren prielnic, adică destui vânzători de ţară, pentru un pumn de arginţi! În acest fel, politicienii de la Chişinău,cu sau fără voia lor, contribuie exact la ceea ce urmăresc ungurii şi ruşii: dispariţia României de pe harta Europei! Doar nu mai este nici un secret pentru nimeni că revizionismul maghiar a declarat clar că România trebuie să revină la situaţia iniţială, cea existentă înainte de 1859. Acelaşi lucru îl doreşte şi ruşii. Iar faptul că unii dintre liderii politici de la Chişinău, precum şi alţi „patrioţi" aciuaţi pe la Moscova, vorbesc de *„Moldova Mare"*, acest lucru este cu siguranţă de inspiraţie rusească! De altfel, cred că numai o minune dumnezeiască a făcut ca atât în 1812, cât şi în 1940, ci să se oprească la Prut şi nu la Siret!

Pe de altă parte, acest spirit antiromânesc ce este cultivat acum la Chişinău se datorește şi temerii actualilor conducători ai Republicii Moldova că îşi vor pierde fotoliile, ba chiar ar putea fi

traşi cândva la răspundere pentru ceea ce fac, de către mişcarea de renaştere naţională, de întărire tot mai puternică a sentimentului naţional românesc. Fiindcă doar nu maghiarofobii din Chişinău au umplut până la refuz Piaţa Marii Adunări Naţionale, nu ei au blocat intrările din clădirea Parlamentului, nici pe cele ale Companiei de stat Tele-Radio Moldova, şi nici nu au scandat, în gura mare „Trăiască! Trăiască! Trăiască! Moldova, Ardealul şi Ţara Românească"! Adică... România Mare! Pici, drace! o fi zis atunci prezidentul Republicii Moldova, domnul Mircea Snegur, stuchinduşi în sân. Şi, de frică, s-a oprit taman la... Budapesta!

(mai, 1995)

BAT VÂNTURI RECI DINSPRE RĂSĂRIT!

Au ajuns la urechile presei din România nişte zvonuri aduse de vânturile reci ce bat de o vreme dinspre răsărit. Zice-se că ele sunt pornite chiar din cercurile apropiate ale preşedintelui Republicii Moldova, domnul Mircea Snegur. S-ar zice că peste puţin timp guvernanţii de la Chişinău intenţionează să închidă graniţa de pe Prut, cu România. După tot ce s-a petrecut în ultima vreme dincolo de Prut, nici nu ne-am mai putea mira. Fiindcă chestiunea unirii Basarabiei cu patria mamă, din trupul căreia a fost smulsă atât de brutal, în 1940, se îndepărtează tot mai mult, devenind un fel de himeră, precum Meka pentru tânărul emir al Bagdadului, dintr-o cunoscută poezie a lui Macedonski.

Tragică soartă a mai avut şi Prutul în zbuciumata istorie a neamului nostru. Păcat că nu are putere să vorbească! Şi-ar blestema atunci clipa în care a venit pe lume. Şi nu are nici destulă forţă spre a-şi întoarce apele înapoi, spre izvoare, spre a se ascunde pentru totdeauna în pământul blestemat din care izvorăşte. Dacă ar putea, ar face-o cu siguranţă!

Dar, fiindcă vorbesc de Prut, nu pot să nu-mi amintesc de acele minunate întâmplări de pe malurile sale, care au fost „podurile de flori".

Doamne, câte speranţe ne-au adus ele în suflete! Doamne, cât entuziasm în inimile sutelor de mii de participanţi, de pe ambele maluri. Cu siguranţă Prutul n-a cunoscut vreodată atâta puhoi omenesc pe malurile sale, hotărât parcă să-l sece dintr-o sorbire! De secat, nu l-au secat, însă, acolo sus, la Cotul Miculinţi şi la Pererita lui Grigore Vieru, miile de români l-au trecut prin apă, aşa, în lanţ, ţinându-se de mâini, chiar dacă apa le ajungea până la brâu! Se întâlneau cei de dincolo, cu cei de dincoace în mijlocul apei, se îmbrăţişau, se sărutau, plângeau de bucurie şi se cinsteau chiar acolo, în mijlocul râului, de parcă s-ar fi cunoscut de când lumea!

Încă de atunci, zecile de mii de români, sosiţi la Prut de pe

tot cuprinsul Basarabiei, au spulberat, în multe locuri, gardul de sârmă ghimpată, acel hotar blestemat, născut „din lacrimi şi din sânge". Aveam atunci ferma convingere că acesta va dispare pentru totdeauna, rămânând doar o amintire dureroasă în memoria celor care au avut parte să trăiască tragedia despărţirii neamului, de către ciuma roşie de la Kremlin, în bună înţelegere cu ciuma brună de la Berlin.

Domnul prezident Snegur, susţinut şi de noul parlament de la Chişinău, care este exact aşa cum şi l-a dorit, vrea să fie însă altfel. Dumnealui şi cei din jurul său doresc să fie două ţări şi două popoare: una, România, locuită de români, cealaltă Moldova, locuită de „moldoveni"! Aşa înţelege dumnealui apropierea dintre „neamuri". Povestea, spusă cândva chiar de el este însă cu tâlc. Am priceput-o abia acum când l-am văzut stând băţos alături de ţarul Boris, în marele palat al Kremlinului, într-o companie selectă, alături de toţi foştii şi actualii conducători comunişti ai republicilor unionale, refăcând, de fapt, imperiul roşu sovietic! Acolo şi-a regăsit deci domnul prezident Snegur „neamurile"!

(iunie, 1994)

DESPRE MERSUL „CONŞTIINŢEI NAŢIONALE" LA ROMÂNII BASARABENI

S-a discutat şi se discută încă mult dincolo de Prut, pe tema limbii naţionale, mulţi dintre oamenii de ştiinţă susţinând ideea justă că limba care se vorbeşte în stânga Prutului este limba română. Şi, totuşi, ea se numeşte"limbă moldovenească"! În sprijinul acestei „teze" se invocă rezultatele recensământului din 1989, când circa 2,7 milioane de cetăţeni au confirmat că limba lor maternă este „limba moldovenească". Acest lucru - susţin „patrioţii" - s-a datorat unei înalte „conştiinţe naţionale a moldovenilor", fiindcă ei ştiu că moşii şi strămoşii lor au fost „moldoveni"!

În această împrejurare, prof.dr. Anatol Ciobanu, de la Universitatea de Stat din Chişinău, membru corespondent al Academiei de Ştiinţe a Moldovei, şi-a propus, într-un articol publicat în săptămânalul „Literatura şi Arta"(nr.33, din 17 aug. 1995) să analizeze cam ce înseamă „conştiinţa naţională" şi care a fost „mersul" ei la românii basarabeni. Astfel, după ce stabileşte că acest concept de „conştiinţă naţională"este un fenomen ereditar, aceasta luând naştere în procesul formării şi dezvoltării personalităţii fiecărui individ, omul de ştiinţă basarabean arată că în situaţii anormale, cum a fost şi cea din anii totalitarismului sovietic, conşiinţa naţională la copii şi la tineretul studios a evoluat într-un mod anormal, cu totul altfel decât cea a generaţiilor mature. Aceasta pentru că toate elementele componente ce intră în noţiunea de „conştiinţă naţională" au fost grav deformate, „ca să nu mai spunem batjocorite", scrie Anatol Ciobanu.

Începând din 1812, când Basarabia a intrat sub stăpânire rusească, cu mici întreruperi, cum au fost cele dintre 1918-1940 şi 1941-1944, atât existenţa limbii naţionale, cât şi a neamului românesc de dincolo de Prut s-au aflat în primejdie de moarte, din partea celor două imperii: rus şi sovietic. În acea prioadă s-a

petrecut deznaţionalizarea învăţământului, anihilarea spirituală a tinerelor generaţii, al căror spirit, deci şi conşiinţa, a fost modelat în sensul supunerii oarbe faţă de ocupanţii străini. Această mârşavă strategie a fost pusă uşor în aplicare prin excluderea din instruire şi din viaţa publică a limbii române. Sunt semnificative, în acest sens, cuvintele scriitorului basarabean Constantin Stamati-Ciurca (1828-1889): *„Limba română rustică, precum o vorbeşte poporul nostru din Basarabia a fost singurul izvor din care m-am adăpat".*

„Izvorul" a fost, dar a secat, datorită netrebnicilor stăpânitori ai pământului basarabean. Astfel, încă din anii '30-'40 ai sec.XIX, în Basarabia nu au mai existat şcoli naţionale în limba română, aceasta predându-se sporadic, doar ca disciplină facultativă, numai în unele licee, până în 1872, când a fost expulzată din programele de studii. Academicianul rus Vladimir E. Sişmariov, în studiul său „Limbile romanice din sud-estul Europei şi limba naţională din R.S.S.Moldovenească"(1960), arată că ultimul manual de limbă română, din Basarabia, a fost „Cursul primitiv de limbă română", tipărit în 1856, de Ioan Doncev.

Ocupându-se de aceeaşi chestiune a limbii române din Republica Moldova, acad.Anatol Ciobanu scrie: *„Nici un imperiu, după prăbuşirea lui, n-a lăsat în urmă atâta întuneric şi ruină ca cel rus. Nu exista nici o şcoală moldovenească care să fi funcţionat în limba maternă. Deci nu puteau exista nici cadre didactice care să predea limba şi literatura română, istoria neamului, geografia Patriei etc. Verbul matern nu putea fi auzit nici măcar în biserică... Peste 90 la sută din populaţia autohtonă era analfabetă! Cum să nu te întrebi, în această situaţie, cam care era nivelul „conştiinţei naţionale" al unor oameni ţinuţi în întuneric, departe de ştiinţa de carte!"*

*

Situaţia legată de formarea conştiinţei naţionale s-a schimbat radical după Unirea din 1918 a Basarabiei cu România. Timp de 22 de ani, adică până în vara anului 194o, majoritatea

şcolilor au funcţionat în limba română, predarea fiind asigurată atât de cadre didactice chemate din Vechiul Regat, cât şi din Basarabia. Până la intrarea în acţiune a odiosului pact Ribbentrop-Molotov, au funcţionat 2.700 de şcoli primare cu predare în limba română, fiind frecventate de peste 17.000 de elevi; 25 de şcoli de meserii şi gimnazii industriale, două facultăţi cu grad universitar, de teologie şi agricultură. În aceste instituţii de învăţământ îşi desfăşurau activitatea peste 8000 de cadre didactice. Acum, la mai bine de şapte decenii, se poate afirma că acel sfert de veac de învăţământ românesc, din Basarabia, a contribuit efectiv la formarea conştiinţei naţionale a moldovenilor, trezindu-i din somnul „cel de moarte", la care i-au osândit „barbarii de tirani"! Şcoala românească din perioada interbelică a contribuit din plin la formarea spiritului naţional al românilor din Basarabia, le-a insuflat ideea de unitate naţională, de demnitate şi de mândrie, de dragoste pentru limbă, neam, istorie şi tradiţii istorice, adică tot ceea ce ţine de noţiunea de „conştiinţă naţională".

Drama naţională a românilor basarabeni a reînceput după 1944, când aproape toţi intelectualii de marcă, în primul rând, corpul profesoral, de frica deportărilor în Siberia, au luat drumul pribegiei, refugiindu-se peste Prut. Numai din câteva judeţe (Bălţi, Cahul, Soroca) şi din Chişinău s-au refugiat în România peste 4500 de intelectuali, marea majoritate fiind învăţători şi profesori.

A urmat apoi tortura limbii române la un nivel „calitativ nou". Adică limba română nu a mai fost oprită, ca pe vremea ţarismului, însă aceasta nu se mai putea numi limbă română, inventându-se povestea „limbii moldoveneşti", diferită de cea română. În acelaşi timp, se propovăduia peste tot despre „înflorirea limbii naţionale", dar se promova permanent şi cu o perseverenţă diabolică bilingvismul ruso-moldovenesc, conform căruia moldovenii trebuiau să cunoască, în mod obligatoriu, limba rusă. În acelaşi mod făţarnic şi diabolic se vorbea despre dezvoltarea învăţământului în limba naţională, dar se acţiona astfel încât elevii de la şcolile cu predarea în limba moldovenească" să nu mai aibă nici o perspectivă, pentru că în toate instituţiile de învăţământ

superior din U.R.S.S. predarea se făcea numai în limba lui Ilici. Aşa că, dacă voiai să le urmezi, trebuia să cunoşti limba rusă!. În această situaţie, părinţilor nu le rămânea altceva de făcut decât să-şi trimită copiii la grădiniţele şi la şcolile cu limba de predare rusă.

Aici începea un alt proces, cu totul invers decât cel ce ţine de „conşiinţă naţională", anume, începea procesul mancurtizării elevilor, adică tocmai procesul de pervertire a conştiinţei naţionale, prin care românul basarabean trebuia să-şi uite limba maternă, istoria naţională, adică istoria românilor, să-şi piardă credinţa în Dumnezeu, trasformându-se în acel „homo sovieticus", un individ cu creierul spălat, îndoctrinat până la refuz cu educaţia în spiritul internaţionalist.

*

În asemenea împrejurări se pune întrebarea: mai poate fi oare vorba de o „conştiinţă naţională"? Răspunsul este unul singur şi cât se poate de tranşant: în nici un caz!

Anatol Ciobanu, autorul studiului de care ne-am ocupat, mai analizează încă un fenomen care şi-a pus amprenta pe modul de a gândi al basarabenilor, mai ales al celor de la oraşe, în contextul în care mai toate aşezările urbane din Republica Moldova populaţia băştinaşă a devenit minoritară! De exemplu, la Chişinău, capitala ţării, moldovenii mai reprezintă acum doar 42-43 la sută, faţă de 77 la sută, în 1940; la Bălţi - 37-38 la sută, faţă de 70,1 la sută; la Cahul - 49 la sută, faţă de 51,2 la sută; la Tighina - 25 la sută, faţă de 53,1 la sută etc. Aceasta fiind situaţia, oricât ar părea de straniu, moldovenii de la oraşe ar trebui să fie ocrotiţi de stat ca fiind minoritate naţională în propria lor ţară! (Acest lucru este valabil şi în România, pentru românii din judeţele Covasna şi Harghita!)

În legătură cu acest fenomen, al rusificării, aflându-mă nu demult la Chişinău, într-o discuţie cu un cunoscut, am făcut afirmaţia admirativă la adresa noilor şi modernelor cartiere ale frumosului oraş, precum şi faţă de triplarea numărului populaţiei sale în ultima jumătate a sec.XX. Prietenul meu m-a privit cam pieziş şi posomorât, după care mi-a răspuns că această constatare nu

este nici o fericire pentru basarabeni, deoarece aproape toţi cei noi veniţi în această perioadă, care au ocupat noile cartiere ale oraşului, sunt „specialişti" sosiţi din Federaţia Rusă!

Din păcate, fenomenul nu s-a oprit în 1989, ci continuă şi azi, devenind de-a dreptul alarmant, pentru că procentul populaţiei autohtone se reduce văzând cu ochii. Este semnificativ faptul că dacă în 1812 moldovenii reprezentau peste 90 la sută din populaţia provinciei, devenită apoi gubernie rusească, în 1918 ei au scăzut la 77 la sută, în 1979 la 64,5 la sută, pentru ca în 1989 să ajungă doar la 63,5 la sută!. Situaţia este inversă în cazul persoanelor de etnie rusă şi ucraineană. În 194o trăiau, în Basarabia, 188.000 de ruşi şi 200.000 de ucraineni, pentru ca în prezent numărul acestora să crească la 560.000 de ruşi şi 600.000 de ucraineni!. Aceasta înseamnă că, la o populaţie de 4.341.000 de locuitori, conform datelor recensământului din 1989, populaţia rusofonă (ruşi si ucraineni) depăşeşte 1.100.000, adică reprezintă mai mult de un sfert din populaţia republicii! Iar dacă această situaţie se coroborează cu cea a dispariţiei populaţiei autohtone, proces deloc întâmplător, ci bine regizat de către Moscova, atunci se poate spune că, într-adevăr, „conştiinţa naţională" a românilor basarabeni a fost îngropată, odată cu cei peste 400.000 de morţi în timpul foametei din 1946-1947, pusă anume la cale de regimul bolşevic; a fost băgată sub zăpezile Siberiei odată cu cei peste 50.000 de deportaţi, în perioada 1949-1951; a fost spulberată prin Kazahstan, Caucaz şi prin regiunile nordice ale Rusiei, odată cu cei peste 300.000 de moldoveni plecaţi „benevol" din ţinutul natal spre a-şi afla vreun rost pe alte meleaguri străine şi îndepărtate, ca să scape de spectrul foametei!

Să avem totuşi speranţa că încet, încet lucrurile se vor limpezi şi vor reintra pe făgaşul lor normal, odată cu limpezirea glotonimului „limbă moldovenească" ori „limbă română". Aceasta ar fi şi unica cale pentru ca neamul românesc din Basarabia să supravieţuiască pe acel petic de pământ dintre Prut şi Nistru, pământ străbun, românesc, rămas moştenire de la moşii şi strămoşii săi.

(septembrie, 1995)

LA CHIŞINĂU, LUPA CAPITOLINA ÎNCOLŢITĂ DE RUSKI IAZÂK

În inima Chişinăului, în imediata apropiere a Casei Guvernului se află una dintre importantele instituţii de cultură ale Republicii Moldova, Muzeul Naţional de Istorie. Acesta adăposteşte numeroase dovezi arheologice şi documente scrise, de-a lungul secolelor, care atestă,fără tăgadă, originea latină a moldovenilor de peste Prut, care, aşa cum scria Grigore Ureche, tot „de la Râm se trag", ca şi „românii din Ţara Ungurească şi de la Ardealu şi de la Maramoroşu". De altfel, pusă în faţa unor evidenţe de necontestat şi a adevărului istoric, chiar şi istoria din vremea „marii şi nebiruitei U.R.S.S."a trebuit să recunoască că „poporul moldovenesc este singurul popor latin dintre toate popoarele ce alcătuiesc marea familie sovietică". Dar aceeaşi istoric afirmă că poporul moldovenesc nu are nimic comun cu cel român!

Acum lucrurile s-au mai schimbat, chiar dacă nostalgicii încă visează la renaşterea imperiului roşu sovietic; şi chiar dacă, încurajaţi de unele poticniri ale basarabenilor pe drumul lor sinuos al afirmării naţionale, rusofonii se agaţă cu disperare de himerele trecutului, finalul nu poate fi storic al Moldovei a monumentului „Lupa Capitolina", monument-simbol al latinităţii tuturor românilor. Pe soclul monumentului se găseşte un text cât se poate de semnificativ, născut din gândirea genială a celui mai mare poet român, Mihai Eminescu: „Da, de istoric al Moldovei a monumentului „Lupa Capitolina", monument-simbol al latinităţii tuturor românilor. Pe soclul monumentului se găseşte un text cât se poate de semnificativ, născut din gândirea genială a celui mai mare poet român, Mihai Eminescu:*"Da, de la Roma ne tragem, din Dacia Traiană"!*

Citindu-l, nu poţi să nu te gândeşti, cu emoţie, la lupta de-a

dreptul martirică a moldovenilor de dincolo de Prut pentru afirmarea fiinţei lor naţionale, pentru impunerea limbii române ca limbă de stat, pentru scrisul latin şi pentru toate celelalte simboluri care atestă latinitatea şi românitatea lor. Numai că, iată, doar la câţiva paşi de „Lupa Capitolina", în plin centru al Chişinăului, capitala Republicii Moldova, se înşiruie, una după alta, o mulţime de tarabe cu cărţi în limba rusă!. M-am oprit îndelung în faţa acestora în speranţa că poate voi putea găsi, măcar din întâmplare, şi o carte tipărită în limba română. Nu a fost posibil! Aşa ceva nu se vinde pe vreo tarabă cu cărţi din Chişinău! Poate doar pe vreo tarabă din Moscova!

Şi-atunci de ce te-ai mai mira că sărbătoarea naţională "Limba noastră cea română", a devenit o simplă „sărbătoare populară", astfel că fiecare înţelege ceea ce vrea. De exemplu, rusofonii din oraşul Bălţi au depus, cu această ocazie, flori la monumentul ostaşului sovietic „eliberator"! În asemenea împrejurări, mai că îţi vine să-i dai dreptate corespondentului ziarului „Românul" la Chişinău, scriitorul Mircea Radu Iacoban, care scria, nu demult, că din disputa dintre „limba moldovenească" şi lima română iese câştigătoare limba rusă!

(septembrie, 1995)

PRIGOANA ROMÂNILOR BASARABENI PRIN ÎNDEPĂRTAREA DE CREDINŢĂ

Reîntoarcerea cotropitorilor sovietici în Basarabia, în anii 1944-1945, a însemnat şi reluarea prigoanei împotriva credinţei românilor basarabeni, astfel că în zilele de groază din primii ani de după război numărul bisericilor şi al mănăstirilor a fost redus la jumătate! Despre suferinţele imense ale Bisericii Ortodoxe din Basarabia şi ale credincioşilor, a apărut, în 1994, la Moscova, o culegere de acte istorice, semnată de istoricul V.Păsat. Primul dintre acestea poartă data de 8 ianuarie 1960 şi a fost trimis de către secţia din Chişinău K.G.B. stăpânilor săi de la Moscova, fiind intitulat „Informare cu privire la organizarea operativă de urmărire şi profilaxie în lupta împotriva acţiunilor duşmănoase ale slujitorilor bisericii şi sectanţilor din Moldova". Din conţinutul său aflăm că reţeaua K.G.B.-istă din interiorul bisericii moldoveneşti era compusă din 16 agenţi secreţi, purtând diferite nume conspirative. Ei au adunat numeroase acte compromiţătoare despre preoţi, mulţi dintre ei fiind forţaţi să părăsească preoţia, astfel că într-un timp scurt numărul preoţilor s-a redus de la 380, la 327, iar numărul bisericilor a scăzut de la 586, la 385. În 1959 au fost închise 13 mănăstiri, 500 de călugări fiind nevoiţi să dezbrace rasa călugărească, căutându-şi alte surse de existenţă. *„Ca rezultat al intensificării activităţii ştiinţifico-ateiste a organizaţiilor de partid şi al acţiunilor noastre, în republică s-a redus simţitor frecventarea bisericii de către credincioşi".* Semnează: „Uralski", „Kralov", „Vosnesenski" şi alţii.

Un al doilea act poartă data de 15 mai 1961, cu precizarea „strict secret", fiind semnat de şeful secţiei a 4-a de pe lângă C.M. al R.S.S.M., Govorov. El se referă la închiderea celei mai puternice şi mai influente mănăstiri din Basarabia, Hârbovăţ. În acţiunea de

închiderc a mănăstirii, un rol deosebit l-a avut agentul „Scurtu", care nu era altul decât stareţul ei! Prin zvonuri mincinoase răspândite şi cu sprijinul lui „Scurtu", în scurt timp toţi călugării au părăsit mănăstirea, ultimii dintre ei fiind scoşi cu forţa, la 10 mai 1961, „iar clădirile şi averea au fost predate organelor locale ale puterii". Se impune precizarea că la Mănăstirea Hârbovăţ se găsea icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului, care atrăgea la mănăstire o mare afluenţă de credincioşi şi de pelerini. După ce această mănăstire a fost închisă, în Basarabia au mai rămas în activitate doar patru mănăstiri: două de călugări şi două pentru maici, în care trăiau doar 384 de vieţuitori.

Se pune întrebarea : ce anume i-a determinat pe K.G.B.-işti şi pe conducerea bisericii ruse să acţioneze atât de brutal împotriva Bisericii Ortodoxe din Basarabia? Singura explicaţie ce se poate da, este aceea că în cei 25 de ani, cât timp aceasta s-a aflat sub ascultarea B.O.R., preoţimea de dincolo de Prut a devenit total refractară faţă de politica imperială rusă, mai cu seamă faţă de bolşevism, ambele susţinute de Patriarhia Rusă. Nu este deci deloc întâmplător că în momentul de faţă Biserica din Basarabia s-a rupt în două, tocmai din cauza acestor vechi tendinţe dominatoare din partea Bisericii ruse, care consideră că „Moldova este parte a patriarhiei moscovite", adică un fel de posesiune a Rusiei!

(septembrie, 1995)

„PUIUL" Bibliotecii Judeţene Mureş creşte frumos la Chişinău!

Cu ocazia sărbătoririi, pentru prima dată, a Hramului Chişinăului au fost organizate şi Zilele Bibliotecii „TÂRGU-MUREŞ", care funcţionează, de peste patru ani, ca filială a Bibliotecii municipale „B.P.Haşdeu", în Sectorul Râşcani, pe B-dul Moscova nr.8. Am avut plăcerea şi onoarea de a face parte din mica delegaţie târgumureşană, condusă de domnul Dimitrie Poptămaş, directorul Bibliotecii Judeţene Mureş, invitată să participe la manifestările prilejuite de sărbătoarea Hramului Chişinăului, de către Primăria Sectorului Râşcani.

Cu toate că am vizitat Chişinăul aproape an de an, începând din 1990, a fost pentru prima dată când am călcat pragul Bibliotecii „Târgu-Mureş". Şi nu fără emoţii. În primul rând fiindcă mă gândeam că această aşa-zisă „bibliotecă" o fi înghesuită undeva în vreo cămăruţă de la parterul vreunui bloc, cu câteva rafturi vechi şi cu un fond de carte ce nu-l depăşeşte pe cel al unei biblioteci comunale!

Ceea ce mi s-a arătat privirilor, îndată ce am intrat pe uşă, m-a năucit pur şi simplu! Sumbrele mele închipuiri s-au risipit ca prin farmec, deoarece ceea ce vedeam era ceva minunat! Un spaţiu întins, aflat la parterul unui impunător bloc, inundat de lumină, de cărţi şi de flori! În scurtul interval de când funcţionează, biblioteca a adunat în rafturile sale mai bine de 20.000 de volume, la care se adaugă o bogată colecţie de publicaţii din ţară şi din Republica Moldova. Iar aceasta se datorează, în bună măsură, domnului Dimitrie Poptămaş, părintele spiritual şi grijuliu, sub ale cărui „aripi" „puiul" de numai 4 ani, născut pe una dintre cele mai importante artere de circulaţie ale Chişinăului, creşte frumos!

Iar odată cu el, creşte şi numărul celor care îi trec pragul. Nici aceştia nu sunt puţini, ci de ordinul zecilor de mii! Am rămas

de-a dreptul impresionat de „foamea" de carte românească pe care o manifestă populaţia acestui mare sector al Chişinăului, care este Râşcaniul, încât puţine biblioteci publice se pot mândri cu o asemenea dinamică de creştere a numărului de cititori şi al cărţilor citite. Pentru ei conducerea bibliotecii organizează, periodic, numeroase manifestări, atât pentru cei mari, cât şi pentru cei mici, aceştia din urmă având rezervat un raion numai al lor.

Sigur, conducerea Bibliotecii Judeţene Mureş are meritul său incontestabil în deschiderea şi organizarea Bibliotecii „Târgu-Mureş" din Chişinău. Un rol deosebit l-au avut însă şi îl au oamenii locului, adică colectivul de muncă al bibliotecii, condus cu pasiune şi competenţă de doamna Claudia Satravsca, al cărei spirit organizatoric şi dragostea pentru munca pe care o desfăoară sunt vizibile peste tot. Ei i se datorează înfăţişarea acestei minunate instituţii de cultură, care răspândeşte şi menţine în rândul locuitorilor Chişinăului spiritul românesc, de care este atâta nevoie, într-un oraş în care pecetea foştilor stăpânitori imperiali de la Moscova se resimte încă dureros. Se pare însă că drumul pe care Basarabia a pornit, deşi anevoios şi sinuos, este ireversibil, cu toată strădania unora de a opri şi întoarce roata istoriei.

(ianuarie 2001)

Biblioteca „TÂRGU-MUREŞ" din Chişinău, la cea de-a 5-a aniversare

S-au împlinit, în acest octombrie al celui dintâi an al Mileniului trei, 5 ani de când, în Sectorul Râşcani (aproape 200.000 de locuitori) din municipiul Chişinău, funcţionează, ca bibliotecă publică a sectorului Biblioteca „Târgu-Mureş", filială a Bibliotecii municipale „B.P.Haşdeu".

Cea de a 5-a aniversare a acestei importante instituţii de

cultură a coincis cu cea de a 2-a ediţie a Hramului Chişinăului, astfel că aniversarea bibliotecii s-a înscris între multiplele manifestări cultural-ştiinţifice , artistice şi sportive dedicate evenimentului. Cu acest prilej, la invitaţia Primăriei municipiului Chişinău, o delegaţie compusă din oameni de cultură şi ziarişti mureşeni a făcut o vizită la Chişinău, între 11 şi 14 octombrie a.c. Din delegaţia condusă de domnul Dimitrie Poptămaş, directorul Bibliotecii Judeţene Mureş, au făcut parte domnii: **Lazăr Lădariu**, ziarist şi poet, redactor-şef al cotidianului „Cuvântul liber", **Valentin Marica**, ziarist şi poet, redactor la Studioul Teritorial de Radio Tg.Mureş, **Mihai Suciu**, delegat al Prefecturii judeţului Mureş, **Timotei A. Enăchescu**, profesor, **Ilie Şandru**, publicist, din Topliţa-Harghita şi **Aurel Trif**, reprezentant al Primăriei municipiului Târgu-Mureş.

Manifestările dedicate sărbătorii Hramului Chişinăului au debutat vineri, 12 octombrie, la Biblioteca „Târgu Mureş", din Sectorul Râşcani, unde cei 5 ani pe care i-a împlinit biblioteca au fost marcaţi printr-o suită de manifestări specifice. În cuvântul de salut, doamna Lidia Kulicovschi, director al Bibliotecii Municipale „B.P. Haşdeu", a subliniat că această aniversare marchează şi o serie de rezultate remarcabile obţinute de bibliotecă. Aceasta deţine acum peste 33.000 de volume, iar numărul cititorilor a depăşit 15.000. Domnul **Ion Ciocanu**, scriitor, a subliniat că activitatea Bibliotecii „Târgu-Mureş", ca şi a celorlalte biblioteci similare din Chişinău, ca şi prezenţa, într-un număr tot mai important, a unor delegaţii din România la Chişinău, este o dovadă tot mai evidentă că „expansionismul românesc" continuă cu succes în Republica Moldova, în ciuda împotrivirii disperate a politicienilor comunişti, care simt că la fuge pământul de sub picioare!

Răspunzând, domnul Dimitrie Poptămaş a subliniat că în cei 5 ani de viaţă Biblioteca „Târgu-Mureş" şi-a găsit un loc aparte în peisajul de cultură şi spiritualitate românească din capitala Republicii Moldova. Din acest punct de vedere se poate vorbi, într-adevăr, de un „expansionism românesc" în Republica Moldova, dar, evident, unul cultural, nicidecum teritorial, aşa cum cred

guvernanţii comunişti de peste Prut. În ultima instanţă, Biblioteca „Târgu-Mureş" nu este rezultatul voinţei unilaterale a celor din Ţară, ci rezultatul colaborării şi conlucrării rodnice dintre Biblioteca Judeţeană Mureş cu Biblioteca municipală „B.P.Haşdeu", Pretura sectorului Râşcani (pretor, ing.Vasile Ursu) şi chiar cu Primăria municipiului Chişinău (primar, Serafim Urecheanu). Apoi, în faţa cititorilor au fost prezentate cele mai noi volume ale scriitorilor mureşeni, apărute la Editurile „Tipomur" şi „Brăduţ", în anul 2000: „Prezent" (publicistică) şi „Onomastica ierbii" (versuri) ale poetului şi ziaristului Lazăr Lădariu; „Ziua canonului" (versuri) de Valentin Marica; „America, prezent continuu" (publicistică) de Mihai Suciu; „Dicţionarul scriitorilor români mureşeni" de Ana Cosma (apărut sub egida Bibliotecii Judeţene Mureş, coordonator Dimitrie Poptămaş).

În cuvântul său, domnul Lazăr Lădariu a subliniat câteva dintre considerentele care au stat la baza titlului volumului său de publicistică: „Prezent"! De ce „prezent"? Fiindcă, ziarist fiind, nu pot trece pe lângă întâmplările vieţii fără să le privesc şi să le înregistrez; fiindcă, parlamentar fiind opt ani, mi-am dat seama de nepăsarea ce domneşte în Parlamentul României faţă de soarta neamului şi faţă de cultură; fiindcă mi-am dat seama că scaunele puterii sunt trecătoare, veşnică rămânând cultura; fiindcă, trăind în „inima" Transilvaniei, cred cu tărie într-o Transilvanie românească, eternă şi nedespărţită!"

Deosebit de aplaudată a fost prezenţa la microfon a domnului profesor **Timotei A. Enăchescu**, care a donat Bibliotecii „Târgu-Mureş" un bogat fond de carte, cuprinzând volume de şi despre Mihai Eminescu, între care întreaga colecţie Perpessicius! Domnia Sa a citit şi un frumos eseu despre Toamnă. Au mai luat cuvântul domnii: **Ion Ţăranu**, ataşatul cultural al Ambasadei României în Republica Moldova, poetul **Leo Butnaru**, poetul **Vladimir Beşleagă**, poetul **Iulian Filip**, poetul **Ianoş Ţurcanu**, prozatorul **Grigore Drăgan** şi academicianul **Mihai Cimpoi**, preşedintele Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova.

Sâmbătă, 13 octombrie, a fost „zi plină": la ora 10, în

sectorul Botanica a fost inaugurată o nouă librărie cu carte românească, Librăria „Pro-Noi", de la ora 11, în Parcul Naţional, pe Aleea clasicilor literaturii române, s-a consumat un **moment poetic,** **la** care, pe lângă poeţii basarabeni şi-au adus contribuţia şi poeţii mureşeni, **Lazăr Lădariu şi Valentin Marica**, care au citit din cele mai noi creaţii ale lor; la ora 13,30, pe str. Alba Iulia, din sectorul Buicani, a fost deschisă o nouă bibliotecă publică cu fond de carte provenind din România, Biblioteca „Maramureş", în prezenţa primarului general al Chişinăului, domnul **Serafim Urecheanu**, şi **a** ambasadorului României, domnul **Adrian Bălănescu**.

Duminică, 14 octombrie, membrii delegaţiei mureşene au luat parte la manifestările de la Hramul Chişinăului: solemnitatea depunerii de coroane la monumentul lui Ştefan cel Mare şi Sfânt, oficierea Sfintei Liturghii la Catedrala „Naşterea Domnului", concertul de muzică sacră în aceeaşi catedrală etc. Manifestările s-au încheiat târziu, noaptea, printr-un concert de muzică uşoară şi cu focuri de artificii, care au împodobit cerul Chişinăului cu explozii multicolore.

Toate aceste multiple şi grandioase manifestări au dovedit, încă o dată, dacă mai era nevoie, că poetul basarabean, **Alexei Mateevici**, „n-a vorbit degeaba", când a afirmat: „n-avem două limbi şi două literaturi, ci **una** singură, aceeaşi cu cea de dincolo de Prut. Aceasta să se ştie din capul locului, ca să nu mai vorbim degeaba"! Iar cuvintele marelui Eminescu, afirmate şi de data aceasta, cu tărie, la Chişinău, sunt şi ele cât se poate de adevărate: *„Nimeni n-are să ne înveţe ce am fost şi ce ar trebui să fim; voim să fim ce suntem:* ***ROMÂNI"!***

(octombrie, 2001)

„A FI SCRIITOR ÎN BASARABIA ÎNSEAMNĂ A FI PURTĂTOR DE LIMBĂ ROMÂNEASCĂ"

L-am reîntâlnit pe poetul NICOLAE DABIJA, redactorul şef al săptămânalului „LITERATURA ŞI ARTA" şi preşedinte al Societăţii „Limba noastră cea română", la Casa Scriitorilor din Chişinău, unde avea loc un eveniment deosebit pentru toată suflarea scriitoricească din Republica Moldova: aniversarea a 75 de ani de la înfiinţarea Societăţii Scriitorilor din Basarabia, eveniment ce s-a înscris între manifestările dedicate sărbătorii naţionale „LIMBA NOASTRĂ CEA ROMÂNĂ", din vara anului trecut (1996). Nu ne mai văzusem din august, 1990, de la cea dintâi ediţie a acestei sărbători, când domnia sa a avut bunăvoinţa să-mi acorde un interviu. Atunci, la un momnet dat, Nicolae Dabija a afirmat: "voi, cei de dincolo de Prut, sunteţi noi, cei de dincoace, iar noi, cei de dincoace, suntem voi, cei de dincolo"!

Am pornit discuţia noastră tocmai de la această afirmaţie a sa, întrebându-l dacă mai suntem tot la fel?

- Da, suntem poate chiar mai mult, suntem un trup şi un suflet, cu siguranţă, un singur neam românesc! mi-a răspuns domnia sa. Numai că, în ultimii cinci ani, s-au mai schimbat nişte lucruri pe aici, prin Basarabia, unde unii, care au ajuns la putere, încearcă să ne dovedească nouă, celor care trăim într-o parte şi în cealaltă a Prutului, că suntem altcineva decât cei ce suntem! Aceştia sunt cei care s-au lăţit peste noi în 1812 şi în 1940. Ei încearcă să ne spună că părinţii noştri ar fi fost de altă naţionalitate decât noi, că buncii mei ar fi vorbit altă limbă decât dulcea limbă românească, cea în care au vorbit şi au scris marii noştri clasici. Iată, deci, că noi, nepoţii lor, ar trebui să vorbim o altă limbă, cea pe care ne-au impus-o cei ce au dorit să ne deznaţionalizeze.

- În situaţia existentă în Republica Moldova, care ar fi, după părerea dumneavoastră, rostul şi rolul scriitorului basarabean?

- Eu cred că a fi scriitor în Basarabia înseamnă mai mult decât a fi...scriitor! În primul rând, a fi scriitor aici, înseamnă a fi purtător de limbă românească. Iar a fi purtător de limbă românească este altceva decât a face acest lucru în România. Fiindcă noi, românii basarabeni, suntem minoritari în majoritatea oraşelor de aici. Cei care au venit după 1940 s-au instalat în marile oraşe, pentru că nu le place munca pământului, le plac numai roadele pământului nostru, pe care trudesc ţăranii noştri, cei care au păstrat tradiţiile şi obiceiurile, cei care au păstrat limba şi credinţa străbună. Chiar şi în Transnistria, unde poţi fi bătut dacă vorbeşti româneşte în troleibuz, în proporţie de 90 la sută satele sunt româneşti, în timp ce oraşele sunt rusificate!

- Înţeleg că scriitorul basarabean de astăzi trebuie să fie, înainte de toate, un cultivator de limbă şi conştiinţă românească...

- Este absolut exact. Scriitorul basarabean trebuie să fie un recuperator al conştiinţei naţionale, prin cultivarea limbii, a istoriei, prin reablitarea adevărului despre noi. Pentru că, chiar în manualele şcolare se scria, până nu demult, că Eminescu a fost un poet moldovean, pe când Caragiale, contemporanul şi prietenul său, a fost un scriitor român! Iată pentru ce trebuie să facem totul pentru a ne regăsi pe noi înşine. În această direcţie, este foarte important ca noi toţi, cei de dincolo şi de dincoace de Prut, să ne întâlnim la sărbătorile noastre. La marile noastre sărbători naţionale! Aşa cum încearcă să fie şi „Limba noastră cea română". Spun"încearcă să fie", fiindcă ea nu este ceea ce ar trebui să fie, ceea ce noi am dori să fie. Pentru că ne-a fost furată!

-Prima ediţie, cea din 1990, a fost totuşi o mare sărbătoare de spirit şi de simţire românească, una dintre cele mai emoţionante la care am luat parte vreodată.

- Atunci, în 1990, a fost, într-adevăr, o mare sărbătoare naţională, la care au luat parte sute de mii de români basarabeni, mulţi români veniţi din Ţară, mari scriitori ai României de azi, între care şi marele poet Adrian Păunescu, care a fost primit, dacă vă mai aduceţi aminte, cu un entuziasm extraordinar, încântând zecile de mii de oameni prezenţi în Piaţa Marii Adunări Naţionale prin

spectacolul oferit de Cenaclul „Totuşi iubirea". Din 1991 însă n-a mai fost aşa, fiindcă i s-a deturnat sensul adevărat, renunţându-se la sintagma „Limba noastră cea română", ca să rămână numai „Limba noastră". În acest fel i s-a pierdut identitatea cea adevărată, fiindcă fiecare înţelege ce vrea. Unii au zis că este cea „moldovenească", alţii că este cea rusă...

Anul acesta s-ar părea că au fost unele semne, e drept, timide, de revenire la ceea ce a fost iniţial, adică „Limba noastră cea română". Ori, poate, mă înşel?...

- S-au făcut nişte eforturi în această direcţie, care, timid, cum ziceţi, şi-au arătat puţin roadele. Ele sunt departe de ceea ce ar trebui să fie. Eu zic însă că important este ca să ne regăsim cu toţii între hotarele limbii române, ştiut fiind faptul că un neam se întinde până acolo până unde se întinde limba sa, cum spunea Kogălniceanu. Dacă vom reuşi acest lucru, nimeni nu ne va mai putea spune că suntem două popoare şi că vorbim două limbi diferite. Acest adevăr va trebui să triumfe odată şi-odată! Pentru că el este adevărul despre cauza noastră sfântă şi dreaptă, în slujba căreia mă aflu şi eu ca scriitor basarabean şi ca preşedinte al Societăţii „Limba noastră cea română"!

(februarie, 1997)

O ZI CU GRIGORE VIERU

Între manifestările prilejuite de cel dintâi hram al Chişinăului era înscrisă şi dezvelirea unei plăci în memoria poetului Liviu Damian (1935-1986), aşezată pe unul din pereţii exteriori ai blocului din str. George Coşbuc, unde poetul şi-a petrecut ultimii ani din viaţă. Printre cei prezenţi s-au numărat prieteni şi colegi apropiaţi ai poetului, prozatori, poeţi şi dramaturgi din Basarabia. Dintre ei nu putea lipsi, desigur, poetul Grigore Vieru, născut în acelaşi an cu Liviu Damian. Întâlnirea neaşteptată (eu îl credeam la Bucureşti, iar el nici nu visa că eu mă aflam la Chişinău).

- Frate Ilie, tu aici?! Mă bucur din toată inima că ne revedem şi la Chişinău!..

L-am informat, pe scurt, pentru ce mă găseam acolo, cu cine eram şi unde eram cazaţi. Şi-a notat imediat adresa hotelului şi numărul de telefon, promiţându-mi că ne va căuta. A doua zi l-am căutat eu la telefon, dar fără succes. Duminică, 15 octombrie, era ultima zi de şedere în Chişinău. Îmi luasem orice nădejde de a-l mai revedea pe Grigore. Însă, pe când ne aflam în restaurant, la micul dejun, numai ce-i auzirăm glasul pe hol, întrebând de noi. Ne-am bucurat cu toţii şi l-am poftit să stea cu noi la masă. Îmbiat, de către ospătar, cu o votcă, Grigore a cam strâmbat din nas.

- Poate un păhărel de palincă, de la noi, din Ardeal ar fi mai bun...

- Ei, asta nu se poate refuza!...

Şi a băut,cu mare poftă, chiar vreo două, trei. Apoi a declarat că suntem musafirii săi pentru întreaga zi, până la plecare. Doamne! O zi cu Grigore Vieru! Aceasta este o adevărată sărbătoare!... Am mers împreună la iarmarocul de toamnă din sectorul Râşcani, unde am fost întâmpinaţi de pretorul (primarul) sectorului, domnul inginer Vasile Ursu. Grigore a ţinut să ne ofere câte un pahar de vin moldovenesc, din acela „de la butuc", negru şi gros ca uleiul, după care au venit nişte plăcinte, tot moldoveneşti, apoi alte pahare de

vin. În cele din urmă ziua am încheiat-o pe o terasă cu umbrele,care ne-au mai ocrotit de razele unui soare nemilos, mai de grabă de august, decât de octombrie! Acolo alte preparate delicioase, tot moldoveneşti, şi alte pahare de vin „de la butuc", care se lipea nu numai de pahare, ci şi de limbile noastre!

Într-o astfel de împrejurare fericită, nu puteam scăpa, desigur, prilejul unei discuţii cu Grigore Vieru. La un pahar de vin, cum se zice...

- *Stimate frate Grigore, cum mai stăm cu identitatea noastră comună, în conştiinţa românilor de dincoace de Prut?*

- Aş spune, nici prea bine, nici prea rău. Fiindcă, să nu uităm,identitatea noastră, istoria noastră, a românilor de aici, au fost distruse, n-au mai existat. Dincolo, în Ţară, nu a fost aşa. Voi nu aţi trăit această tristă şi dureroasă experienţă pe care am trăit-o noi, basarabenii. Din păcate nu toţi înţeleg acest lucru. Nici cei de aici, nici cei din Ţară. Aceasta este drama noastră! Până nu se va înţelege bine şi corect acest lucru, nu ştiu dacă ne vom putea apropia unii de alţii atât de mult încât să fim convinşi că suntem fraţi şi că Basarabia, această „ţară" de peste Prut, este pământ din trupul României!

- *Trăim deci o adevărată tragedie, o tragedie a dezbinării...*

- Da, într-adevăr, o tragedie a dezbinării. Poate e un blestem...Iată,aici, de exemplu, doi din trei cetăţeni pe care-i vom întreba, vor răspunde, cu siguranţă, că sunt moldoveni, nu români! Că vorbesc limba moldovenească, nu cea română! Nu e vina lor, fiindcă în acest spirit au fost crescuţi, iar eu nu mă pot supăra pe ei. Fiindcă şi eu, în copilăria mea, nu am auzit altceva decât poveşti cu jandarmii români care ne băteau, care ne chinuiau, ne furau, ne înjurau...Nu e o glumă, fiindcă atâta amar de vreme s-a cultivat ura faţă de români, prezentaţi ca fiind cei mai mari duşmani ai noştri, ai moldovenilor...

- *Chiar aşa?...*

- Exact. Iată, dacă eu mă duc în satul meu, la Pererita, de pe malul Prutului, unde tu, frate Ilie, ştiu că ai fost, consătenii mei, ba chiar şi rudele mele, sunt împărţiţi în două tabere: unii cu mine, alţii

împotriva mea. Aceştia din urmă cred că cu le-am adus mizeria şi sărăcia, „fiindcă d-ta ai vrut limbă română şi scris latin"! De parcă sărăcia şi mizeria ar fi legate de acestea! Aşa pricep ei, fiindcă aşa au fost prostiţi să creadă.

- *Cum reacţionează tânăra generaţie?*

- Sunt ferm convis că tinerii noştri vor rezolva ceea ce nu am putut face noi, noi, cei rămaşi rătăciţi şi înfricoşaţi. Tinerii au crescut într-un alt climat, nu mai sunt timoraţi. Mai mult, ei au avut şi au acces la cunoaşterea realităţii, a istoriei noastre comune. Ei sunt ferm hotărâţi să se rupă de ceea ce este vechi şi închistat între vechile concepţii. Am rămas uimit, de exemplu, când am aflat că tinerii studenţi de la noi au dat în judecată Consiliul audio-vizualului, fiindcă în emisiunile de radio şi de televiziune nu se respectă prevederile legii cu privire la limba de stat.E vorba de posturile ruseşti, care emit numai în limba rusă, chiar dacă se află aici, în Basarabia. Si au câştigat! Încet, dar sigur, cauza noastră comună dă la o parte zgura de pe conştiinţa oamenilor. Şi veni-va o zi când această cauză va triumfa.

- *De-ar da Dumnezeu ca să se întâmple cât mai repede!... Stimate Grigore Vieru nu pot încheia fără a-mi aminti de momentul emoţionant, petrecut în urmă cu cinci ani, când topliţenii te-au numit Cetăţean de onoare al oraşului. Până când va veni momentul să-i revezi,te rog să le transmiţi câteva gânduri.*

- Mi s-au umezit ochii şi mi s-a înmuiat sufletul atunci când mi-ai adus la cunoştinţă că Topliţa m-a numit Cetăţean de onoare al său. A fost pentru prima oară când deveneam cetăţean de onoare al unui oraş din România! Şi de atunci cred că, prin Topliţa, am devenit cetăţean de onoare al ţării mele, România, pe care atât de mult o iubesc şi cu dorul căreia mă voi duce în mormânt! Iar topliţenilor mei dragi, pe care-i iubesc şi îi stimez mult, le doresc tot binele din lume, multe şi frumoase împliniri! Sper să-i pot revedea în curând.

(noiembrie, 2000)

Biblioteca „TRANSILVANIA" din Chişinău: un deceniu de activitate

La 29 august 1991 a fost inaugurată şi sfinţită cea dintâi bibliotecă publică din Republica Moldova, având întregul fond de carte provenind din donaţiile făcute din România. Era Biblioteca „Transilvania", devenită biblioteca publică a sectorului Ciocana, filială a Bibliotecii municipale „Bogdan Petriceicu Haşdeu", din Chişinău. Ea s-a născut ca urmare a strădaniilor depuse de colectivul de muncă al Bibliotecii judeţene din Cluj-Napoca, în frunte cu inimosul şi harnicul ei director, domnul Traian Brad. Biblioteca „Transilvania" dispune acum de peste 50.000 de volume, din cele mai diferite domenii, fotocopii după manuscrise valoroase, dicţionare, enciclopedii, albume de artă, colecţii de legi, peste 300 de casete audio şi video, cu înregistrări literare şi muzicale, colecţii de reviste şi ziare etc. Toate acestea găzduite într-un spaţiu generos, situat la parterul unui bloc, din B-dul Mircea cel Bătrân nr.7. Acesta cuprinde depozitele de cărţi şi publicaţii, secţia de împrumut, sala de lectură, salonul de muzică, oficiul teologic, cu 1.400 de volume, colecţia de icoane pe sticlă, casete audio cu texte religioase.De la începutul acestui an, aproape 17.000 de cititori au trecut pragul bibliotecii, care a devenit, după un deceniu de activitate, un adevărat generator de cultură şi de limbă românească.

Cea de a 10-a aniversare a Bibliotecii „Transilvania" a coincis cu sărbătoarea naţională „Limba noastră cea română": 31 august, devenită însă acum, prin voinţa actualilor guvernanţi comunişti de la Chişinău doar o simplă „sărbătoare populară"! Dar adevăraţii români de dincolo de Prut, cei în inimile cărora pulsează puternic spiritul patriotic românesc, nu au ţinut însă cont de „indicaţii", organizând o suită întreagă de manifestări cultural-patriotice, cu conţinut istoric, literar şi muzical, în care ideea de unitate naţională, de românitate şi de limbă română a fost mereu la

înălţime. La toate acestea au fost prezenţi şi numeroşi români „din ţară", adică din România. Între aceştia şi o delegaţie condusă de domnul Traian Brad, directorul Bibliotecii judeţene Cluj, din care au făcut parte, între alţii: conf.univ.dr. Alin Mihai Gherman, Teodor Ardelean, directorul general al Bibliotecii judeţene Baia Mare, Dimitrie Poptămaş, directorul Bibliotecii judeţene Mureş, Adrian Popescu, redactorul şef al revistei „Steaua", Mariana Căprineanu, bibliotecar la Biblioteca judeţeană Sălaj, Mircea Pârlea, bibliotecar la Biblioteca judeţeană Satu-Mare ş.a.

Membrii delegaţiei au fost întâmpinaţi de doamnele Lidia Kulikovski, director al Bibliotecii municipale „B.P.Haşdeu", din Chişinău şi Parascovia Onciu, director al Bibliotecii „Transilvania". Delegaţia din Transilvania a participat la numeroase manifestări prilejuite de sărbătoarea „Limba noastră cea·română": primul Congres al filologilor din Republica Moldova, desfăşurat sub genericul „Limba Română – expresie a identităţii naţionale"; Simpozionul naţional „Constantin Brâncuşi şi Miliţa Petraşcu", organizat de Academia de Ştiinţe a Republicii Moldova; lansarea colecţiei Mihai Eminescu, Opere, volumele I-VIII, apărute la Editura Guvitas, Chişinău, 2001, la Centrul Academic „Mihai Eminescu"; Simpozionul „Constantin Brâncuşi-Lucian Blaga",la Uniunea Scriitorilor; inaugurarea Salonului Naţional de Carte la Palatul Naţional ; dezvelirea bustului lui C-tin Brâncuşi (copie după lucrarea Miliţei Petraşcu) la Galeriile de Artă ; dezvelirea bustului poetului George Bacovia de pe Aleea Clasicilor Literaturii Române, din Parcul Naţional. Delegaţia a vizitat şi Biblioteca Nţională „Mihai Eminescu", unde a fost primită de domnul Alexei Rău, directorul instituţiei, şi d-na Vera Oşoianu, director adjunct.

Cele câteva zile petrecute dincolo de Prut, la Chişinău (28-31 august) ne-au demonstrat că în Basarabia trăieşte vie conştiinţa unităţii de neam şi de limbă, care-i îndeamnă pe românii basarabeni să-şi apere cu străşnicie limba şi fiinţa naţională.

(septembrie, 2001)

DEMAGOGIA „DEMOCRATICĂ" NU ŢINE DE FOAME!

Pentru cei ce cunosc bine situaţia social-economică din Republica Moldova, rezultatul recentelor alegeri parlamentare nu putea constitui nici o surpriză. El era previzibil de multă vreme. Fiindcă un popor înfometat, năpăstuit de grijile vieţii de fiecare zi, care au năvălit peste el cu atâta brutalitate, odată cu „democraţia" şi cu „independenţa", nu mai este interesat nici de una, nici de cealaltă. „Reformatorii democraţi" pot să le vorbească oricât de frumos moldovenilor, fiindcă aceştia nu-i mai ascultă, din moment ce s-au dovedit a fi neputincioşi în a asigura cât de cât un trai decent.

Din 1990 încoace, viaţa moldovenilor de dincolo de Prut n-a fost decât un lung şir de zvârcoliri neputincioase, generate de miopia politică a guvernanţilor de la Chişinău, avizi de putere, dar şi vânduţi până peste cap Moscovei, căreia, într-un fel sau altul, îi datorează poziţia lor trecută şi actuală, pe care au dobândit-o în fruntea prostitului norod moldovenesc. Ei, conducătorii, se plimbă cu limuzine de lux şi trăiesc în huzur, câtă vreme bieţii supuşi stau cu zecile şi cu miile pe marginea şoselelor, oferind călătorilor borcane cu conserve, compoturi şi gemuri, pe care le primesc drept „retribuţie" pentru munca prestată. Cât priveşte salariile propriu-zise şi pensiile, acestea nu se primesc cu lunile, încât nu poţi să nu te miri cum mai pot supravieţui bieţii oameni!

Nu demult, aflându-mă la Chişinău, i-am telefonat unei mame care are doi copii studenţi la Bucureşti, cărora le-am fost diriginte timp de patru ani, în timpul studiilor liceale. Am invitat-o să vină cu noi, cu autocarul, la Bucureşti, ca să-şi vadă pruncii. S-a bucurat, mi-a mulţumit din suflet, pentru ca apoi să-mi spună cu un glas plin de durere, că nu are destui bani ca să plătească costul biletului de tren pentru întoarcere!

Altădată, nu mică mi-a fost mirarea când m-am întâlnit în

piaţă cu o cunoştinţă, profesor de matematică dintr-un sat basarabean, din raionul Briceni. Vindea mere. „Ce să facem, domnule Şandru, altfel murim de foame, că salariile nu le-am mai primit de vreo patru luni"! mi-a spus el, ca şi cum ar fi vrut să se scuze, ruşinat, pentru ceea ce trebuia să facă. Oare, într-o atare situaţie, se puteau solda alegerile parlamentare din Republica Moldova cu un alt rezultat ? Puteau oare spera „democraţii" de la Chişinău să obţină un rezultat favorabil din partea unor alegători pe care i-au înfometat sistematic după ce s-au instalat la putere ? În nici un caz! Fiindcă dumnealor au uitat complet că „democraţia demagogică" nu ţine de foame ! Au uitat că foamea nu ocoleşte, ci dă de-a dreptul, vorba lui Creangă, şi conştiinţa trece prin stomac, cum spunea parcă Lenin. Aceste adagii nu trebuiau uitate, fiindcă, iată, ele s-au întors, ca un bumerang, chiar împotriva uitucilor şi i-a pedepsit straşnic! Votul moldovenilor, fie ei românofobi sau rusofobi, a fost unul de pedepsire a celor care au uitat de ei ! Dar a fost şi unul al disperării miilor de oameni înfometaţi, care au căutat un ţărm salvator şi s-au îndreptat spre trecutul comunist, aducându-şi aminte că atunci au trăit cu mult mai bine. Si-apoi, nu trebuie să uităm că moldovenii de peste Prut sunt şi ei tot români, şi ei tot „de la Râm se trag", aşa că şira spinării le este la fel de flexibilă ca şi a noastră. Ei au uitat demult că bunicii, părinţii, fraţii şi surorile celor mai în vârstă, au fost mânaţi, precum turmele de animale, spre îndepărtatele tundre siberiene fără sfârşit, pe un drum fără întoarcere! S-au consolat repede cu lozinca „internaţionalistă" (Acum termenul este înlocuit cu „europenizare", „globalizare" şi „mondializare"!) că sunt „un popor sovietic de orgine latină"! Aşa că „popor sovietic" fiind atunci, au trăit mai bine decât acum, când sunt „liberi"şi „independenţi". Şi-au votat cum i-a îndemnat stomacul, nu conştiinţa naţională.

(martie, 2001)

„NU AVEM DOUĂ LIMBI ŞI DOUĂ LITERATURI...!"

Destul de multe şi destul de interesante au fost acţiunile organizate la Chişinău în perioada premergătoare zilei de 31 august, declarată, cu un deceniu în urmă, Sărbătoarea Naţională „Limba Noastră cea Română", metamorfozată acum, prin voinţa actualilor comunişti, doar într-o simplă „sărbătoare populară"! pe care nici nu au catadixit s-o onoreze cu prezenţa! Între aceste acţiuni, organizate peste voinţa guvernanţilor, de către intelectualitatea patriotică, s-a numărat cel dintâi Congres al filologilor din Republica Moldova, cu tema: „LIMBA ROMÂNĂ - EXPRESIE A IDENTITĂŢII NAŢIONALE". Semnificativ pentru spiritul în care s-au desfăşurat lucrările congresului a fost cuvântul de deschidere, rostit de acad. **Mihai Cimpoi**, preşedintele Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, cuvânt pe care îl reproducem, aşa cum a fost înregistrat pe banda reportofonului.

„Destinul ne aruncă iarăşi în zodia marilor încercări. Este din nou în pericol limba noastră, cea care ne rosteşte fiinţa. Scoasă până şi din biserică, în timpul ţarismului, marginalizată, maltratată şi falsificată în perioada ţarismului şi cea sovietică, fals promovată şi în perioada actuală, la nivel de stat, în ciuda faptului că apărem caraghioşi în faţa lumii cu care dorim să susţinem un dialog civilizat, dorind să fim auziţi, limba noastră devine o jucărie în mâinile politicienilor. Suntem oare condamnaţi să reluăm totul de la punctul zero, conform fatalului mit al Meşterului Manole, dat fiindcă, simţindu-se în limbaj, se simte în însăşi fiinţa noastră? Pas cu pas se instalează în casa noastră neantul. Am zis „casă" fiindcă drept casă a fiinţei consideră limba unul dintre cei mai mari filozofi ai contemporaneităţii, Martin Heidegger (filozof german, 1889-1976, reprezentant al existenţialismului „ateu" – n.n.): „Poezia este limba originară a unui popor care aparţine istoriei", spune filozoful,

accentuând că anume ea ne dă garanţie a identităţii: "Limba este domeniul „templum", adică de adăpost al vieţii". Acelaşi adevăr, cu aproape aceiaşi termeni, cu ceva mai mult de o jumătate de secol mai devreme, l-a spus şi Eminescu al nostru, cel care ne-a modelat cel mai bine limba: „Noi nu suntem stăpânii limbii, ci limba e stăpâna noastră"! afirma, memorabil, poetul, asemănând-o cu un sanctuar, deci ca şi Heidegger, tot cu un templu, în care a fost adăpostit întreg trecutul nostru, întreaga noastră fiinţă. "Nu orice inspiraţie întâmplătoare – spune Eminescu – e un motiv de a ne atinge de această gingaşă şi frumoasă zidire, în care poate că unele cuvinte aparţin unei arhitecturi vechi, dar, în esenţa sa, ca este însăşi floarea sufletului etnic al românimii". Nimic mai exact şi mai frumos decât această poetică definiţie: "limba este însăşi floarea sufletului etnic al românimii"!

Limba rosteşte, prin urmare, fiinţa noastră, este ea însăşi o fiinţă „floarea sufletului nostru etnic". De aceea a fost şi este prigonită, de aceea a fost şi este substituită printr-un surogat, printr-un simulacru de aşa-zisă „limbă moldovenească", în presa din fosta republică autonomă sovietică, ce sună monstruos şi acum în gura ignoranţilor şi politicienilor sforari. De aceea se păstrează cu o deosebită perseverenţă mediatică şi viclenie politică un „status quo" al limbii ruse; de aceea se pregăteşte acesteia reanimarea rolului de altădată, de limbă oficială, nu a doua - cum se spune - ci de prima şi singura limbă de stat; de aceea se politizează şi se speculează mereu, în orice împrejurare, necesitatea înlocuirii limbii române cu aşa-zisa „limbă moldovenească"!

Poetul şi preotul *Alexei Mateevici*, care este – să nu uităm !- autorul Imnului de Stat, pe care l-am ascultat la început (poezia Limba noastră n.n.) spunea, în 1917, cu aer de adevăr sacru aşa cum îi şade bine unei feţe bisericeşti: *"Nu avem două limbi şi două literaturi , ci numai una - aceeaşi cu cea de peste Prut. Aceasta să se ştie din capul locului, ca să nu vorbim degeaba"!*

Din păcate, suntem nevoiţi să vorbim degeaba în continuare şi să tot repetăm că limba noastră este limba română; că singura limbă oficială trebuie să fie limba română! Căci toate acestea ţin de

domeniul firescului, iar aceste lucruri fireşti trebuie cunoscute de toată lumea. Nu este vorba de o aroganţă naţională, de un anacronism, după cum cred chiar unii intelectuali postmodernişti, să le zicem, gata să se europenizeze şi mondializeze fără preocupări învechite de identitate. Dorim un singur lucru: toţi să-şi cunoască şi să-şi vorbească bine limba maternă, dar să respecte, totodată, statutul de limbă oficială al limbii române! Toţi românii să cunoască şi să vorbească limba română spre a se putea include în dialogul multicultural pe care-l presupune lumea de azi. Nimic jenant şi nimic reprobativ nu găsim în acţiunile noastre, din moment ce şi Franţa are un institut de protejare a limbii franceze, iar Rusia un institut special pentru limba rusă.

De altfel, drepturile fireşti pe care le pretindem sunt fixate în pachetul internaţional cu privire la drepturile economice, sociale şi culturale ale cetăţenilor unui stat (art.13-14), în Convenţia drepturilor copilului (art.28-29), în Convenţia-cadru pentru protejarea minorităţilor naţionale (art.14/3), în Charta europeană a limbilor regionale şi minoritare. Toate aceste documente stipulează că limbile minorităţilor se vor „pune în aplicare fără a prejudicia învăţarea limbii oficiale sau predarea în această limbă"! Şi că, subliniind valoarea interculturalităţii şi a plurilingvismului „protecţia şi învăţarea limbilor minoritare nu trebuie să se facă în detrimentul limbilor oficiale şi a necesităţii de a le învăţa"!

Noi nu dorim decât respectarea acestor recomandări, respectarea prevederilor documentelor-standard internaţionale. Noi nu dorim falsificarea în continuare şi politizarea adevărului ştiinţific şi istoric, fapt care ne face ridicoli în faţa lumii civilizate, denumirea limbii şi istoriei schimbându-se în funcţie de programul politic al partidului aflat la guvernare. Limba, filologia în ansamblu, este o ştiinţă şi nu trebuie admis ca în ca să se amestece ignoranţii de tot felul şi politicienii care-şi promovează interesele de moment. Trebuie să stopăm toate aceste acţiuni ocazionale şi să apărăm prestigiul ştiinţei filologice. Să facem, în fine, cu toată fermitatea, şi o altă constatare: prin acţiunile lor de minimalizare a rolului limbii noastre şi a pregătirii, în fond, a neavizării ei politice, comuniştii

demonstrează că nu reprezintă interesele populaţiei autohtone majoritare, care a votat pentru ei cu speranţa că vor redresa situaţia economică. Esenţa acestei acţiuni este ştergerea identităţii noastre naţionale, deznaţionalizarea, sau, cum spuneam noi mai înainte, mancurtizarea, revenirea la mentalitatea veche, stalinistă, cu problemele ce aparţin vieţii spirituale".

(septembrie, 2001)



Chişinău: august 2001. Universitatea de Stat - primul Congres al Limbii române

LIMBA ROMÂNĂ ŞI FIINŢA NAŢIONALĂ

„Limba noastră-i limbă sfântă,
Limba vechilor cazanii..."!

Titlul articolului de faţă mi-a fost sugerat de comunicarea făcută de domnul conf.univ dr. Alin-Mihai Gherman, din Cluj-Napoca, la cel dintâi Congres al Limbii Române, care a avut loc la

Chişinău, în 29 august a.c., înscriindu-se între manifestările importante premergătoare sărbătorii naţionale „Limba noastră cea română" (31 august). De fapt, se poate spune că această idee privitoare la limba română şi fiinţa naţională a străbătut lucrările acestui congres al Limbii române, de la Chişinău. În cuvântul său de deschidere, acad.Mihai Cimpoi a ţinut să amintească celor câteva sute de delegaţi din întreaga Republică Moldova, dar şi celor din România, prezenţi în marea sală a Casei de Cultură a Universităţii de Stat, din Chişinău, cuvintele rostite de preotul-poet Alexei Mateevici: *„N-avem două limbi şi două literaturi, ci numai una, aceeaşi cu cea de dincolo de Prut. Aceasta să se ştie din capul locului, ca să nu mai vorbim degeaba!"*

Pentru a întări parcă cele spuse de regretatul poet Mateevici, domnul Gherman a făcut precizarea : „la noi, cei venţi de pe meleaguri ardelene, lupta pentru menţinerea fiinţei naţionale şi pentru păstrarea limbii a fost o povară a nenumărate veacuri". Ceva asemănător s-a petrecut şi în Basarabia. Mai mult, această „povară" este aici şi acum cât se poate de actuală, în condiţiile în care atât fiinţa naţională a românilor de dincolo de Prut, cât şi limba lor română sunt puse în pericol de moarte de către guvernaţii comunişti de la Chişinău. Ei s-au străduit să transfere problemele limbii din sfera ştiinţei în cea a politicii, ca şi cum limba s-ar putea modifica în raport de dorinţele politicienilor aflaţi la guvernare!

Că nu există o „limbă moldovenească" o ştiau încă învăţaţii moldoveni din sec.XVII, între care şi mitropolitul Varlaam, care nu întâmplător a scris o „Carte românească de învăţătură"(1643), nu una „moldovenească"! S-ar părea chiar că aceasta a fost destinată, în mod special, românilor transilvăneni, din moment ce într-un singur judeţ din Transilvania s-au găsit mai multe exemplare decât în întreaga Moldovă de peste Prut! Acest lucru nu trebuie să mire pe nimeni, deoarece învăţatul mitropolit de la Iaşi ştia că românii transilvăneni erau supuşi unui necruţător şi permanent proces de deznaţionalizare şi îndoctrinare religioasă străină credinţei străbune, motiv pentru care a şi scris acel „Răspuns împotriva Catchismului calvinesc" (1645).

Toţi cei care au luat cuvântul la Congresul Limbii române de la Chişinău au ţinut să accentueze că dacă „suntem moldoveni, facem parte din trupul românismului", astfel că "noi vorbim o limbă românească, nu una moldovenească", care nici nu există! Tocmai la această limbă românească au trudit de-a lungul vremii „cronicarii şi rapsozii"! Aşadar, „în Republica Moldova limba română este la ea acasă"! Pentru a dovedi acest lucru, unul dintre vorbitori a citat cuvintele unui om de ştiinţă spaniol, care a spus: „dacă pe noi, vorbitorii de limbă spaniolă, nu ne-a despărţit oceanul, pe voi cum o să vă despartă Prutul?"

Se vede însă că actualii guvernaţi ai Republicii Moldova „s-au săturat de limba română! Motiv pentru care - a subliniat acelaşi vorbitor - ar fi timpul să le spunem şi noi, cât se poate de clar, că ne-am săturat de ei! Fiindcă în loc de legi - bune, evident, n.n. - ei săvârşesc numai fărădelegi"! Iar una dintre fărădelegile săvârşite de politicienii de peste Prut este aceea că încearcă şi acum să reacrediteze ideea stalinistă că moldovenii nu sunt români! Referindu-se la această inafamă găselniţă stalinistă, prof. Ion Ciocanu a amintit cuvintele marelui nostru poet naţional: "Nimeni n-are să ne înveţe ce-am fost sau ce-ar trebui să fim; voim să fim ceea ce suntem - ROMÂNI !"

(octombrie, 2001)

COMUNIŞTII DE LA CHIŞINĂU FAC DIN LEGI, FĂRĂDELEGI!

Nu este prima dată când scriu despre lucrările celui dintâi Congres al Limbii române din Republica Moldova, care a avut loc la Chişinău, în 28 august 2001, desfăşurat sub deviza *„nu avem două limbi şi două literaturi, ci numai una, aceeaşi cu cea de peste Prut. Aceasta să se ştie, din capul locului, ca să nu vorbim degeaba"!* Sunt cuvintele rostite de Alexei Matcevici, în 1917.

Dacă revin acum asupra acestei chestiuni o fac pentru simplu motiv că toţi cei care au luat cuvântul la congres au susţinut că acest adevăr de neconstesat umblă acum cu capul spart dincolo de Prut. Astfel, o profesoară de limbă română din Bălţi spunea : "*Nu are rost să ne pierdem vremea despre ceva cu care toţi cei prezenţi aici suntem de acord, anume că în Republica Moldova. limba română se află la ea acasă' Din păcate acest adevăr se află într-o situaţie nefirească fiindcă limba în Republica Moldova nu mai este o chestiune ştiinţifică, ci una politică!*"

Această afirmaţie a fost imediat completată de un alt vorbitor, profesorul universitar Vladimir Saca, din Chişinău: „*Apoi dacă politicienii noştri sunt sătui de limba română, noi să le spunem că suntem sătui d ei, fiindcă aceştia s-au învăţat, mai nou, să facă din legi fărădelegi"!*

Luând cuvântul, poetul Anatol Ciocanu întreabă dar şi afirmă: "*E cineva în Republica Moldova oprit ca să înveţe limba rusă? Nu! Atunci care-i problema? Pentru ce este nevoie de două limbi oficiale? Mai există în vreo fostă republică sovietică două limbi oficiale? Nu există! Cu toate că în unele dintre acestea minorităţile sunt cu mult mai numeroase, depăşind pragul de 20 la sută. În Federaţia Rusă sunt peste optzeci de ţinuturi şi de regiuni, autonome, dar există o singură limbă oficială: limba rusă ! În S.U.A. nu este tot la fel?*"

Profesorul univ.dr. Gheorghe Rusnac avea să-l completeze: „*Din păcate această ofensivă se datorează faptului că unii dintre politicieni, ajunşi în vârful piramidei sociale, mai trăiesc şi acum cu mentalităţi de tip stalinist. Comportarea lor este favorizată şi de către unii dintre conaţionalii noştri lipsiţi de conştiinţă naţională, de simţul întregului românesc, trăind cu impresia falsă că se află în afara neamului românesc. Ei sunt cei asupra cărora procesul de deznaţionalizare, de mancurtizare, a avut efecte de-a dreptul tragice*".

Un alt vorbitor a atras atenţia guvernanţilor că este pentru ultima dată că asemenea afirmaţii se spun într-o reuniune ştiinţifică, la un Congres al Limbii române, desfăşurat în incinta celei mai

înalte instituţii de învăţământ din Republica Moldova, într-un cadru paşnic. *„Dacă guvernanţii nu renunţă la politica lor de rusificare, prin introducerea celei de a doua limbi oficiale, limba rusă, şi studierea ei obligatorie în şcoli, vom ieşi în stradă şi-i vom înfrunta, aşa cum în 1989 am înfruntat tancurile ruseşti"!*

Faţă de cele spuse de antevorbitorii săi, domnul Sergiu Lazaric, viceministru al învăţământului, s-a simţit obligat să clarifice problemele ridicate: *„Nimic din ceea ce s-a obţinut în anii de renaştere naţională nu va fi schimbat"!* Din păcate, realitatea de azi infirmă spusele sale. De altfel, multe au fost schimbate chiar şi până atunci, cum este, de exemplu, sărbătoarea „Limba noastră cea română", devenită doar o „sărbătoare populară".

Politicienii de la Chişinău nu au ţinut seama nici de avertismentele date de participanţii la Congresul Limbii române, aşa că au introdus studierea obligatorie a limbii ruse în toate şcolile din Republica Moldova, gândind că nu se va întâmpla nimic. Iată însă că s-au înşelat. Fiindcă basarabenii nu au primit noua lege-fărădelege! cu capetele plecate. Ei au ieşit în stradă şi în fiecare zi au umplut şi umplu Piaţa Marii Adunări Naţionale, spre a le spune guvernanţilor că s-au săturat şi de ei şi de fărădelegile lor !Miile se participanţi la mitinguri cer paşnic, dar hotărât, încetarea procesului de rusificare, pe care un regim corupt şi rupt de idealurile poporului român din Basarabia, încearcă să-l reînvie, în numele unei nostalgii comuniste. Istoria însă nu face paşi înapoi, iar între Prut şi Nistru românii doresc să-şi făurească propria lor istorie.

(februarie, 2002)

Biblioteca municipală „B.P.HAŞDEU” din Chişinău: 125 de ani de existenţă

Între 12 şi 19 octombrie a.c.,la Chişinău, au avut loc ample şi multiple manifestări cultural-ştiinţifice prilejuite de împlinirea a 125 de ani de la înfiinţarea Bibliotecii municipale „Bogdan Petriceicu Haşdeu”. La acestea au fost invitaţi să participe numeroşi oaspeţi din România, în primul rând lucrători de la bibliotecile judeţene, care, în ultimul deceniu al mileniului trecut, au înfiinţat biblioteci publice în Chişinău, devenite acum filiale ale Bibliotecii municipale „B.P.Haşdeu”. Aşa sunt: Biblioteca „Transilvania” înfiinţată de Biblioteca judeţeană Cluj, Biblioteca „Târgu-Mureş” înfiinţată de Biblioteca judeţeană Mureş, Biblioteca „Maramureş” înfiinţată de Biblioteca judeţeană Maramureş, Biblioteca „Alba-Iulia” înfiinţată de Biblioteca judeţeană Alba, Biblioteca „Târgovişte”înfiinţată de Biblioteca judeţeană Dâmboviţa, Biblioteca „Ovidius” înfiinţată de Biblioteca judeţeană Constanţa etc.

Între multiplele manifestări organizate cu această ocazie, s-au înscris: o expoziţie documentară „125 de ani de lectură publică la Chişinău”; masa rotundă cu tema „Servicii netradiţionale, specifice pentru copii, la Biblioteca B.P.Haşdeu”; dezbaterea „Biblioteca publică - centru de învăţare a tehnologiei informaţiei pentru utilizatorii săi”; masa rotundă „Interacţiunea bibliotecilor şi societăţilor naţional-culturale în Republica Moldova”; atelierul „Informaţii comunitare, realizări şi probleme la Biblioteca B.P.Haşdeu” etc. Acestora li s-au adăugat alte multe manifestări organizate de către bibliotecile din sectoarele oraşului, filiale ale Bibliotecii „B.P.Haşdeu”, precum : simpozionul „I.H.Rădulescu - ctitor de cultură românească”, la Biblioteca „Târgovişte”; „Dan Simonescu – contribuţii la istoria culturii româneşti”, la Biblioteca „Târgovişte”; masa rotundă „Asigurarea accesului la informaţie a persoanelor dezavantajate”, la Biblioteca „Transilvania”etc. Au avut loc, de asemenea, numeroase lansări de cărţi: „Blesteme şi

lumini" „Dialoguri cu Raoul Şorban" şi „Student la Cluj. Seniorii" vol.I, de Constantin Mustaţă (Cluj-Napoca); „Nebunie. Circ. Scandal"(versuri), de Mircea Petan (Cluj-Napoca); romanul „Binecuvântată a fost clipa..." de Ilie Şandru (Topliţa); Ghidul turistic al oraşului Târgovişte, de Mihai Oproiu şi Anda Andronescu etc.

Ziua de joi, 17 octombrie a fost destinată conferinţei internaţionale cu tema: „Dimensiunea socială a bibliotecii în societatea informaţiei", în cadrul căreia au fost înregistrate nu mai puţin de şaptesprezece luări de cuvânt a unor lucrători din domeniul biblioteconomici: Lidia Kulikovski, director al Bibliotecii municipale „B.P.Haşdeu", Dimitrie Poptămaş, director al Bibliotecii judeţene Mureş, Doina Popa, director al Bibliotecii judeţene Cluj, Aurica Dvoracic, director al Bibliotecii judeţene Iaşi, Adriana Kiraly, de la Biblioteca judeţeană Cluj, Angela Borş, de la Biblioteca evreiască din Chişinău, Margareta Timofti, de la Biblioteca Naţională a Copiilor din Chişinău, Elena Vulpe, director al Bibliotecii „Onisifor Ghibu" din Chişinău şi alţii. Voi cita, în încheiere, cuvintele rostite de doamna Lidia Kulikovski, la una dintre numeroasele manifestări organizate: *„Societatea modernă informaţională atribuie bibliotecilor, inclusiv celor publice alte roluri, alte responsabilităţi, pe lângă asigurarea accesului liber la informaţie al cetăţenilor(...) Cunoscuta creaţie muzicală „Limba noastră", pe versurile lui Al.Mateevici face parte din istoria neamului nostru. Istorie care în Basarabia poate fi comparată cu munca lui Sisif. În perioada în care Al.Mateevici şi Al. Cristea au creat compoziţia „Limba noastră" eram sus, la înălţimea pe care înaintaşii noştri o luaseră. Au venit peste noi alte timpuri. o altă istorie şi iarăşi am coborât la poalele muntelui. Atunci, la începutul anilor '90, eram entuziasmaţi că vom ajunge iarăşi la vârful muntelui. După o jumătate de drum de urcuş, am apucat-o din nou la vale! Sperăm că cei care vor veni după noi vor fi mai fericiţi şi, cucerind muntele românismului, vor rămâne acolo pentru vecie."*

(octombrie, 2002)

„SCRIITORUL BASARABEAN ESTE ŞI UN LUPTĂTOR ŞI UN MILITANT PENTRU CAUZA ROMÂNISMULUI"

Interviu cu acad. MIHAI CIMPOI, preşedintele Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova

- *Ce face în aceste zile – le-aş numi de sărbătoare – academicianul Mihai Cimpoi?*

- Ce să facă? Iată, sărbătoreşte, împreună cu dumneavoastră, cei veniţi din Ţară, cea de a 125-a aniversare a primei biblioteci publice din Chişinău, care poartă numele ilustrului cărturar român, Bogdan Petriceicu Haşdeu, cel ce şi-a făcut studiile liceale chiar în această clădire în care astăzi funcţionează Biblioteca municipală „B.P.Haşdeu". De fapt, această bibliotecă înseamnă un lanţ întreg de biblioteci publice care functionează în toate sectoarele Chişinăului. Ele se numesc: „Transilvania" „Alba-Iulia" „„Târgu-Mureş" „„Târgovişte", „Ovidius", „Maramureş;", „Onisifor Ghibu" şi îşi datorează existenţa ajutorului frăţesc, extraordinar, acordat de câteva biblioteci din România, care au adus aici sute de mii de volume de carte românească.

- *Lăsând la o parte această aniversare, am înţeles că sunteţi totuşi „prins"cu alte importante obligaţii ce ţin de calitatea de profesor universitar şi conducător de doctorate...*

- Aşa este. Chiar acum pregătim susţinerea unei teze de doctorat la Universitatea de Stat din Chişinău de către o bucureşteancă, d-na Anişoara Muja, care va susţine o teză despre etapele eminoscologici. În calitate de cadru didactic universitar, de câţiva ani predau un curs special Mihai Eminescu, la Universitatea de Stat, iar acum şi la Universitatea Pedagogică „Ion Creangă". La acest curs pun un accent deosebit pe receptarea operei eminesciene în lume şi, desigur, în spaţiul românesc, în zilele noastre, fiindcă

Eminescu rămâne pentru noi o „Biblie lucrătoare".

- *Stimate domnule Cimpoi, anii au nins şi peste dumneavoastră şi continuă să ningă. Câte cărţi v-au albit până în prezent?*

- Am înţeles că vă referiţi la recenta mea aniversare, sărbătorită cu fast şi aici şi la Bucureşti. Ce să facem, anii trec peste noi! Poate că ar fi mai bine să trecem noi peste ani! Revenind la întrebare, cred că sunt până acum peste 30 de volume, la care se adaugă peste 2000 de articole şi studii, toate consemnate cu grijă într-o recentă bio-bibliografie întocmită de biblioteca pe care tocmai o aniversăm.

- *Următorul volum care va fi?*

- Va fi tot o carte despre Mihai Eminescu, care va fi intitulată *„Esenţa fiinţei"*şi va avea un subtitlu: „Marile·teme şi simboluri eminesciene".

- *Spuneţi-mi ceva despre viaţa scriitorilor din Republica Moldova, care mi se pare a fi una foarte dinamică, în ciuda multor greutăţi prin care trece ţara.*

- Viaţa scriitorilor de aici, respectiv viaţa literară, este într-adevăr una dinamică fiindcă ne confruntăm cu o serie întreagă de probleme economice, cărora trebuie să le facem faţă. Eu le-am numit „cenzura economică", cu nimic mai puţin periculoasă decât cea politică. Apoi noi avem aici şi o obligaţie morală şi civică, de a fi şi oameni ai cetăţii, *aşa că scriitorul basarabean este şi un luptător şi un militant pentru cauza românismului!* În ultiml timp, după cum cred că aţi putut constata şi dumneavoastră, noi am reluat lupta pentru limba română, pentru fiinţa naţională, pentru valorile democraţiei. Ea se bazează atât pe acţiunile organizate şi conduse de Uniunea Scriitorilor, cât şi pe celelalte forţe patriotice şi democratice, fiindcă numai aşa vom putea să ne vedem împlinit idealul naţional: acela de a ne folosi, fără nici o îngrădire, limba noastră românească, datinile străbune şi tot ceea ce am moştenit de la părinţi şi strămoşi.

(octombrie, 2002)

„UCRAINA FACE O POLITICĂ ANTIROMÂNEASCĂ FOARTE DURĂ"

Interviu cu PETRU GROZAVU, preşedintele Societăţii Culturale din sudul Basarabiei „Dunărea şi Marea"

- *Domnule Grozavu, când şi cu ce scop a luat fiinţă societatea al cărei preşedinte sunteţi?*

- Societatea s-a născut în momentul în care s-a pornit dezgheţul în spaţiul ex-Sovietic, adică în 1989, aici, la Chişinău, din iniţiativa unui grup de intelectuali români proveniţi toţi din sudul Basarabiei, din fostele judeţe istorice ale României: Ismail şi Cetatea Albă, stabiliţi la Chişinău. Scopul ei iniţial a rămas şi cel final: *apărarea drepturilor naţionale şi spirituale ale populaţiei româneşti din cele două judeţe*, fiindcă situaţia diferă foarte mult între ceea ce declară autorităţile şi între ceea ce este în realitate. Ucraina este foarte suspicioasă faţă de relaţiile pe care noi, românii, cetăţeni ucraineni, încercăm să le avem cu Ţara. Acesta a fost scopul pentru care s-a creat această societate, care încearcă să menţină un pod de legătură între minoritatea românească din Ucraina şi România, tocmai pentru a se conserva acele valori etno-culturale şi spirituale. În acelaşi timp, noi militām şi pentru cunoaşterea adevărului privitor la comunităţile româneşti trăitoare acum pe teritoriul aflat sub stăpânire ucraineană.

- *Ce rezultate aţi obţinut în această privinţă?*

-Nu prea grozave, fiindcă ne luptăm singuri cu morile de vânt. Am reuşit totuşi să păstrăm, cât de cât, învăţământul în limba română şi să-l readucem la grafia latină. Tot din iniţiativa noastră au fost stabilite nişte acorduri între Chişinău şi Kiev, între Chişinău şi Bucureşti, prin care am încercat să focalizăm atenţia asupra situaţiei din zona de sud a Basarabiei, aflată sub stăpânire ucraineană. Din păcate, în cei zece ani de când sunt aceste acorduri, nici Bucureştiul,

nici Chişinăul nu au găsit timp să se aşeze împreună la o masă şi să elaboreze un program comun pentru protejarea românilor din Ucraina. Dimpotrivă, au intrat într-o dispută fără sens, care ne aduce prejudicii serioase. Chişinăul dă dovadă că în această chestiune a rămas un aliat de nădejde al Kievului şi al Moscovei.

- *Dar Bucureştiul?*

- Bucureştiul a mai făcut câte ceva, trebuie să recunoaştem. Am primit mai ales sprijin în direcţia învăţământului, prin manualele şcolare care au fost tipărite acolo, cu grafie latină. Apoi, destul de mulţi elevi din zona noastră şi-au petrecut vacanţele de vară în diferite tabere din România, pe cheltuiala statului român. Vreau să spun însă, clar şi deschis, că în ultimii ani situaţia s-a schimbat în rău, mai ales prin îngrădirea posibilităţii de a studia în România. Numărul elevilor domici de a-şi face studiile în Ţară s-a redus considerabil de la un an la altul.

- *Cărui fapt se datorează această situaţie? Cine se face vinovat?*

- Desigur, Ucraina, care are tot interesul de a desfiinţa învăţământul în limba română de pe teritoriul său. Pentru că se ştie: cât timp elevii noştri au posibilitatea de a învăţa în limba maternă şi pot să-şi continue studiile în România, comunitatea şi limba română de pe teritoriul Ucrainei sunt salvate! Din nefericire, Bucureştiul a încetat acest sprijin, acum înţelege altfel problema – mai bine zis, nu o înţelege! – astfel că în anul şcolar 2002-2003 numărul elevilor noştri care studiază în România s-a redus drastic. Republica Moldova a făcut şi ca pasul înapoi şi nu mai acordă nici o busră copiilor din cele două judeţe, astfel că aceştia sunt, practic, lipsiţi de posibilitatea de a învăţa în limba maternă. Aşa se face că acum au mai rămas acolo doar 13 şcoli româneşti, dar şi acelea cu un program mixt: în limba română şi în limba ucraineană, iar patru din aceste şcoli au doar câte o oră pe săptămână de limbă română!

- *Ce credeţi că ar trebui să facă România?*

- Ar trebui să facă o politică clară şi hotărâtă privitoare la comunităţile româneşti rămase în afara graniţelor actuale, aşa cum procedează, de exemplu, Ungaria. Ar fi, de asemenea, cât se poate

de benefică o colaborare între Bucureşti şi Chişinău, pentru a se termina odată pentru totdeauna cu această falsă problemă că există moldoveni şi români! Este reluarea vechii teorii staliniste, pe care, din păcate, unii au scos-o din lada putredă a istoriei şi au repus-o pe tapet. Ea serveşte de minune intereselor Ucrainei, care face o politică antiromânească dură. Şi cum şansele României de a face parte din structurile euro-atlantice au crescut vizibil, această politică antiromânească se intensifică mereu. Iar ea se sparge, în primul rând, în capul comunităţilor româneşti de pe teritoriul ei.

- *Credeţi chiar că această atitudine este numai faţă de români?*

- Este vorba despre o politică generală, de stat, pe care o duce Ucraina faţă de minorităţi, fiindcă ea s-a dorit să fie o ţară fără minorităţi naţionale. Acum, în faţa noilor realităţi europene, ea încearcă să jongleze, adică să arunce praf în ochii occidentalilor. Trebuie să precizez însă că faţă de români politica ei este cu mult mai dură decât faţă de celelalte minorităţi. Autorităţile de stat ucrainene manifestă o atitudine de-a dreptul duşmănoasă faţă de noi. Cauza este, probabil, că noi, românii, suntem pe locul doi ca număr între minorităţi, imediat după ruşi. Dar noi nu ne revendicăm decât drepturile prevăzute de convenţiile internaţionale. Pentru că nu avem altă soluţie, din moment ce suntem ai nimănui: România ne-a părăsit odată cu încheierea tratatului cu Ucraina, Republica Moldova ne consideră o organizaţie – mă refer la societatea al cărui preşedinte sunt – care face „jocul" României. Deocamdată asta este situaţia. În rest, să auzim numai de bine!

(noiembrie, 2002)

„NOI, CEI DE DINCOACE ŞI DE DINCOLO DE PRUT, SUNTEM O ŢARĂ ŞI O PARTE COMPONENTĂ A EUROPEI"

Interviu cu LEO BUTNARU, *secretarul Filialei din Chişinău a Uniunii Scriitorilor din România*

- Ce mai e nou în viaţa scriitorilor basarabeni, domnule Leo Butnaru?

- Ne străduim să supravieţuim şi să ne menţinem într-o stare normală, atât din punct de vedere sufletesc, cât şi din cel al creaţiei literare, fiindcă noi, cei de aici, de peste Prut, nu am uitat cuvintele poetului: *„Glasul patriei să sune în auzul tuturor/ Strigând vouă: lenevirea ruşinată sub picior!"* Aşa că nu stăm pe loc. Recent s-a ţinut, la Neptun, primul Festival „Zile şi nopţi de literatură", la care au luat parte scriitori din vreo 27 de ţări. Am fost prezenţi şi noi, fiind socotiţi printre delegaţiile străine, cu toate că suntem români, membri ai Uniunii Scriitorilor din România, Filiala din Chişinău! Dar, în definitiv, nu asta este important, ci faptul că eu şi poetul Nicolae Dabija am stat alături de corifeii literaturii româneşti, scriitori consacraţi, deţinători ai unor importante premii internaţionale. Acum ne pregătim pentru Adunarea Generală a Uniunii Scriitorilor din Basarabia, la care Filiala din Chişinău a Uniunii Scriitorilor din România va avea un rol important, fiindcă noi facem parte şi din Uniunea Scriitorilor din Basarabia. Mai vreau să vă spun că membrii filialei noastre sunt scriitori consacraţi, cunoscuţi în întreg spaţiul românesc, cu cărţi publicate şi aici, la Chişinău, dar şi la Bucureşti, Timişoara, Cluj-Napoca etc.

- Care sunt relaţiile dintre Uniunea Scriitorilor din România şi Uniunea Scriitorilor din Basarabia?

- Mai întâi aş vrea să vă vorbesc despre realţiile cu uniunea „matcă", adică cu Uniunea Scriitorilor din România. Ele sunt cât se

poate de bune. Iar ca urmare a acestui fapt, în 2003, la Chişinău, se va ţine cea de a cincea întrunire a scriitorilor români de pretutindeni, adică din întreaga lume! Cele patru ediţii precedente au avut loc la Neptun. Însă, graţie întâlnirii dintre preşedintele nostru din Ţară, domnul Eugen Uricariu, cu colegul nostru de aici, domnul Mihai Cimpoi, preşedintele Uniunii Scriitorilor din Basarabia, această frumoasă acţiune va fi găzduită de Chişinău. Mi se pare firesc să se întâmple acest lucru, fiindcă, indiferent de poziţia ideologică pe care o are acum conducerea actuală a Republicii Moldova, noi, cei de dincoace şi de dincolo de Prut, suntem o ţară şi o parte componentă a Europei!

Cât priveşte relaţia cu Uniunea Scriitorilor din Basarabia, precizez că toţi membrii Filialei din Chişinău a Uniunii Scriitorilor din România sunt, în acelaşi timp, şi membri ai Uniunii Scriitorilor din Basarabia. De altfel, eu cred că lucrurile evoluează înspre o unificare a vieţii spirituale, deci şi a celei scriitoriceşti, chiar dacă, din păcate, nu evoluează în acest sens şi pe plan politic. Vreau să vă spun însă că cei aproape 300 de membri ai Uniunii Scriitorilor din Basarabia constituim o forţă. Şi aş vrea să nu se uite că noi am fost cei dintâi care am fluturat steagul renaşterii naţionale în 1989. Suntem decişi ca să-l fluturăm şi în continuare.

(octombrie, 2002)

INTOLERANŢA COMUNISTĂ ÎN ACŢIUNE

Un ziar „nealiniat" politicii comuniste a guvernanţilor din Chişinău a fost suspendat, bunurile redacţiei sechestrate, iar directorul, Sergiu Afanasiu, şi alţi doi redactori, arestaţi! Documentul publicat mai jos a fost adresat autorităţilor statului, organismelor internaţionale, ambasadelor străine acreditate în Republica Moldova, opiniei publice mondiale.

MEMORIU

Vă semnalăm despre unul din cele mai grave cazuri de încălcare a drepturilor omului şi libertăţii de expresie, comise la Chişinău. Pe data de 9 octombrie 2002, în mod abuziv şi nelegitim au fost arestaţi trei colaboratori ai publicaţiei ACCENTE. În aceeaşi zi, reprezentanţi ai forţelor de ordine au descins abuziv în sediul redacţiei ACCENTE, au interzis apariţia numărului din 10 octombrie 2002, au sechestrat toate bunurile: computere, baza de date, fototeca, casete, dischete, dictafoane, au deconectat liniile telefonice, suspendând astfel activitatea echipei ziarului ACCENTE, publicaţie care a avut în vizor cele mai grave procese de corupţie, cu implicarea unor înalţi demnitari din stat. Atacurile asupra redacţiei au început în special după ce ACCENTE au publicat mai multe articole despre implicarea în acţiuni de corupţie a ex-ministrului de Interne de la Chişinău, actualul ambasador al R. Moldova în Rusia, Vladimir Ţurcanu, dar şi după investigaţiile redacţiei despre participarea unor înalţi demnitari de stat în organizarea traficului de persoane şi de organe. Ziariştii de la ACCENTE au fost mereu şantajaţi, avertizaţi, ameninţaţi cu moartea. Anterior au fost înregistrate câteva atacuri cu arme asupra redacţiei. Cele întâmplate pe 9 octombrie 2002, constituie o acţiune politică, organizată de forţele de ordine din stat, pentru suspendarea

activităţii singurului ziar de investigaţii ziaristice din R.Moldova. Până la acest moment rămâne incertă situaţia directorului ziarului ACCENTE, Sergiu Afanasiu, care este deţinut în detenţie, fiindu-i înscenat un dosar de şantaj. El este deţinut în condiţii inumane, chiar dacă se confruntă cu probleme serioase de sănătate. Potrivit avocatului, Afanasiu este supus în permanenţă unor presiuni psihice, pentru a divulga sursele din care se informează ziarul ACCENTE. Solicităm implicarea neîntârziată a organismelor internaţionale în restabilirea activităţii ziarului suspendat ilegal, şi eliberarea din detenţie a directorului ACCENTE, Sergiu Afanasiu.

Echipa ACCENTE, aflată, deocamdată, în libertate

(octombrie, 2002)

PE URMELE ROMÂNILOR ÎN SIBERIA

„Şi ne-au luat noaptea din casele noastre. Ne-au îmbrâncit cu paturile armelor. Şi ne-au dus în vagoanele de vite. N-aveam nici o vină. Eram acasă la noi, pe brazdele sub care se odihnesc osemintele bunilor şi străbunilor noştri, etajate de mii de ani. Pe vremea lui Herodot,noi eram tot aici, la Nistru, şi ne ocupam tot cu agricultura. Când au venit ruşii să ne ridice, eu eram însurat de vreo doi ani. Nevastă-mea tocmai plecase până în satul vecin, drum scurt de doi, trei kilometri, de unde era de loc, să îşi ajute mama. Şi nu s-a întors. Mi-a trimis vorbă că e bolnavă. Ei, Doamne, dar cum să fie bolnavă, mă străpunse un gând, ca un fier roşu!

- Este mă, dacă dai un pahar, îţi spun, că pe urmă dai şi mai multe. Îi este rău, dar de bine, mă! Semne că Dumnezeu s-a îndurat de casa ta şi o împodobeşte cu prunci. Mama-soacră te roagă s-o ierţi, ea este de vină, ea ţi-a oprit nevasta. Da dimineaţă vin amândouă să rânduiască şi în gospodăria ta şi să te dăscălească să fii blând şi bun.

- Sunt, uncheşule, sunt. Vino în casă...

- Nu, dragul meu, lasă paharul până duminică, la horă, după sfânta liturghie, când drept îţi spun primesc cu plăcere să mă cinsteşti, fătu meu. Sara bună, mai zise unchcşul şi îşi văzu de drum.

- Sara bună, i-am răspuns. Ultima sară bună din viaţa mea. Nu mi-am mai văzut nevasta niciodată. Dar ce credeţi, ceilalţi bărbaţi şi-au mai văzut nevestele şi copiii?"

*

Aşa îşi începe trista relatare despre soarta tragică a miilor de deportaţi moldoveni, din perioada 1941-1949, împrăştiaţi prin întinderile fără sfârşit ale Siberiei, ziaristul român GHEORGHE GAVRILĂ COPIL, care în vara şi în toamna anului 1990 a pornit într-o temerară călătorie în căutarea locurilor în care se află deportaţii români din Basarabia, parcurgând o zonă geografică

siberiană mai întinsă decât jumătatea vestică a Europei! Dezvăluirile sale despre soarta dureroasă a acelor năpăstuiţi ai soartei sunt cutremurătoare. Interlocutorii săi au rămas anonimi. Numele lor poate nu sunt trecute nici măcar în carnetul curajosului reporter. Dar ele nici nu mai au vreo importanţă, fiindcă ar putea fi ale oricărui ins dintre zecile de mii de deportaţi care mai trăiesc şi azi în acel iad care a fost pentru ei Siberia. Acesta să fi fost oare chipul uman al comunismului de tip sovietic pe care l-am preamărit şi noi cândva?

*

Spre gară ne-au dus pe toţi, bărbaţi, femei şi copii. Acolo ne-au despărţit: un tren pentru bărbaţi, altul pentru mame şi copii. Au bătut scânduri la geamuri şi au închis uşile. Au pus soldaţi de pază. O zi, două, o săptămână, două, trei, patru, cinci, şase,şapte, topiţi de foame, de sete, de starea de animal în care ne-au obligat să trăim închişi în vagoane. Dar crucea durerii nu era cea a foamei, a înghesuielii şi a lipsei oricăror condiţii sanitare, ci a îngrijorării pentru neveste şi copii. Doamne, ajută-mă să nu înnebunesc, acum când îmi reamintesc, după zeci de ani de amar şi înstrăinare, de toate prin câte am trecut, acum când îmi reamintesc de ţara mea.

După vreo trei săptămâni de drum, într-o gară, nu ştiu cum, trenul bărbaţilor, cutremurătoare întâmplare, s-a întâlnit cu cel al soţiilor şi al copiilor. Ce strigăte! Ce durere! Un minut, două, cât un veac. Noi aici, cred cu, suntem cam la zece,cincisprezece mii de kilometri faţă de pământul străbun. Aici nu avem nici cimitire, nici preoţi, nici şcoli. Numai braţe de muncă am fost. Noi măcar am fost bărbaţi. Dar femeile şi copiii, viaţa lor în deportare!...

-Tu măcar ţi-ai văzut copiii şi nevasta...

- Cum, i-au dat voie s-o caute prin Siberia, sau s-a întors în Basarabia?

- Pe noi, bărbaţii, ne-au dus în lagăre de muncă. Treceau anii. Ne zdrobeau şi iar înviam! De copii şi neveste nu ştiam nimic. Eu sunt printre puţinii care am aflat de soarta lor. Dar iată, sunt din nou în Siberia şi despre noi, cei de aici, nimeni nu ştie nimic.

Suntem uitaţi de lume, de parcă am fi pe altă planetă. Poate că şi suntem! Să fi trecut vreo zece ani de când eram deportaţi. Se mai îmblânziseră vremurile. Era pe timpul lui Hruşciov. Aşa, din vorbă în vorbă, ni s-a mai spus câte ceva. Eu am luat cuvântul de coarne şi-am pornit, ca la arat, în faţa colonelului, spunându-i că da, eu doresc să fiu iar acasă, în pragul casei părinteşti. Toţi ceilalţi au tremurat. Şi în mine tremura sufletul.

- Bine, luaţi-l şi duceţi-l la gară, zise colonelul unor ostaşi.

- Şi, într-adevăr, am fost lăsat şi m-am întors în Basarabia. Cei din lagăr nu ştiau dacă sunt liber, mort sau mutat în alt lagăr. Nu ştiu cum să îmi explic, dar şi nevastă-mea a ieşit în faţa comandantului lagărului, ca să fie lăsată să scrie o scrisoare, dacă îi drept că vremurile s-au îmblânzit. I-au dat hârtie. Şi a scris acasă. I-au luat scrisoarea. Eu eram în regiunea Irkutsk, ca în regiunea Tiumeni, la câteva mii de kilometri unul de altul. Şi cu şi scrisoarea ei am ajuns în pragul casei părinteşti, în Basarabia. Mi s-au dat acte de identitate, de cetăţean liber al U.R.S.S. Şi am pornit ca un leu, înapoi, spre Siberia, să-mi văd nevasta şi copiii. Şi i-am găsit. Miliţianul mi-a cerut actele de identitate, să le vadă.

- Da, în regulă. Cetăţean liber al U.R.S.S. Mi-a oprit actele. Eu am crezut că pentru o oră, două, sau până a doua zi. Nu mi le-a mai dat. Aşa am ajuns iarăşi sclav în Siberia! Fără acte nu poţi călători. M-ar fi împuşcat. Şi apoi, unde să plec fără nevastă şi copii?...

*

După acea întrevedere – povesteşte reporterul – mi-am propus să vizitez locul de deportare al soţiei şi copiilor săi, locul unde a devenit pentru a doua oară sclav pe viaţă. Am pornit pe Obi, un fluviu uriaş, înspăimântător, de câteva ori mai mare decât Dunărea, spre o insulă spre care nu merge nici un turist. O insulă uriaşă? Sau o peninsulă? Nu ştiu. Foarte puţine case, o simplă uliţă şi atât. Întreb din casă în casă şi apoi iar iau casele la rând, şi iar, şi iar...Ştiam cu ce ştiam. Când vrea Dumnezeu îţi aduce omul de care ai nevoie. Şi l-a adus pe Obi în sus şi l-a lăsat şi pe el pe insulă. Era

unul dintre cei pe care îi căutam. Şi casele şi-au dezlegat limbile, iar spaima - depozitată adânc, ocean al suferinţei - a izbucnit în afară.

Luni de zile au urcat pe Obi în sus, vapoare după vapoare, cu mamele şi copiii din Basarabia şi Bucovina de nord. Şi nu i-au lăsat într-un loc, ci pe un mal,apoi pe altul, mai departe, grupuri mici, să li se piardă urma, să slugărească, dar să nu supravieţuiască neamul, ci numai braţele de muncă. Aici au fost îngrămădite vreo douăzeci de suflete într-o singură odaie. În acest grup au fost mai multe fete, să fi avut 14-15 ani. Le-au adunat dimpreună cu altele şi le-au dus în pădure, să trăiască acolo timp de şapte, opt luni, cât durează iarna pe aici. Iarna cu zăpadă până la brâu şi până la umeri şi cu minus cincizeci de grade Celsius. Trebuiau să trăiască, n-au avut de ales. Ori devin tăietoare de lemne, ori...Erau doar nişte copile. S-au agăţat de viaţă. Şi-au devenit,prin şirul de ani, tăietoare de pădure, câte opt luni pe an. Vara se întorceau în cele câteva case şi lucrau la câmp, la cartofi, sau la o fabricuţă pentru prelucrarea peştelui, unde ajungeau cu un vapor.

Şi iar am răscolit prin suflete. Ascundeau cu străşnicie ceva. Tăceau. Dar Dumenzeu le ştie dinainte pe toate.

- Eu sunt unul dintre fiii celor pe care îi căutaţi, însă ai venit prea târziu, începu să-şi depene amintirile un bărbat încă în plină putere, sosit în urma mea pe insulă. Mama nu mai trăieşte, zise el. Eu atunci aveam vreo nouă ani. Când am fost lăsaţi pe insulă, mama şi celelalte mame, ca să nu murim de foame, ne-au fiert iarbă. Aici, atunci, erau doar vreo cinci case. Trăiau în ele nişte ruşi deportaţi prin anii treizeci, de către Stalin. Celelalte case le-am făcut noi, împreună. Şi acum sunt puţine. De unde ştiţi despre cei dispăruţi? Sau, mai bine zis, ştiţi ceva despre ei? Ce ştiţi?

Am tăcut.

- Bine, zise deportatul, şi şi-a reluat firul gândurilor. Ai noştri lucrau la fabrica de peşte. Era foamete mare pe insulă.

- Cum foamete, când Obi avea pe atunci peşte cât pentru o ţară?!

- Da, avea cât pentru o ţară, o ţară proprietară de sclavi. Ţara avea tot, noi nimic! Nici măcar un peşte! Şi totuşi, cu toată frica, în

disperarea lor, în turcacul cizmelor, mamele mai aduceau câte un peştişor. Câte unul, nu mulţi. Cu gândul că pentru un singur peştişor, făptaşul, descoperit, putea scăpa totuşi cu o pedeapsă suportabilă. Dar cu un peştişor îşi salvau copiii. Şi nu ştiu cum s-a întâmplat, dar vaporul a tras iarăşi la ţărm şi au mai coborât câţiva, care au venit lângă amărâtele noastre de case tocmai când pruncii trăgeau cu dinţii de câte un peştişor.Tot schimbul de cincisprezece persoane, care lucrau în fabrică a fost luat.

- Şi?

- Şi...

- ...

- Nu, niciodată! Nu s-a mai auzit nimic de ei!...

- Dumneata erai pe vremea aceea un copil. Vreau să stau de vorbă cu martori care atunci erau oameni maturi: Trebuie să mai fi fost cineva de faţă în afară de voi, copiii. Trebuie... Tăcere grea. De jur-împrejur, un ocean de pustietate, ce înconjoară cele câteva case.

- Ştiu că printe cei dispăruţi erau şi ruşi, dintre cei care trăiau aici de prin anii treizeci. Şiu. Şi-am rostit un nume.

Îşi aminti de familia la care mă refeream. Am răscolit multe zile până ce am dat de urmele soţiei unuia dintre ruşii dispăruţi. Dumnezeu a vrut să rămână în viaţă, să mă întâlnesc cu dumneaei, să depună mărturie despre soţ şi despre români. Are 92 de ani. Şi m-a îmbrăţişat şi mi-a vorbit din adâncul inimii. Mi-a mărturisit că a aşteptat toată viaţa pe cineva. Prin mine, a înţeles că nu sunt uitaţi. În România se ştie deci mai mult decât în Siberia despre tragedia întâmplată în insula nenorociţilor.Dar soţia acelui rus avea fii şi nepoţi mari, abia însuraţi. Şi fiul Maicii Rusii – aşa i-am spus eu acelei rusoaice deportate – îşi amintea bine de tatăl său şi de peştişorul pe care l-a scăpat din mâini când nişte oameni au venit şi i-au luat părintele pentru totdeauna. Şi iarăşi tăcere. Şi cum să nu mă lovesc de acel zid greu de tăcere? Este deajuns să formulăm două întrebări pentru a înţelege totul: 1. Cine sunt personajele care au venit din oraşul reşedinţă regională în insulă şi, constatând că pruncii deportaţilor aveau în mână câte un peşte, au ridicat 15 oameni: fete,mame şi bărbaţi şi i-au dus pentru totdeauna

undeva? 2. Cine îi ameninţă pe deportaţi sau pe urmaşii acestora atunci când încearcă să afle adevărul?

*

Am pornit pe Obi în sus, pe urmele fetelor şi flăcăiandrilor, flori ale neamului românesc. Obi, iarna, se acoperă cu un strat de gheaţă gros de un metru şi jumătate, doi metri. Maşinile trec în voie pe el. În regiune sunt lacuri multe. Departe, departe... Deportaţii au ajuns într-un sătuc de nemţi. Aceştia fiind, după cât am înţeles, un fel de eschimoşi ai locului. Noii veniţi, abia intraţi în sat, au fost urcaţi în sănii şi duşi la o sută, două sute de kilometri şi lăsaţi acolo să pescuiască şi să trăiască acolo într-o colibă rotundă, locuinţă specifică pentru acele locuri. Săpau în gheaţa groasă trei copci. Plasa de pescuit se trăgea pe sub stratul gros de gheaţă. Peştele, ajuns la suprafaţă, îngheţa aproape instantaneu şi se încovoia ca o seceră de lună nouă. Trebuia în mare grabă să-l apeşi ca să îngheţe în lungimea sa naturală, altfel nu putea fi stivuit. Afară, în aer liber se trăia ca într-un frigider.Aşa trăiau copiii românilor de pe Nistru, luaţi din vatra străbună şi duşi pe Obi în sus. Când veneau săniile după peşte se măsurau stivele. Dacă norma era făcută, primeau porţia de pâine a supravieţuirii.

Aceşti tineri trăiau toţi împreună în aceeaşi colibă. Băieţii se dezbrăcau primii şi se acopereau, apoi fetele. Erau cuprinşi de sfiiciune şi bun simţ. Îşi încălzeau picioarele în jurul unei sobiţe.

N-am folosit numele celor cu care m-am întâlnit, pentru că în R.S.F.S.Rusă nu se vorbeşte şi nu se spune adevărul despre cei deportaţi. Este totuşi o mare deschidere pentru cei ce vor să lupte şi să spună adevărul, pentru demascarea atrocităţilor săvârşite. Bieţii români, bărbaţi şi femei, ajunşi în Siberia, se plângeau faţă de zbiri că nu sunt vinovaţi, că nu au absolut nici o vină. Îi rugau să se poarte cu un pic de blândeţe, că aveau de a face cu nişte oameni cinstiţi. Dintr-o bună zi nu s-au mai plâns. Toţi deportaţii români au fost condamnaţi la câte 20 de ani de muncă silnică. Să nu se mai plângă că sunt nevinovaţi! Un condamnat nu mai are nici un drept, decât să rabde, ori să crape!

Un cer uriaş, o cupolă copleşitoare, cum numai în Siberia poţi vedea. Sufletele se destăinuie. Nume, oameni, adrese din România şi din Republica Moldova, din Siberia. Vom reţine pentru cititori o frântură de un înalt eroism din viaţa deportaţilor. O revoltă. Vom da numele unui conducător. S-a întors în Basarabia. În acel lagăr, la început, erau şi bărbaţi şi femei, îmi şoptea în taina mărturisirii un frate.

- Cum, şi femei?...

- Şi făceau baie împreună...

- ...

- Da, dar nu cum gândeşti dumneata.

- ...Le spălam pe sapte nu cu gândul că spălăm femei. Erau numai coaste atârnate. Nu ştiu cum să-ţi spun. Nu aveau carne deloc pe ele. O milă şi o durere fără margini. Lucram la tăiat de pădure. Toporul nu mai muşca din trunchiul copacului, aluneca. Trebuia udat. Norma nu se făcea, porţia de mâncare nu se primea. Sărmanele femei abia se mai ţineau pe picioare. Şi atunci, cu faţa înecată în lacrimi, cu trupul abia mai ţinându-l în poziţie verticală, mai făceau un gest care ne-a salvat de multe ori şi am primit pâinea supravieţuirii. Udau copacul cu urină, astfel încât cu ultimele resurse de energie izbeam, iar toporul mai muşca o dată din trunchi. Apoi le-au dus. Erau uşoare ca un fulg.

- Unde le-au dus?

- Nu ştiu...Nu ştiu...

- Dar de revoltat, de evadat, nu aţi încercat?

- Unde să evadezi? Ori unde mergeai, sute şi mii de kilometri. Locuri pustii, nu ştiai unde ar fi vreo localitate. Te prindea iarna. Opt luni de iarnă. Moarte. Moarte sigură! Iarna nu se evada din cauza zăpezii. Era înaltă până la brâu, până la umeri. Iar dacă ajungeai la o linie ferată, cum să te urci în tren? Din mers nu se prea poate, te împuşcau fără ezitare. În gară, cum să te apropii. Peste tot numai soldaţi înarmaţi.

- Şi, totuşi...

- Da, totuşi... Lagăr, ca orice lagăr, cu miliţieni înarmaţi şi cu câini-lup. Din copacii tăiaţi făceau praf de puşcă şi paturi de

armă. Iată, câţiva tineri ne spun că sunt gata de drum. Se pregătesc de evadare. Fiind decişi, am hotărât să-i ajutăm. Lucram în afara lagărului, în pădure. Tinerii s-au ascuns în zăpadă, ca într-un bordei şi au aşteptat. Urmăreau cu înfrigurare patrula. Aceasta venea pe un culoar curăţat de zăpadă, pe schiuri. La momentul potrivit, tinerii din bordei s-au năpustit asupra soldaţilor, i-au trântit la pământ şi le-au luat armele. „Nu ne omorâţi, se rugau aceştia". „Nu, nu vă omorâm, dar vă luăm schiurile şi armele şi sunteţi liberi. De ce să vă omorâm?" Au ieşit deasupra, pe zăpadă şi plecaţi au fost. Mergeau şi se bucurau de aerul tare al libertăţii. Dar unuia i s-au rupt schiurile. Apoi, după o vreme s-au rupt schiurile altuia, iar apoi schiurile celui de al treilea. S-au oprit, captivi în oceanul alb, îngropaţi până la umeri în zăpadă. Într-un târziu au auzit lătrat de câini. Veneau soldaţii, la mers uşor, fără grabă, pe schiuri. Erau conduşi de un ofiţer. Băieţii aşteptau pieriţi. O rafală şi gata cu ei. Ruşii îi înconjurară, ţevile armelor se îndreptau spre ei. „Nu am ştiut până azi că armata roşie e atât de puternică", se trezi vorbind unul dintre băieţi. Ofiţerul începu să râdă. Apoi soldaţii şi-au pus armele pe umeri. I-au dus în lagăr. Nu le-au făcut nimic. A găsit acel flăcăiandru cuvintele de vrajă care i-au salvat. A fost voia lui Dumnezeu.

Aşa am aflat că nu trebuie să încercăm să evadăm pe schiuri. Ostaşii din pădure, nici ei nu aveau cum să evadeze. Schiurile lor nu rezistau deasupra, pe zăpadă, ci doar pe jos, pe culoar. De aceea s-au rupt schiurile şi, odată cu ele, aerul tare ale libertăţii a dispărut. Patrulele de urmărire aveau schiuri normale, rezistente.

- Şi totuşi, nici o revoltă, nici o evadare?

- Câteva sute de morţi. Nu pot vorbi. Numai români, unul şi unul, sub snopul de gloanţe, rafale lungi. Grămezi de trupuri, de carne vie. . Era un român moldovean, din Bălţi, pe nume Durlea Valentin. S-a hotărât evadarea în masă. Deci dezarmarea miliţienilor. Apoi urmau să elibereze şi alte lagăre. Cei ce au pus la cale evadarea au început să întrebe în dreapta şi în stânga de români. Dar aceştia se dăduseră drept ruşi. Şi o ţineau flăcăii una şi bună, că sunt ruşi. Durlea Valentin era mai nou în lagăr. Auzind moldovenii

despre ce este vorba, li se dezlegau limbile şi se declarară iar români. Cinci sute de români, gata de evadare. Cu o zi înainte, seara, au fost vânduţi! Trădaţi! Nu se ştie de cine. În zori, fără să bănuie, automatele i-au tocat pe toţi, un deal de trupuri din care izvora sânge! Acolo, între cei împuşcaţi, se aflau şi conducătorii evadării. Comandanţii lagărului nu ştiau nimic despre aceşti conducători. Se vede că aflaseră doar de Durlea Valentin. Pe el nu l-au împuşcat. L-au dus, un an de zile, la izolare, fără nici un fel de foc, doar cu apă şi ceva pâine. Voiau să-l nimicească pe dinăuntru, să-i surpe sufletul. N-a îngheţat, n-a murit, stafie a ajuns. După un an, când l-au adus în faţa noastră, era un fel de sperietoare de păsări, aşa cum se pun în holde, să nu mănânce păsările grâul! Coastele îi atârnau de umeri, obrajii supţi, acoperiţi doar de piele. O haină. Dacă nu o ţinea nimeni, se înghemotocea la pământ. Şi l-au lăsat în mijlocul nostru. Şi, de necrezut, viaţa nu se stinsese în el. A înmugurit iar. S-a înzdrăvenit. Fusese luptător la circ. La sosire în lagăr, sărea înainte şi înapoi, peste cap, fără să atingă pământul. Era o forţă. Nimeni nu-l trântea. Îi apăra pe români. Declanşase o stare de solidarizare. Tâlharii din lagăr se domoliră. Îi snopea în bătaie. Şi miliţienii îi purtau de frică. Acum, cei rămaşi în viaţă îl hrăneau ca pe un copil. Trupul îi era la pământ, dar sufletul, deasupra, sus, precum bolta înstelată. Şi când trupul i s-a întărit, iar se pregăti de drum spre casă De bună seamă a ajuns în satul său natal şi poate mai trăieşte şi azi, iar dacă nu, se odihneşte sub brazdă, alături de bunicii noştri, iar sufletul său se află deasupra Românici, de strajă, ca bolta înstelată. De câte ori văd bolta plină de stele, ştiu că el, Durlea Valentin, din Bălţi, născut în Râşcani, este acasă. Şi de câte ori văd bolta înstelată, ştiu că România există undeva departe, la zece, cinsprezece mii de kilometri, unde eu nu voi ajunge niciodată. Dar aici, în Siberia, trăiesc mulţi tineri, floare a neamului românesc. Poate ei, vor ajunge.

(Din revista *Neamul românesc nr. 1/1991*, Chişinău)

Lui Vasile Netea, în amintirea zilelor
şi nopţilor de front basarabean.
Teodor Al. Munteanu
5 sept. 1980

DOINA BASARABEANĂ

Spune-mi, vântule, de ea:
Despre Basarabia.
Spune-mi, vântule, deschis,
Plugurile unde mi-s?
Cine s-a fost pus stapân
Clăilor mele de fân?
Cine-njugă boii mei,
Boi floreni si tinerei?

Cui zâmbesc în zori şi seara,
Orzurile si secara?
Cui se spovedeşte, oare,
Alba turmă de mioare ?
Cui împarte luna mere
De nădejdi şi priveghere ?
Cui adună somn în pernă
Valurile de lucernă?

Cântă, frunza, lung şi grav,
Cântă plânsul basarab;
Clatină-te, creangă grea,
Peste ploi şi jalea mea;
Zi-i, pădure, zi-i întins,
Versul dorului nestins;
Gâlgâiţi, izvoare, voi,
Lângă pieptul fără foi.

Şi tu, piatră, frânge-te,
Sfarmă-te, răsfrânge-te;
Svărcoleşte-te, Carpate,
De-atâta nedreptate,
Vulturi, fâlfâiţi pe creste,
Buciumaţi şi daţi de veste
Că-n grădini basarabene
Inima-i un jgheab sub gene.

Strigă, vântule, spre văi,
Să se afle-ntre flăcăi,
Strigă, frate, frate vânt,
Să pornească din mormânt
Oasele de Domni în scut
Către Nistru, peste Prut,
Blidul să mi-l umple iar,
Soarele de cireşar...

Teodor Al. Munteanu

Rostită, cu patosul său binecunoscut, de domnul profesor TIMOTEI A. ENĂCHESCU, în satul Domniei sale, Dubăsarii-Vechi, de pe malul drept al Nistrului, unde am poposit împreună, într-o dumnezeiască seară de octombrie, când peste frunzele ruginii ale viei luna picura parcă stropi de linişte, iar ulcelele de lut se tot umpleau cu licoarea parfumată, ce se lipea nu numai de pereţii ulcelelor, ci şi de limbile noastre...

CUPRINS



Istoria Basarabiei este una tragică, scrisă cu lacrimi şi cu sânge, ca şi istoria dureroasă a Ardealului!

Pe o veche carte bisericească, mâna tremurândă a unui preot român a consemnat, pentru vecie, rana dureroasă petrecută la începutul celui de al doilea deceniu al secolului al XIX - lea: " *În 1812, ca să se ştie, a pus muscalu piatră de hotar la Prut şi a rupt biata noastră Moldovă în două"!*

De atunci soarta pământului românesc din stânga Prutului, intrat în conştiinţa noastră cu numele de Basarabia, de la vechii Basarabi, " *descălecători de ţară, dătători de legi şi datini*", a devenit cu adevărat tragică, pentru că muscalul a început rusificarea silnică, care a transformat populaţia românească de dincolo de Prut " *într-o hoardă de robi muţi şi ignoranţi*", cărora le-a fost interzis să-şi vorbească limba, să înveţe carte şi să se roage lui Dumnezeu în limba lor.

Aşa au trăit românii basarabeni până în martie 1918, când, în urma hotărârii Sfatului Ţării, Basarabia s-a reîntors la sânul patriei - mame, România! Fiindcă "*Basarabia noastră este o ţară românească, tocmai ca şi celelalte ţări de peste Prut, locuite de fraţii noştri ... Noi vrem o Românie a tuturor românilor, fiindcă toată nădejdea noastră o punem să trăim la un loc cu fraţii noştri români!*"